

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

939.

Andra kammaren.

Nr 30.

Lördagen den 13 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 8 och den 9 innevarande maj.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Strindlund**, som anförde: Herr talman! Med *Svar å interpellation.* andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr Jacobson till mig framställt följande frågor:

1) Har herr statsrådet sin uppmärksamhet fästad vid vissa av generalpoststyrelsen ifrågasatta postbussindragningar?

2) Om så är fallet, är herr statsrådet villig tillse, att vid denna frågas avgörande jämväl andra synpunkter än de postalt-ekonomiska bliva beaktade?

Enligt vad jag inhämtat av generalpoststyrelsen äro de diligenslinjer, som torde åsyftas i interpellationen, följande linjer i Jämtland, å vilka enligt beslut av generalpoststyrelsen den 11 februari 1939 trafiken skulle nedläggas från och med den 15 maj 1939, nämligen

Östersund—Hammerdal—Ramsele,
Jämtlands Sikås—Hammerdal och
Munkflohögen—Gåxsjö—Lövsjön.

Ursprungligen hade generalpoststyrelsen planerat indragning av diligenstrafiken jämväl å sträckorna Munkflohögen—Föllinge—Laxsjö och Föllinge—Lillholmsjö. För att tillmötesgå önskemål hos ortsbefolkningen i Föllinge m. fl. platser har emellertid generalpoststyrelsen — bl. a. för att säkerställa de av postdiligenserna hittills utförda transporterna av mjölk till Föllinge mejeri, vilket ansetts vara av vitalt intresse för hela denna trakt — funnit trafiken tills vidare böra upprätthållas å sistnämnda sträckor, varvid styrelsen tänkte sig möjligheten att, för nedbringande av driftkostnaderna, inskränka diligenstrafiken å delsträckan Munkflohögen—Föllinge från nuvarande två dagliga turer i vardera riktningen till en daglig tur fram och åter.

Innan jag närmare ingår på interpellationen, torde jag få erinra om följande.

Ännu i början av 1920-talet kunde åtminstone i norra Sverige biltrafiken i regel upprätthållas endast under sommarhalvåret. Någon motorplogning av vägarna förekom icke på den tiden med påföljd, att, när snön kom, vägarna blevo oframkomliga för motortrafik. Vid årsskiftet 1922—1923 igångsatte postverket viss försökstrafik i norra Sverige för att utvärdera möjligheterna att även under vintern upprätthålla postbefordringen med motorfordon. Därvid visade det sig, att det var nödvändigt för att kunna forcera snön, att större och kraftigare bilar insattes i trafik än vad som i och för sig skulle varit behövt för postens forslande. För att utnyttja det övriga utrymmet byggdes försöksbilarna som omnibussar för kombinerad post- och persontrafik.

Svar å interpellation. (Forts.)

Det torde icke vara tvivel underkastat, att postverkets genom diligenstrafiken verkställda snöröjningsförsök starkt bidrogo till att föra frågan om biltrafik vintertid framåt. Numera är emellertid detta problem löst. Genom motorplogning hållas nu icke blott de vägar, som trafikeras av postverkets diligenanser, utan överhuvud taget alla vägar inom landet, som äro av större betydelse för samfärdseln, öppna för biltrafik även under vintern. Postverkets medverkan vid plogningen torde icke längre kunna anses lika nödvändig och inskränker sig för övrigt numera till att postverket med sina diligenanser för resp. vägstyrelsers räkning utför snöplogning enligt särskilda överenskommelser på ungefär halva antalet av de linjer, å vilka postdiligenstrafik bedrivs. Utvecklingen synes gå i den riktningen, att vägstyrelserna så småningom komma att övertaga snöplogningen även å dessa linjer, vilket torde vara det lämpligaste både ur ekonomiska och andra synpunkter. Härmed har egentligen den ursprungliga anledningen till postverkets diligenstrafik upphört.

Emellertid kan, av vissa andra skäl än det ursprungliga, upprätthållandet av postdiligenstrafik fortfarande hava sitt berättigande, nämligen när tillfredsställande postgång icke kan åstadkommas på annat sätt och till lägre kostnad. Det synes även försvarligt att bibehålla eller inrätta diligenstrafik inom sådana trakter, vilka eljest skulle bliva utan ordnade kommunikationer, under förutsättning att kostnaderna härför hålla sig inom rimliga gränser.

Anledningen till generalpoststyrelsens beslut att nedlägga postdiligenstrafiken å de förutnämnda tre linjerna samt att eventuellt i viss mån inskränka trafiken å sträckan Munkflohögen—Föllinge är enligt uppgift huvudsakligen den, att driftresultatet alltsedan linjerna inrättades varit mindre tillfredsställande. Sålunda hava exempelvis under år 1938 inkomsterna utgjort i medeltal per trafikkilometer

å Hammerdalslinjerna	19.89 öre och
å Föllingelinjerna	16.35 öre,

medan utgifterna i medeltal per trafikkilometer under samma tid uppgått till

å Hammerdalslinjerna	35.37 öre och
å Föllingelinjerna	35.20 öre.

Om skillnaden mellan utgifterna och inkomsterna anses utgöra postverkets kostnader för postbefordringen med postdiligenans å de med diligenstrafikerade sträckorna, hava dessa senare kostnader i medeltal per trafikkilometer utgjort

å Hammerdalslinjerna	15.48 öre och
å Föllingelinjerna	18.85 öre.

Medellegan för postföring med omnibus eller automobil i linjetrafik i Jämtlands län år 1938 utgjorde endast 9.1 öre per kilometer.

Statsmakterna ställa på postverket i dess egenskap av affärsverk krav på ett tillfredsställande resultat av rörelsen. Detta torde få anses innebära en skyldighet för generalpoststyrelsen att icke belasta rörelsen med högre kostnader än som för en tillfredsställande postbefordring äro nödiga. Med hänsyn härtill torde i och för sig invändning icke kunna riktas mot postverket för nedläggande av viss diligenstrafik, under förutsättning att postbefordringen kan på annat sätt tillfredsställande upprätthållas till lägre kostnad. Bland förutsättningarna för postverkets nedläggande av här ifrågavarande diligenstrafik torde ha ingått, att denna skulle upptagas av privata företagare och postbefordringen sålunda icke undergå någon försämring. Ansökningar om tillstånd till linjetrafiks bedrivande å de berörda sträckorna ha också, enligt vad jag inhämtat, till länsstyrelsen ingivits.

Svar å interpellation. (Forts.)

Emellertid har, sedan interpellationen framställdes, järnvägsstyrelsen — med hänsyn huvudsakligen till intresset att tillföra statens järnvägar trafik — hos Kungl. Maj:t hemställt om dels godkännande av ett mellan styrelsen och Axel Johnsson i Skyttmon träffat preliminärt avtal rörande styrelsens övertagande av viss av Johnsson bedriven trafikrörelse, dels ock bemyndigande att bedriva linjetrafik för person- och godsbefordran å följande vägsträckor:

Östersund—Lit—Häggenås—Gremmelgård—Storhögen—Mårdsjön,

Gremmelgård—Lorås—Hammerdal—Skyttmon,

Storhögen—Fyrås—Hammerdal,

Östersund—Stugun—Mårdsjön—Skyttmon—Borgvattnet—Lungsjöbacken—Ramsele.

Vidare har järnvägsstyrelsen hemställt, att styrelsen — förutsatt att generalpoststyrelsen nedlägger postdiligenstrafiken å sträckan Jämtlands Sikås—Hammerdal—Fyrås—Solberg—Storhögen—Nyby—Lit—Östersund — skall bemyndigas bedriva linjetrafik för person- och godsbefordran å vägsträckorna Jämtlands Sikås—Hammerdal, Fyrås—Solberg och Storhögen—Nyby—Lit. Under hand har järnvägsstyrelsen dessutom förklarat, att styrelsen vore villig bedriva linjetrafik å sträckorna Munkflohögen—Föllinge—Lövsjön—Laxsjö samt Munkflohögen—Gåxsjö—Lövsjön, därest postverkets linjetrafikrörelse å dessa sträckor nedlades.

I och med att statens järnvägar erhåller av styrelsen begärt bemyndigande att bedriva linjetrafik å nyss angivna sträckor och under förutsättning, att den av postverket bedrivna trafik, som järnvägsstyrelsen under hand förklarat sig villig övertaga, överföres till statens järnvägar, skulle de av postverket till indragning förutsatta linjerna på ett undantag när, nämligen Hammerdal—Ramsele, komma att övertagas av statens järnvägar. I fråga om sistnämnda linje har även järnvägsstyrelsen ställt sig tveksam med hänsyn till dess ringa bärighet.

Med statens järnvägars övertagande av trafiken å sträckor, där postverket tidigare bedrivit diligenstrafik, vidgas emellertid spørsmålet från att huvudsakligen ha rört sig om postbefordran till att jämväl ompänna med person- och lastbefordran sammanhängande spørsmål, och problemet om linjernas bärighet blir i någon mån förändrat. Det torde nämligen kunna antagas, att ett större företag, som bedriver trafik å ett flertal linjer med olika trafikuppgifter och trafikfrekvens, äger större anpassningsförmåga och möjlighet att ekonomiskt utnyttja materiel och personal än ett mindre. Det synes sålunda icke uteslutet, att statens järnvägar med sin större organisation och sina mera omfattande trafikuppgifter kunna äga förutsättningar att med ekonomiskt tillfredsställande resultat ombesörja trafiken även till orter, där ett specialiserat företag har större svårigheter. Från denna utgångspunkt har därför till undersökning upptagits frågan, huruvida icke ett enhetliggörande av den av staten bedrivna linjetrafikrörelsen skulle öppna möjligheter till en sådan rationalisering av driften, att även å de mindre bäriga linjerna trafiken kunde upprätthållas med vinst eller till rimliga kostnader. I avvaktan på resultatet av den sålunda inledda undersökningen torde de planerade indragningarna av postverkets diligenstrafiklinjer tills vidare komma att uppskjutas.

Härefter yttrade

Herr Jacobson: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för det svar, han lämnat. Utöver detta tack uttalar jag min tillfredsställelse över det beslut, som fattats rörande undersökning, huruvida icke ett enhetliggörande av den av staten

Svar å interpellation. (Forts.)

bedrivna linjetrafikrörelsen skulle öppna möjligheter till en sådan rationalisering av driften, att även å de mindre bäriga linjerna trafiken kunde upprätthållas med vinst eller till rimliga kostnader. Jag noterar till sist med glädje i detta sammanhang, att någon ytterligare indragning av postverkets diligenstrafiklinjer icke kommer att äga rum i avvaktan på den beslutade undersökningen.

I detta anförande instämde herrar *Hedlund* i Östersund, *Olsson* i Rödningsberg, *Annér*, *Lindmark* och *Larsson* i Östersund.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 295, angående ändrade grunder rörande ersättning av statsmedel för kostnader i anledning av mul- och klövsjuka.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 24, första lagutskottets utlåtanden nr 27—31 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 58—68.

§ 5.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 296, angående förbättring av vissa äldre tjänste- och familjepensioner m. m.; och nr 297, angående godkännande av ett tilläggsavtal till avtalet den 24 december 1936 mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande direkta skatter, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen. Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen jämte i ämnet väckta motioner.

I proposition nr 232 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 24 mars 1939, föreslagit riksdagen — med ändring i vissa, i propositionen angivna delar av Kungl. Maj:ts i årets statsverksproposition ävensom i proposition nr 113 till årets riksdag framlagda förslag i fråga om anslag under riksstatens fjärde huvudtitel — att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i berörda statsrådsprotokoll anför, vidtaga erforderliga åtgärder av organisatorisk art till förstärkande av den personella försvarsberedskapen;

dels medgiva, att de kostnader, som kunde uppkomma för genomförandet av en förstärkning i enlighet med vad i samma statsrådsprotokoll anförts av den personella försvarsberedskapen under innevarande budgetår, finge, i den mån

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

de vore av natur att böra normalt belasta vissa förslagsanslag, bestridas från å riksstaten för innevarande budgetår uppförda dylika anslag och i övrigt belasta anslaget till oförutsedda utgifter;

dels ock för budgetåret 1939/40 under riksstatens fjärde huvudtitel anvisa vissa angivna anslag.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 6 av herr *K. Petersson*;

nr 47 av herr *E. von Heland*;

nr 122 och 153 av herr *F. Domö m. fl.*;

nr 290 av herr *G. Bodin m. fl.*;

nr 291 av herr *A. Mannerskantz m. fl.*;

nr 292 av herrar *B. Ohlin* och *N. Gärde*; och

nr 293 av herr *F. Domö m. fl.*; samt

inom andra kammaren:

nr 1 av herrar *Thorell* och *Lundqvist*;

nr 192 och 193 av herr *Bagge m. fl.*;

nr 445 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*;

nr 446 av herr *Gardell m. fl.*;

nr 447 av herr *Mattsson*;

nr 448 av herr *Bagge m. fl.*; och

nr 453 av herr *Bergvall m. fl.*

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte

a) med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt såväl motionerna I:292 och II:453 som motionerna I:293 och II:448 bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 24 mars 1939 anförts och med iakttagande därjämte av vad utskottet i sin motivering påyrkat, vidtaga erforderliga åtgärder av organisatorisk art till förstärkande av den personella försvarsberedskapen;

b) medgiva, att de kostnader, som kunde uppkomma för genomförandet i enlighet med vad i berörda statsrådsprotokoll och av utskottet anförts av en förstärkning av den personella försvarsberedskapen under innevarande och beträffande 1934 års klass nästkommande budgetår, finge, i den mån de vore av natur att normalt böra belasta vissa förslagsanslag, bestridas från å riksstaten för nämnda budgetår uppförda dylika anslag och i övrigt belasta anslaget till oförutsedda utgifter.

II. att motionerna I:122 och II:192 samt motionerna I:153 och II:193, sistnämnda båda motioner, i vad de avsåge hemställan om utredning rörande viss ändring av värnpliktsbestämmelserna, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

III. att motionerna I:290 och II:446 rörande värnpliktskontingenten för Gotlands kustartillerikår, till den del de ej finge anses besvarade genom vad utskottet anfört, icke måtte av riksdagen bifallas.

IV. att motionen I:6 rörande vissa frivilliga förband icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

V. att motionerna I:291 och II:445 rörande ytterligare flygflottiljer icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

VI. att motionerna I: 153 och II: 193, i vad de avsåge hemställen om utredning och förslag till uppsättande av ytterligare ett luftvärnsregemente, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

VII. att motionerna I: 47, II: 1 och II: 447 rörande vissa lättnader i samband med värnpliktsinkallelser, till den del de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i sin motivering anført, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Landeryd, *Andrén*, *Magnusson* i Skövde och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte

a) med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 292 och II: 453 samt med bifall till motionerna I: 293 och II: 448 bemyndiga Kungl. Maj:t att, i anslutning till vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 24 mars 1939 anförts och med iakttagande därjämte av vad reservanterna i sin motivering påyrkat, i avseende å den personella försvarsberedskapens stärkande i nämnda hänseende vidtagna erforderliga åtgärder av organisatorisk art;

b) medgiva, att de kostnader, som kunde uppkomma för genomförandet av en förstärkning i enlighet med vad i berörda statsrådsprotokoll och av reservanterna anförts av den personella försvarsberedskapen under innevarande budgetår, finge, i den mån de vore av natur att normalt böra belasta vissa förslagsanslag, bestridas från å riksstaten för innevarande budgetår uppförda dylika anslag och i övrigt belasta anslaget till oförutsedda utgifter.

II. att motionerna II: 122 och II: 192 samt I: 153 och II: 193, sistnämnda båda motioner, i vad de avsåge hemställen om utredning rörande viss ändring av värnpliktsbestämmelserna, måtte anses besvarade genom vad reservanterna i sin motivering anført.

III. = utskottet.

IV. = utskottet.

V. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 291 och II: 445 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande uppsättande inom flygvapnet i första hand av ytterligare minst en jaktflottilj samt om framläggandet av förslag därom till 1940 års riksdag.

VI. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 153 och II: 193, i här berörda del, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till uppsättande av ytterligare ett luftvärnsregemente.

VII. = utskottet.

2) av herr *Magnusson* i Kalmar beträffande punkt V. av utskottets hemställen (ytterligare en jaktflygflottilj).

Efter föredragning av utskottets hemställen anförde:

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Man torde kunna ha rätt att våga det omdömet, att det karakteristiska i den politiska vänsterns och den nuvarande regeringens inställning till frågan om vårt försvar och dess förstärkande är, att man alltid hävdat och fortfarande hävdar den uppfattningen, att det skall givas oss en tillräcklig beredelsestid för att medhinna att inför en farofylld situation vidtagna erforderliga förberedande försvarsåtgärder. Så resonerar även försvarsministern i den proposition, nr 232, som nu föreligger till kammarens behandling, då han i fråga om den personella be-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

redskapen och i fråga om värnpliktsinkallelserna säger, att »man här i allmänhet måste kunna räkna med åtminstone någon förberedelsetid för övergång till ett sådant beredskapstillstånd». På följande sida säger han vidare: »Det torde knappast med fog kunna göras gällande, att sedan nämnda tid» — d. v. s. sedan 1936 — »sådana förskjutningar inträffat militärtekniskt eller militärpolitiskt, som föranlett ett nytt läge för denna fråga» — d. v. s. i fråga om övningstiden. Han har därmed gjort gällande, att den nyaste erfarenheten av blixtanfall o. dyl. icke skulle innebära sådana nya lärdomar för vår del, att det skulle betingas några utomordentliga åtgärder eller andra åtgärder utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit med uteslutande i väsentliga delar av krav, som de ansvariga militära myndigheterna framfört. Från meningsfränder utanför regeringen har man också gjort gällande samma uppfattning. Jag skall även tillåta mig att citera vad en ledande tidning på folktopartistiskt håll säger i samma fråga: »Högern har naturligtvis full rätt att markera sin särmening i försvarsfrågan och att driva denna med all möjlig saklig kraft. Det är obefogat att fridlysa den uppgörelse, som nu har träffats mellan regeringen och folkpartiet, som om den vore oantastlig. Tyvärr har den iögonenfallande svagheter. Av tidigare diskussioner framgår, att den åsikten är företrädd även på folkpartihåll, och för resten kom den delvis till uttryck i motionen från samma sida. Det måste vara en uppgift för framtiden att häva dessa brister . . .»

Jag tillåter mig stryka under ordet »framtiden» och riktar den frågan till kammaren och till alla dem, som till äventyrs åhöra diskussionen i dag, huruvida man har rätt att i detta nya läge räkna med att det i avseende på försvarsberedskap kommer att finnas en framtid, som möjliggör för oss att nå den erforderliga beredskapen. Enligt min mening är det just här, som spörsmålets kärnpunkt ligger, nämligen detta ständiga skjutande på framtiden, detta ständiga hopp och denna ständiga beräkning, att faran nu såsom tidigare skall gå oss förbi eller i varje fall icke omedelbart stå för dörren. Detta är en felbedömning av det nuvarande läget, som vi icke dela och som från vår sida måst påkalla kraftigare och snabbare åtgärder än dem, som regeringen föreslagit, och som föreligger i den lilla kompromiss, vilken utskottet framlagt för riksdagen. Det medgavs från den citerade tidningen, att det var obefogat att fridlysa den uppgörelse, som nu träffats. Man har kallat denna uppgörelse för en kompromiss, emedan av det motionsvis framställda kravet på inkallelse av fem årsklasser för att nå en bättre beredskap man nöjt sig med att blott kräva inkallelse av ytterligare en årsklass. Jag kan för min del icke kalla detta för en kompromiss. Det synes mig mycket mera ha karaktären av en kapitulation — en kapitulation, där man visserligen fått behålla uniformen, men där man fått lämna från sig så gott som alla vapen.

Det har här erinrats om år 1936 och det beslut, som då fattades. Det skall villigt medges, att regeringen gjort erkännansvärda ansträngningar för att förbättra försvarsberedskapen samt snabbare genomföra och utöka 1936 års härordning. För min del har jag inga hämningar, när det gäller att ge ett erkännande i det avseendet. Jag beklagar blott, att regeringen för sin del och många med den känt sådana hämningar inför den nya situation, som inträtt, att man icke vågat eller velat taga steget fullt ut för att skapa den försvarsberedskap, som vi oundgängligen behöva, för att nå en relativt tillräcklig trygghetskänsla inför den nuvarande situationen, och så att vi efteråt, om något händer, skola kunna säga: Vi ha gjort allt som kunnat göras för att möta ögonblickets allvar.

När det gäller den personella beredskapen och värnpliktsinkallelserna, ber

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Jag att få peka på det ofrånkomliga faktum, att vår moderna armé, det moderna försvarsväsendet i sin helhet och den moderna tekniska beredskapen väsentligen äro ett resultat av 1936 års försvarsordning och den utbyggnad av denna, som sedan skett. Men de årsklasser, som fullgjort sin värnplikt före år 1938, ha övats under en ännu mer otillräcklig tid än vad senare är fallet. Dessa årsklasser ha vidare icke haft någon möjlighet att övas och få förtrogenhet med denna mångfald av nytt tekniskt material, som skaffats och undan för undan anskaffas, vilket gör, att om denna personal omedelbart skulle inkallas vid en mobilisering, komme den att i väsentliga stycken vara oövad och icke alls förtrogen med den moderna materielen. Vad detta betyder i försvagad försvarsberedskap behöver jag väl icke närmare söka utveckla. Det kan i ett visst läge betyda, att man icke kan på tillnärmelsevis nöjaktigt sätt utnyttja denna dyrbara materiel — för att icke tala om vad det betyder i offer av ett ännu dyrbarare material, nämligen våra värnpliktigas liv.

Det har inför utskottet och även på annat håll i offentliga föredrag samt eljest från militärt håll påvisats, att en tillräcklig och permanent beredskap icke kan ernås med inkallande blott och bart av 1935 års klass. Den kan icke heller ernås med att man därutöver inkallar 1934 års klass, utan det kräves därutöver ytterligare fem årsklasser, om en tillfredsställande beredskap under ett års tid skall kunna vinnas. Kanhända ärnar man nu försöka trygga sig vid samma resonemang, som mötte oss förra året, när vi inom statsutskottets första avdelning och i statsutskottet diskuterade det då motionsvis framförda kravet på ökad försvarsberedskap. Det yttrades då — det var i slutet av februari 1938 — att vi icke sedan världskriget haft så lugna förhållanden i Europa som just då, och att utsikterna för en fortsatt och långvarig fred voro de allra bästa. Jag tillät mig för min ringa del att med hänsyn till ställningen i Mellaneuropa förfäktat en annan uppfattning. Jag behöver blott i förbigående erinra därom, att innan vi då i riksdagen hunno besluta angående försvarsberedskapen och de avgivna motionerna, hade förhållandena ändrats därhän, att regeringen själv fann anledning att genom sin främsta representant här i riksdagen yrka på att ärendena skulle återlämnas till statsutskottet för att i samband med de förslag, som regeringen ämnade framlägga, erhålla en annan och gynnsammare behandling. Det är att hoppas, att det nuvarande läget icke skall tillspetsas så, att man får anledning önska sig ha kvar möjligheten att intaga samma ställning. Jag för min del är icke övertygad om att det för den närmaste tiden framåt föreligger den möjlighet, som förelåg vid fjolårets riksdag, nämligen utvidga besluten.

Genom ökat inkallande av föregående årsklasser vinner man två syften av väsentlig betydelse för vår försvarsberedskap, nämligen dels att vi ha tillräckliga beredskapsförband inne för att kunna möta en snabb och oväntad aggression mot svenskt territorium, dels, vilket är icke mindre viktigt, att vi kunna reparera den brist i dessa årsklassers övning, som obestriddligen förefinnes i fråga om förtrogenhet med den nyanskaffade materielen och med nyare krigsteknik m. m. Om en mobilisering skulle ifrågakomma under de närmaste åren framöver, skulle därigenom de årsklasser, som då skola inkallas, ha fått tillräcklig övning för att med framgång kunna fylla det värv, som förestår dem.

Detta är den ena sidan av det föreliggande spørsmålet. Det andra aktuella kravet rör frågan om värnpliktstidens längd. Jag har redan erinrat om att försvarsministern i sitt uttalande i propositionen skjuter denna fråga på framtiden och säger, att frågan om övningstiden icke nu bör upptagas till prövning och beslut. När 1930 års försvarskommission hade att behandla frågan om övningstiden och dess längd, skedde detta i ett läge, som jag i viss mån

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

skulle vilja beteckna såsom ett tvångsläge. Vi hade ju här i landet från 1901 till 1914 en övningstid av 240 dagar. Den förlängdes 1914 på sätt, som vi alla känna, men sänktes efter världskriget, jag vill minnas det var år 1921, till 140 dagar, den, såvitt jag nu erinrar mig, näst Norge och Danmark kortaste värnpliktstid, som överhuvud taget förekommer i något europeiskt land. När försvarskommissionen hade att besluta om övningstiden, ställdes till de militära experterna det spørsmålet: vilken är den kortaste tid, som kan ifrågakomma för att ge en någorlunda nöjaktig utbildning? Samtidigt skulle man emellertid hålla försvarskostnaderna inom en ram av 150 miljoner kronor. Man måste göra en avvägning. Man ville nämligen ha en organisation, som var tillräckligt stor och tillräckligt anpassningsduglig efter mobiliseringskraven, och man kunde därför icke göra de stora besparingarna och begränsningarna enbart på organisationen utan måste därjämte göra sådana i fråga om övningstiden. Man kom då till det resultatet, att en någorlunda nöjaktig utbildning, icke tillräcklig men någorlunda nöjaktig, skulle kunna nås med 180 dagar. Man räknade emellertid icke ens då i samma utsträckning som nu med den invecklade tekniska materielen. Mycket har ju tillkommit sedan dess. När sedan kommissionen fattade sitt beslut, dikterades detta av en ledamot av kommissionen på så sätt, att han föreslog en kostnadsram av 148 miljoner kronor och en övningstid av 180 dagar, däri inberäknat 5 dagars landstormsövning, vilket alltså innebar en ytterligare prutning av det absoluta minimum, vartill experterna inom kommissionen hade kommit.

Det är ju uppenbart, att man icke utan mycket tvingande och vägande skäl går in för en förändring av värnpliktstiden. Alldeles särskilt gäller detta, då en sådan förändring innebär en ökning av de mycket avsevärda personliga bördor, som värnpliktstiden innebär. Man måste emellertid även i detta fall bedöma frågan med hänsyn till föreliggande tidsläge och risker och med hänsyn till vad som är nödvändigt för att vårt försvar skall nå full effektivitet. Det torde knappast kunna motsägas, att de erfarenheter, som ha vunnits under de två år, som den nya värnpliktstjänstgöringen varit tillämpad, ha visat, att det icke är möjligt att under 180 dagar nå en utbildning, som kan anses fullt tillfredsställande. Även en lekman, som har haft tillfälle att närvara vid fälttjänstövningar o. dyl., har nog trott sig kunna iakttaga en betydande valhänthet både i fråga om hanterandet av materielen och icke minst i fråga om truppens rörelser i terrängen och förmåga att anpassa sig efter och utnyttja denna för att sätta tillräcklig kraft både i anfall och försvar utan ett alldeles onödigt uppoffrande av människoliv.

Det är uppenbart, att något värde får tillmätas en omständighet, som man i sammanhang med diskussioner om övningstiden alltid framhäver, nämligen att våra värnpliktigas förutvarande kvalifikationer, deras bättre skolutbildning, deras intelligens i allmänhet och icke minst, vad man nu med styrka framhäver, deras intresse för och förtrogenhet med tekniska och mekaniska hjälpmedel, innebära ett betydande plus, när det gäller att bibringa de svenska värnpliktiga nödiga insikter. Jag ber emellertid få betona, att detta är omständigheter, som icke på sätt som skett få överskattas. För det första höra de folk, med vilka vi kunna beräknas komma i konflikt, icke alla till sådana folk, där skolutbildningen och den mekaniska insikten är underlägsen vad som gäller om vårt folk och våra värnpliktiga. För det andra är övningstiden i dessa länder, och för övrigt i så gott som alla Europas länder, omkring tre gånger så lång som den övningstid, som kommer våra värnpliktiga till del. Även om ett bestämt försteg kan ges åt våra värnpliktiga, kan detta icke på grund av olikheten i övningstid tillmätas så stort värde.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Man har emellertid här också att tänka på en annan omständighet. Den del av de mobiliseringsbara värnpliktiga, vilka ha den största erfarenheten, den största kunnigheten och den största förtroendet med teknisk materiel och därigenom ha större förutsättningar att tillgodogöra sig övningstiden, hör i mycket stor utsträckning till dem, som icke uttagas till fälttjänst vid mobilisering utan som få stanna hemma för att tjänstgöra i vapenindustrien, i ammunitionindustrien o. s. v. Det blir företrädesvis de icke yrkesutbildade, som i första hand uttagas till linjetjänst. Jag tror, att man under sådana förhållanden mot sin vilja nödgas betydligt reducera värdet av ovanberörda faktor och i varje fall måste erkänna, att den icke är av den avgörande betydelse, att den kan få förhindra en utökning av övningstiden.

Det har vidare påpekats, att en mycket stor kontingent värnpliktiga, den s. k. ersättningsreserven, erhåller ingen eller otillräcklig utbildning, och vi ha därför vänt oss emot den s. k. kategoriklyvningen. Mot förslaget att avskaffa denna har nu rests den invändningen — det har skett från försvarsministerns sida — att den avskaffar sig själv ett stycke in på 1940-talet. Beklagligtvis är så fallet genom den minskning i födelsetalen, som inträdde ett stycke in på 1920-talet. Jag har emellertid svårt att förstå, att detta skulle förminska nödvändigheten av att upphäva kategoriklyvningen under de närmaste åren, då det i alla fall finns en ersättningsreserv, som icke tages ut, ty det är ju under de närmast kommande åren, som vi behöva de större utbildade kontingenterna av värnpliktiga, och då skulle dessa som tillhöra ersättningsreserven komma till nytta, om de vore övade och mobiliseringsbara. Det synes under sådana omständigheter, som om fullgoda skäl även föreläge för att borttaga kategoriklyvningen.

Jag skall, herr talman, till sist endast be att få yttra ett par ord om frågan i allmänhet. Det finns väl ingen ansvarskännande medborgare, det finns väl ingen, som ser ut över de nuvarande förhållandena i Europa, som icke känner förhållandenas tryck och som icke livligt önskar, att de nuvarande olidliga förhållandena skulle efterträdas av samförstånd och fredlig samvaro mellan folken. Emellertid ligger saken enligt mitt sätt att se så till, att eftersom nu folken och nationerna bo så blandade om varandra, som fallet är, komma vi aldrig fram till fredliga förhållanden förrän vi kommit dithän, för att nu tala med skriften, att »jude och grek» kunna bo jämsides med varandra och hålla fred. Så länge man ständigt ropar, att det gäller att trygga minoritetens rätt men minoritetens rätt skall tryggas på det sättet, att majoriteten slås i bojor, så länge kan man nog med bästa vilja i världen icke vänta, att så fredliga och så lugna förhållanden skola inträda i Europa och i de förhållanden, som beröra även oss, att icke ökad beredskap genom de inkallelser, som vi här ha yrkat på, är behövlig och att icke den ökade beredskap, som ligger i den utökade övningstiden, också är behövlig.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Johansson i Fredrikslund m. fl.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! När jag nu går att framlägga några synpunkter på den föreliggande frågan, vill jag börja med att erinra om den skillnad i det allmänna läget, som karakteriserar vår tid i jämförelse med den näst föregående perioden av stark utrikespolitisk spänning, nämligen den som föregick det senaste världskriget.

Det var, som alla veta, en spänning i Europa på våren 1914, och i vårt land tog den spänningen sig mycket expressiva uttryck, men jag tror, att vi alla mycket väl minnas, att då vidtogos från statens sida icke några utåt

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

synliga åtgärder för att skapa en ökad beredskap. Det var först sedan världskriget brutit ut, som mobiliseringsklockorna ljödo över vårt land. Man räknade då icke med att något kunde hända, förrän kriget var en verklighet.

Vi befinna oss givetvis icke i samma idylliska belägenhet i dag. Missaktningen för folkrättsliga sedvänjor ha tvingat oss att inrätta oss för den möjligheten, att det kan komma krig och neutralitetskränkningar utan föregående varningar. Vi ha här i Sverige dragit konsekvenserna av det förändrade läget. Ända sedan förra hösten ha i vårt land öppet inför all världen åtgärder varit vidtagna för att stärka vår förmåga att motstå plötsliga neutralitetskränkningar. Vi måste nämligen vara beredda därpå för att icke göra det möjligt för någon annan stat att skapa ett fullbordat faktum, som det icke sedan går att ändra men som kan sätta våra möjligheter att föra en strikt neutralitetspolitik i fara.

Nu föreligger här i dag för svenska riksdagen ett förslag om mera organisatoriskt utformade åtgärder för att skapa en sådan beredskap, men vi veta, att innan beslut i fråga om dessa åtgärder komma att av riksdagen fattas, har regeringen redan funnit sig nödsakad att vidtaga ytterligare åtgärder, och på måndag rycker, som bekant, vid armén hälften av 1935 års klass in. Vi ha sålunda varit nödsakade att vidtaga åtgärder steg för steg, allt eftersom vi funnit det internationella läget mer och mer skärpt. Så till vida kan jag giva herr Magnusson i Skövde rätt, att någon omedelbar utsikt till avspänning i världen icke finnes. Det var också därför, som regeringen i samråd med de militära myndigheterna vidtog åtgärder för åstadkommande av utredningar angående mera genomtänkta organisatoriska åtgärder avsedda att skapa för vårt lands vidkommande en militär beredskap mot i första hand neutralitetskränkningar och i andra hand, ehuru vi finna det mindre sannolikt att något dylikt skulle inträffa, även mot aggressioner, såsom andre vice talman-
nen uttryckte saken, direkt riktade mot vårt land.

Det ligger i sakens natur, att när de militära myndigheterna på detta sätt finga underhandsdirektiv för att verkställa dessa utredningar, måste direktiven närmast taga sikte på nästkommande budgetår. Denna riksdag har ju väsentligen att bevilja medel för nästa budgetår, alltså i främsta rummet med tanke på vad som skulle kunna ske här i vårt land under budgetåret 1939/1940. De förslag, som i detta avseende ha framlagts av de militära myndigheterna, har regeringen, i vad förslagen avse beredskap mot neutralitetskränkningar och budgetåret 1939/1940, i väsentlig grad obeskurna förelagt riksdagen. Det råder ingen meningsskiljaktighet om de åtgärder, som skola vidtagas vid flygvapnet och flottan. Beträffande arméns neutralitetsberedskap föreligger också, som alla veta, endast en mycket liten skillnad mellan regeringens förslag och de militära myndigheternas förslag, i vad avser beredskap under nästa budgetår. Men det ligger i sakens natur, att vi icke kunna vänta med att vidtaga åtgärder, intill dess nästa budgetår börjar, utan vi måste, som jag förut har påpekat, anpassa våra åtgärder efter förhandenvarande läge.

Detta togo också de militära myndigheterna sikte på, och det var primärt för att fylla en lucka i beredskapen för innevarande budgetår som förslag framkom om inkallande av de sju årsklasser, som utbildats enligt 1925 års härordning. Sekundärt motiverades denna mycket kraftiga åtgärd därmed, att enligt 1925 års härordning utbildade värnpliktiga hade för svag utbildning och därför behövde en efterutbildning. Det måste föreligga mycket starka sekundära skäl för att man skulle för innevarande budgetår, som nu håller på att taga slut, genomföra mångdubbelt starkare neutralitetsberedskap än vad man avsåg för nästa budgetår. Men detta förslag, i vad det tog sikte på

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

att bereda ökad vakthållning kring vår neutralitet innevarande budgetår, kunde knappast bli aktuellt. Det förelades regeringen i slutet av februari månad. Det söldes icke i försvarsdepartementet med förslagets utarbetande, och jag föreställer mig, att riksdagen icke heller har sölat, och ändå stå vi framme vid beslutet först i dag den 13 maj, alltså en och en halv månad före utgången av budgetåret. Följaktligen har regeringen redan måst vidtaga åtgärder, och som jag nämnde rycker på måndagen hälften av 1935 års klass in. Det innebär ju, att vi under de två återstående månaderna av innevarande budgetår äger i beredskap en halv årsklass, under det att de militära myndigheterna räknat med att under nästa år lägga i beredskap en tredjedels årsklass. Alltså kan man väl säga, att det förslag som här föreligger ur den synpunkten icke kan betraktas såsom svagt utan måste anses stå i god överensstämmelse med den utgångspunkt, som de militära myndigheterna i detta avseende haft.

Jag vill därför slå fast, att det för den som vill se till fakta icke kan föreligga någon meningsskiljaktighet av betydelse rörande de åtgärder, som vi från vår sida böra vidtaga för att vara beredda mot neutralitetskränkningar och direkta aggressioner under ett fredstillstånd. Vid de undersökningar, som de militära myndigheterna utförde, togo dessa myndigheter emellertid upp ett annat problemkomplex, som icke har något konstitutivt samband med frågan om beredskap mot neutralitetskränkningar, nämligen frågan om den svenska arméns kvalitet. Jag understryker detta. Man bollar här med ordet beredskap. Man låter det ena gången betyda ett och andra gången ett annat. Om det förslag till efterutbildning av gamla årsklasser och förlängd övningstid som framkom brukar man här säga, att det är ett led i den personella beredskapen. Nåja, vill man använda det uttrycket, må man göra det, men då må man också göra klart för sig, att i detta fall ordet beredskap intet konstitutivt samband har med frågan om vår beredskap mot neutralitetskränkningar. Går man till sakens kärna, så är den helt enkelt och kort och gott denna: den svenska arméns kvalitet. Det är problemet, därtill syftar helt naturligt förslaget, och från den utgångspunkten måste man se på dessa frågor.

Herr Magnusson i Skövde anser, att vår personella beredskap icke blir tillräcklig, förrän de sju årsklasser, som utbildats enligt 1925 års härordning, blivit efterutbildade med en månad, men i själva verket betyder det ju i stället, om han vill översätta det till ett annat språk, att genom efterutbildningen av sju äldre årsklasser fälthärens huvudmassa får 30 dagars längre utbildningstid, än vad den nu har. Dessa värnpliktiga kunna kanske därigenom bli bättre skickade för sitt värv som soldater, men deras personliga beredskap kan ökas endast i den mån man anser, att beredskap och kunnighet är en och samma sak. Då är det lika bra att säga vad det är fråga om och att icke förväxla begreppen, så att folk till slut varken vet in eller ut.

För min del har jag helt naturligt aldrig velat påstå, att utbildningen enligt 1925 års härordning var en god utbildning. Det kan jag ju icke gärna göra, eftersom jag år 1936 var med om att förklara, att den utbildningstiden var för kort och borde ökas. Det behöver därför icke vara någon tvist mellan dem som 1936 ställde sig bakom den nuvarande övningstiden angående det förhållandet, att utbildningen enligt 1925 års härordning var svag. Jag kan också medgiva, att om ifrågavarande årsklasser få en efterutbildning, så ökas därmed givetvis den svenska arméns kvalitet. Ju större efterutbildning, desto bättre blir denna kvalitet inom vissa gränser. Jag menar, att även denna efterutbildning under 30 dagar helt naturligt har sitt värde.

Men det är icke detta saken nu gäller, utan frågan är ju här, när denna efterutbildning skall ske. Svaret på denna fråga är avhängigt av den uppfattning,

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

som man kan ha om det utrikespolitiska läget. Men när man kommer fram till detta avgörande, måste man samtidigt säga sig, att då är det meningslöst att här tala om den militära sakkunskapens krav, ty den militära sakkunskapen är icke på något sätt sakkunnig rörande utrikespolitiken och det utrikespolitiska läget. Vi kunna aldrig gå med på att erkänna, att den militära sakkunskapen på detta område sitter inne med några större kunskaper än andra människor, som tvingas att syssla med utrikespolitiken. Ett utrikespolitiskt bedömande är alltid vanskligt, och det måste alltid bli personligt färgat. Man kan visserligen säga, att man *tror*, att det kommer att gå på det eller det sättet, men ingen kan våga stiga fram och säga, att han *vet*, att det kommer att gå på det sättet. Det vet ingen människa.

Om jag på mitt enkla sätt skulle lägga fram min uppfattning om vårt utrikespolitiska läge, kan jag lämpligen börja med några utomordentligt slående ord som statsministern använde i ett tal härom kvällen, där han sade: »Vi känna oss icke hotade, men vi äro icke trygga.» Vi känna oss icke hotade! Varför känna vi oss icke hotade? Jo, därför att vi ha icke onda avsikter mot någon annan stat. Vi ha icke heller några tvistefrön med andra stater. Vi kunna icke se någon anledning till en tvist mellan oss och en annan stat av den beskaffenheten, att den behöver utlösas i ett krig. Det måste väl förefalla envar, som vill se lugnt och kallt på situationen, som en ganska osannolik eventualitet, att Sverige skulle komma att bli direkt och ensamt angripet av en annan stat, att det skulle företagas ett angrepp mot Sverige av en annan stat utan samband med en större världskonflikt, alltså endast som en affär mellan dessa båda stater. Jag tror, att vi måste säga, att utsikten härtill för oss ter sig mycket osannolik. Man kan naturligtvis säga: ja, men det kan finnas stater, som känna med sig, att de snart komma i konflikt med andra länder, och som därför passa på att skaffa sig en fördel genom ett angrepp på Sverige, en fördel som de sedan skulle kunna draga nytta av i en kommande större konflikt. När man kastar fram en sådan hypotes, får man väl ändå fråga sig, vilka fördelar det skulle vara, som en främmande stat skulle ha intresse av att vinna från Sverige med risk att få föra ett krig med Sverige. Jag tror, att var och en som vill försöka tänka sig igenom ländernas belägenhet och intresselinjernas korsningar, kommer till det resultatet, att det är synnerligen osannolikt, att något främmande land skulle vilja taga risken av att få en front att slåss på i Sverige för att vinna någon fördel, som icke lättare och bättre vinnes på annat håll. Det är även osannolikt.

I själva verket är väl risken i vårt läge av en mera allmän natur. Det kan bli en allmän konflikt, och när den fortskrider, för den med sig komplikationer och desperation, som kan leda till att även vi råka i fara. Det är väl den risken, som för oss ter sig såsom närmast liggande, även om jag måste säga, att jag icke betraktar den som ofrånkomlig. Jag vet ju, att det finns folk, som gå omkring och predika, att i ett kommande allmänt krig ingen kommer att få vara neutral. Om så skulle vara fallet, då bygger hela vår politik på en chimär. Vi ha ännu icke den uppfattningen här i Sverige. Vi tro, att det finns stora möjligheter för vårt land att även i en allmän konflikt kunna hålla sig neutralt. Det är därefter vi inrätta oss, det är därpå hela vår politik bygger. Vi måste för normala förhållanden vara inriktade på att i första hand avvisa smärre spontana neutralitetskränkningar och i andra hand att ha det så ordnat, att vi i en kommande konflikt, även när den kommer i ett akut och desperat läge, kunna utgöra en sådan maktfaktor, att vi få vara i fred. Om man ser läget på det sättet, då är det väl också ganska naturligt, att man säger sig: vi här i Sverige få naturligtvis skärpa vår beredskap, allt eftersom det oroliga

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

läget blir mera accentuerat. Den för mig närmast liggande tankegången är den, att om det utbryter ett allmänt krig, så finna vi helt naturligt däri anledning att så ordna med våra resurser, att de nå den största möjliga styrka. Men jag kan icke finna, att vi just år 1939 skola anses befinna oss i det desperata läget, att vi nu måste kalla in de sju gamla årsklasserna.

Nu vet jag mycket väl, att man mot mitt enkla resonemang här kan säga: ja, men det kan ju gå på ett annat sätt. Kanhända någon säger, att en vacker dag kommer ett fiendeland och faller över oss utan vidare, utan att det finns någon för oss synlig anledning. Jag för min del säger: varför skall man försöka spå om sådana ting? Jag säger, att naturligtvis är det möjligt. Men om man vill tänka sig in i konsekvenserna härav, då kommer man också in på den möjligheten, att Sverige kan råka ut för ett angrepp, som är av den natur och den beskaffenhet, att varje försök från vårt lands sida att försvara sig är hopplöst, meningslöst och omöjligt. Även en sådan konsekvens kan dragas, och kom ihåg, att om vi draga den och säga, att vi skola inrätta oss för det värsta som överhuvud taget är tänkbart, då, mina ärade vänner, då blir den naturliga följden *avrustning*. Om vi icke våga ha en sådan optimism, att vi med ett kallt bedömande av det utrikespolitiska läget kunna säga, att de risiker, som möta vårt land, äro av den beskaffenhet, att vi kunna avvisa dem, då blir ju avrustning den naturliga konsekvensen. Sedan kan det naturligtvis finnas grader av optimism; det kan hända, att jag är mera optimistisk än åtskilliga andra, än herr Magnusson i Skövde. Men jag kan icke säga till dessa personer, att deras pessimism är alldeles ogrundad. och de kunna lika litet säga till mig, att min optimism är ogrundad. Där äro vi framme vid det personliga bedömandet av det utrikespolitiska läget, och det finns för oss som sitta här i kammaren icke någon utomstående mystisk sakkunskap att åberopa vid detta avgörande.

I detta sammanhang vill jag för min del redan nu säga ifrån, att jag aldrig sagt — vilket herr Magnusson i Skövde syntes vilja göra gällande — att vi alltid få tid att efterutbilda dessa årsklasser, om det uppstår ett skärpt läge. Jag har överhuvud taget aldrig yttrat mig om detta. Det enda, som jag i detta avseende har sagt är, att när det gäller att möta neutralitetskränkningar eller direkta aggressioner, måste man ha den största möjliga beredskap för vårt flygvapen, vår flotta, vårt luftvärn och vårt kustartilleri. Men jag har även sagt, att det inte kan vara någon tanke på att vi måste ha hela vår armé på samma sätt beredd till ett ögonblickligt ingripande. Det är ingen, såvitt jag förstår, som vågar ha en sådan uppfattning. Vi kunna icke ligga med fältarmén mobiliserad månad efter månad och år efter år. Jag har endast sagt, att vårt läge på grund av geografiska och politiska förhållanden vid ett krigsutbrott är sådant, att vi i skydd av flyg och flotta, luftvärnsartilleri och begränsade delar av vår armé hinna mobilisera, och därför behöva vi icke ha hela armén i en ständig beredskap, utan det kan räcka med att vissa begränsade förband ligga i beredskap. Om en pessimist som herr Magnusson i Skövde skulle få rätt, då han säger, att vi plötsligt utan vidare kunna ha en stor och stark fiende över oss, vill jag alltså inte påstå annat än att vi i det läget, om det skulle uppkomma, få gå i fält med vår armé sådan den är efter mobilisering. Jag har aldrig på något sätt stuekit under stol med att en sådan konsekvens kan uppkomma. En annan sak är, att jag finner sannolikheten för en sådan eventualitet mycket liten.

När man står på detta sätt och talar om vad som kan hända, utsätter man sig lätt för den risken, att man så att säga värderar de föreslagna militära åtgärderna efter det utrikespolitiska läget, d. v. s. att när man räknar med

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

att detta innebär ett omedelbart och svårt hot emot oss, faller man lätt offer för den villfarelsen, att man avvänder det hotet, om man efterutbildar sju årsklasser under 30 dagar. Denna åtgärd att efterutbilda sju årsklasser under 30 dagar är ju av mycket relativ beskaffenhet, och dess värde måste ju även militärt sett vara mycket relativt. Herr Magnusson upprepade här, att det tillkommit en mängd ny teknisk materiel, som dessa årsklasser aldrig ha sett, och att de nu behöfve inkallas för att trimmas i handhavandet av denna materiel. Det låter otroligt förkrossande, när man hör detta, och det är klart, att jag har varit bekymrad över den saken. Jag tog mig då före att fråga t. ex. vid infanteriet, som utgör arméns huvudmassa, vilka nya tekniska apparater det är som dessa värnpliktiga inte ha sysslat med. Vad fick jag då för svar? Jo, jag fick det svaret, att det hade tillkommit nya luftvärnskulsprutor, nya stridsvagnar och en ny gasmask. Det var vad jag fick veta. Naturligtvis inser jag, att det skulle vara av oerhört stor betydelse, om de som skola syssla med luftvärnskulsprutorna finge lära sig, hur de nya typerna fungera, och likaså beträffande dem som syssla med stridsvagnar. Men mig förefaller det vara en fullkomligt abnorm åtgärd att inkalla 150,000 man — det är sju årsklasser; det blir väl vid infanteriet omkring 150,000 man — för att kanske ett par tre tusen av dem skulle sättas i tillfälle att lära sig den nya materielen. Jag ber herr Magnusson i Skövde att inte missbruka det där argumentet om mångfalden av teknisk materiel. Det kan låta så bra, när man talar om det i allmänhet, men när man synar dessa saker litet närmare i sömmarna, finner man nog, att argumentet inte har så väldigt stor räckvidd.

Men jag skulle dessutom vilja fråga: äro dessa trettio dagar något universalsmedel, någonting som gör oss så oändligt mycket starkare? När man ser detta krav i ljuset av det framställda yrkandet om ökad tjänstgöringstid för de värnpliktiga, som härefter skola rycka in, då blir det ju någonting ganska obetydligt. Man begär nämligen för hädanefter inryckande värnpliktiga en övningstid, som med 90 dagar överstiger den som infanteristerna fingo enligt 1925 års härordning. Alltså är det bara en tredjedel av den ökade övningstid, som man anser nödvändig, som man vinner på detta sätt. Då kan man naturligtvis invända, att vi kunna inkalla dessa årsklasser tre år å rad. Ja, vägar man säga det, så gärna för mig. Det betyder då å andra sidan att man skjuter fram tidpunkten för katastrofen tre år, och det är alltid något, som man har vunnit med det.

Man säger till mig i många olika vändningar, att jag skall tänka på mitt ansvar, att jag icke skall skicka iväg illa utrustade värnpliktiga i krig. Jag känner det ansvaret mycket starkt. Men jag måste — det är min skyldighet — väga den ena saken mot den andra, de olika åtgärderna mot de offer, de kräva. Och jag vill säga: jag vet väl, att den försvarsminister, som sitter i det ögonblick vi komma i krig, han kommer, om kriget går illa, att få vara syndabocken — hurudan övningstiden än är. Det är ett ansvar, som man inte kommer ifrån, och de som kritisera äro alltid, hur man än gör, i den mycket lyckliga belägenheten att kunna säga, att »det var just det vi sade». Det ansvaret får jag alltså bära, och det tänker jag också bära utan att känna mig alltför skakad av de djupa brösttoner, som jag i det avseendet får höra.

Men denna inkallelse av de sju äldre årsklasserna har ju ytterligare en sida, som inte herr Magnusson vidrörde. Vi skola komma ihåg, att de som tillhöra de äldsta av dem, nu befinna sig i en ålder av 27 till 30 år. Vad äro de för någonting? Jo, de äro för det första ofta familjefäder med hustru och barn att försörja, med en anställning och en inkomst, som de räkna med, och skatter, försäkringsavgifter och kanske möbelavbetalningar att erlägga. Att rycka

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

bort dem från deras sysselsättningar och taga ifrån dem en tolfedel av årsinkomsten — ty det blir ju väsentligen vad som skulle ske — det är att åstadkomma en otroligt ingripande rubbning i deras förhållanden. Man har visserligen från högerns sida sagt, att man kan höja familjebidragen till 2 kronor. Även detta blir en mycket liten ersättning, och det är dessutom mycket svårt att på rak arm ge sig till att höja familjebidragen utan att kunna avgöra, vilka konsekvenser i andra avseenden det kommer att föra med sig.

Vad äro dessa människor för övrigt? Många av dem sitta med egna små jordbruk, och det kanske inte är möjligt för dem att få folk, som sköter jorden den månad, de skola vara borta. Många av dem inneha små trädgårdsanläggningar — på detta område har ju herr Magnusson en viss sakkunskap och kan alltså förstå, hur svårt det är att lämna grönsakerna i en handelsträdgård vind för våg. Jag har redan nu, när det gäller 1935 års klass, mött många sådana fall. Somliga ha t. ex. övertagit små konditorier och hembagerier, som de sköta själva, och andra inneha små verkstäder. Alla dessa människor, som driva egen rörelse, kunna inte ersättas med några familjebidrag för de svårigheter och komplikationer, som man kastar över dem genom att inkalla dem till tjänstgöring. Allt detta gör ju, att man skulle kunna säga, att man aldrig kan inkalla och efterutbilda dem. Det säger inte jag, men jag säger, att det måste finnas verkligt allvarliga skäl för att inkalla dem, och jag har följaktligen i det föregående så gott jag kunnat givit uttryck åt att jag för min del icke anser läget nu vara sådant, att dylika skäl föreligga. Med anledning av den anmärkning, som herr Magnusson i Skövde gjorde mot mig, emedan jag sagt, att det militärtekniska och militärpolitiska läget icke har ändrats efter 1936, vill jag bara säga: det är dock på det sättet, att Sverige gränsar i dag fortfarande till samma länder som Sverige gränsade till 1936, vilket innebär, att vi icke ha gemensam gräns med någon stormakt. I militärpolitiskt avseende är alltså vårt läge likartat. Vad den militärtekniska sidan av saken beträffar, så vill jag säga, att ingen föreslagit någon ändring i den organisation, som fastslogs 1936, ej heller i fråga om de operativa enheternas sammansättning och utrustning. Det föreligger i verkligheten icke någon avgörande skillnad på dessa båda punkter.

Men även om man nu skulle ha den uppfattningen, att det är nödvändigt att efterutbilda dessa äldre årsklasser, skall man väl ändå inte se bort ifrån att det föreliggande förslaget även är i högsta grad tillmötesgående gentemot den åsikten. 1935 års klass är redan under inryckning, och om det utrikespolitiska läget i oktober månad i år fortfarande befinnes oroande, kommer enligt det uttalande, som statsutskottet gör, 1934 års klass att då tagas i anspråk. Det är redan fastslaget, att 1936 års klass kommer att rycka in till beredskaps-tjänstgöring 1940. Det betyder alltså, att tre årsklasser på detta sätt få den eftersträfvade efterutbildningen. Men därtill kan man väl lägga — det får betraktas som en naturlig konsekvens av den politik på detta område, som den nuvarande regeringen för — att i samma mån som det utrikespolitiska läget kan komma att undergå en ytterligare skärpning, så kommer helt naturligt regeringen att bli nödsakad att vidtaga de ökade åtgärder för tryggheten av vår neutralitet, som kunna befinnas erforderliga. Går utvecklingen i den riktningen, att läget skulle bli svårare och svårare, som ju åtskilliga tro, så komma helt naturligt också åtgärder att vidtagas, som leda till att samtidigt med att man skapar en beredskap till skydd för neutraliteten, dessa äldre årsklasser beredas utbildning.

Jag tycker, att detta är ett så pass stort tillmötesgående, att man inte kan se bort ifrån det och betrakta det såsom obefintligt. Det är i själva verket ett

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

ganska betydande steg, som därmed har tagits. Det betyder dock, att när man kommer fram till hösten 1940 ha tre av de gamla årsklasserna fått 30 dagars efterutbildning och man har tre årsklasser utbildade enligt 1936 års härordning. Sex av de i fälthärens första linje ingående årsklasserna ha alltså då fått en längre utbildning än de skulle fått enligt 1925 års härordning.

Det andra momentet i de militära myndigheternas förslag, som avsåg stärkande av arméns kvalitet, var förslaget om att vi nu skulle permanent öka övningstiden för arméns huvudmassa med 60 dagar utöver vad som bestämdes 1936; dels skulle rekrytskolan ökas med 30 dagar, och därutöver skulle läggas in en beredskapsövning under tredje eller fjärde året på 30 dagar, och det skulle sålunda bli en sammanlagd övningstid på 240 dagar. Detta skulle nu slås fast i vår värnpliktslag och gälla för framtiden. Jag måste för min del säga, att det vore ju att vara osedvanligt het på gröten. Det föreligger ingen utredning i denna sak. Det föreligger endast ett uttalande på en halv sida i arméchefens förslag. Arméchefen har hos mig begärt, att han skulle få utreda saken. Jag fick del av detta önskemål den 25 februari, och det fanns ju då ingen möjlighet att hinna slutföra en utredning i sådan tid, att resultatet skulle kunna föreläggas detta års riksdag. Denna sak är alltså för det första fullständigt outredd. För det andra förhåller det sig i alla fall på det sättet, att 1936 års riksdag fastställt en viss övningstid. Denna övningstid är prövad för ett års sommarrekrytskola, icke under två år, som herr Magnusson i Skövde ville göra gällande. Nu skulle man redan efter ett år vara beredd att säga: det där är alldeles för litet; vi äro redan nu på det klara med att det inte räcker. Jag frågar: finns det inom något annat motsvarande område en tanke på att man skulle kunna göra någonting sådant så hastigt och så utan ingående erfarenhet? Vi få nämligen säga oss, att om det under första året inte har gått riktigt bra, så behöver det inte i allt bero på att det var tiden, som var för kort. Det kan ha varit andra komplikationer, som också stött till, vilka man skulle kunna bortarbota så småningom under tidens lopp. År 1935 förklarade ju de militära ledamöterna i försvarskommissionen, att man kunde nöja sig med 210 dagars värnplikt för infanteriets del. Nu begäres 240 dagar. Vore det emellertid inte skäl att man nu först undersökte, om inte militärernas uppfattning från år 1936, nämligen att 210 dagar skulle räcka, vore välgrundad, och vore det inte anledning att först ta reda på, om inte den övningstid, som man för tre år sedan ansåg tillräcklig, i själva verket också är tillräcklig?

Vad betyder nu det förslag, som här i dag ligger före? Jo, det betyder i själva verket, att de militära ledamöternas i försvarskommissionen mening under de närmast kommande åren kan prövas i det praktiska livet. Genom det beslut, som här i dag kommer att fattas, bli kommande värnpliktiga ålagda en beredskapsövning under nästa år på 30 dagar. Konsekvensen härav måste ju bli — detta kunna vi från regeringens sida utan vidare slå fast — att, så länge det föreligger ett skärpt utrikespolitiskt läge, kommer också detta beslut att år från år upprepas. Så länge detta utrikespolitiska läge existerar komma alltså 30 dagar att läggas till de förutvarande 180, och man får således sina 210 dagar. De komma visserligen inte att bli förlagda på det sätt, som man tänkt sig, nämligen såsom en utökning av rekrytskolan, utan det blir i stället ännu en repetitionsövning. Det kan ju hända att denna anordning ur vissa synpunkter kan innebära en nackdel, nämligen så tillvida, att den enskilda utbildningen inte kan drivas lika långt som med det andra systemet. Men anordningen erbjuder dock helt

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

andra möjligheter än denna till befälsövningar. Jag läste i morse i en tidning, att militärbefälet klagar över, att det aldrig blir i tillfälle att föra de förband, som det egentligen skall föra. Med andra ord: en överste får inte föra sitt regemente mer än några dagar, och en major får inte föra sin bataljon mer än så och så många dagar, o. s. v. Om nu rekrytskolan utökas med 30 dagar, får då en överste eller en major ökade tillfällen att föra sitt regemente eller sin bataljon? Vi veta, att värnpliktskontingenten vid ett infanteriregemente under rekrytskolan uppgår till omkring 700 man. Detta antal räcker ju inte till stort mer än en halv fältstark bataljon. Det finns således under sommarrekrytskolan ingen möjlighet för en major att få föra en fältstark bataljon, medan en kompanichef kan få föra ett kompani, om man plockar ihop tillräckligt många mannar till en sådan enhet. Med denna anordning med beredskapsövningar dra vi emellertid nu samman på skilda håll i landet åtminstone fältstarka bataljoner och därtill förband, som äro mobiliseringsutrustade. Det bör ju på detta sätt kunna bli helt andra möjligheter att utöva befäl över ett visst förband med det utseende, som detta i verkligheten skall ha vid en mobilisering, än med det andra systemet. Det är visserligen inte så många som kunna få utöva ett sådant befäl varje omgång, men om systemet tillämpas någon tid kommer det ju i alla fall att bli åtskilliga, som på detta sätt få ökad utbildning.

Det föreliggande förslaget innebär alltså, att under den närmaste tiden eller den tid under vilken den nuvarande utrikespolitiska oron består, kommer övningstiden att bli densamma som de militära ledamöterna vid 1936 års försvarskommission ansågo vara den lämpliga. Är det därför inte skäl, såsom jag förut nämnde, att man prövar saken ett par år, så att man får se, hur långt man kan komma med detta system? Det ligger ju också i sakens natur, att vi nu befinna oss i ett interregnum. Även om vi inte haft den nuvarande utrikespolitiska spänningen, skulle vi likväl ha tvingats till nya överväganden framför allt rörande vår härordning, arméns organisation. Det har ju redan nämnts här, att årsklasserna bli fåtaligare och fåtaligare. De värnpliktiga komma med den organisation, som vi nu ha, inte att kunna räkna till de nuvarande förbanden. Ett nytt övervägande i detta stycke måste därför komma till stånd. I själva verket förhåller det sig ju också så, att man så smått påbörjat utredningar om vår försvarsordnings blivande utseende, och jag föreställer mig, att vi senast till mitten på 1940-talet måste ha företagit en ny omprövning av vår försvarsordning. Under sådana omständigheter kan det väl inte finnas några allvarligare skäl för att nu i väsentliga delar stuva om den nuvarande ordningen till exempel i fråga om värnpliktstiden. Jag kan för min del inte heller inse, att talet om kategoriklyvningens vara eller icke vara har annat än principiellt intresse. Kategoriklyvningen upphäver nämligen sig själv. 1942 eller 1943 ha vi ingen ersättningsreserv kvar. Den är då borta. Man invänder gentemot detta, att vi väl under sådana omständigheter kunna ta ut ersättningsreservisterna under de närmaste åren. Ja, i själva verket ta vi ut denna ersättningsreserv redan nu och detta i mycket, mycket stor utsträckning. Det förslag, som här föreligger, medför behov av inkallande i vapentjänst av mer än 3,000 ersättningsreservister. Vi veta vidare av erfarenhet, att i själva verket en ganska stor del av ersättningsreservisterna inte äro lämpliga till vapentjänst. Under sådana förhållanden kommer det sannerligen inte att bli många utbildade vapenföra unga män kvar, om det förslag genomföres, som här i dag föreligger. Ett upphävande av kategoriklyvningen måste ju dock medföra en omläggning av värnpliktslagen och en nyfördelning av de värnpliktiga till olika truppförband. Jag måste säga,

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

att jag i detta ögonblick drar mig för de praktiska konsekvenserna av kategori-klyvningens upphävande, när jag inte är fullt på det klara med, hur många värnpliktiga som flottan, kustartilleriet, luftvärnsartilleriet och flygvapnet i framtiden skola ha. Dessa saker äro inte så utredda att vi nu utan vidare kunna göra en omfördelning, som kan hålla sig. Jag tror inte, att det sker någon allvarligare skada, om man låter den där delen av 1936 års härordning få självdö, vilket ju också från början, så vitt jag kan begripa, meningen i själva verket var.

Det finns ju delade meningar därom, hur länge denna utrikespolitiska oro kan tänkas komma att fortsätta. Jag, lika litet som någon annan, vet någonting om den saken. Somliga tyckas dock hysa den meningen, att den kommer att bestå under en överskådlig tid framåt. Jag kan nog ge herr andre vice talmannen rätt uti, att under vår tid läget knappast blir sådant att vi kunna tänka på någon avrustning. Det är ju emellertid en sak för sig att man måste inrikta sig på att allt fortfarande ha ett försvarsväsen, en annan sak är, hur länge den feberkris, som för närvarande existerar, skall kunna räcka. Om den senare saken äro meningarna delade. Förhållandet är ju att de stora länderna redan nu ta ut nära hälften av nationalinkomsten till försvarsändamål. Det förefaller ganska osannolikt, att detta onormala tillstånd skall kunna räcka så länge till. Antingen leder väl det hela till en katastrof eller också till en avspänning. Enligt min mening behöva vi nog inte räkna med, att det nuvarande skärpta läget skall komma att bestå så oerhört länge till. Det är därför enligt mitt sätt att se inte klokt att nu gå åstad och fatta ett beslut, som binder handlingsfriheten för framtiden. Varje beslut, som rör människor och människors placering, binder nämligen för framtiden. Det bör väl vara tillräckligt, om vi nu i denna tid vidta visserligen provisoriska men dock så pass effektiva åtgärder, som vi finna lämpliga och möjliga, men samtidigt därmed också inrikta oss på litet längre sikt i fråga om övervägandet av vårt försvarsväsens permanenta utformning. Permanensen härvidlag är ju inte så stor, och en härordning räcker ju, som vi känna till, vanligen i 10 år. Det blir dock på en något längre sikt än de år som ligga oss alldeles in på livet.

Jag skulle vilja hävda, att det förslag, som här föreligger från utskottet och som kammaren nu har att besluta om, innebär en kraftig effektivisering av vårt lands beredskap gentemot neutralitetskränkningar och kupper. Det medför dessutom indirekt en kvalitetsförstärkning av den svenska armén, som inte är så obetydlig, om man jämför det med de längre gående krav, som här framställts av representanter för högern. Jag tror, att andra kammaren utan tvekan kan sluta upp kring statsutskottets förslag. Jag tror också, att detta förslag kan tillvinna sig folkets förtroende. Jag läste visserligen häromdagen i en tidning tillhörande högern ett utrop utav ungefär den lydelsen, att det aldrig skulle lyckas att lura folket att få förtroende för de åtgärder, som nu föreslås. Jag vill hoppas, att detta endast var ett enstaka utbrott av desperation. Det är en önskan, som är sakligt ogrundad och som dessutom är skadlig för vårt land. Det är enligt min mening skadligt att framställa de åtgärder, som en överväldigande del av den svenska riksdagen i detta avseende vill vidta, såsom icke varande tillräckligt ägnade att bevara vårt nationella oberoende. Det kan inte vara någon mening med att på detta sätt öka avståndet mellan de olika åsiktsgrupperna i vårt land; sådant är inte blott onödigt utan även skadligt. Jag tycker, att efter riksdagens beslut i denna fråga stridigheterna om de försvarspolitiska åtgärderna böra bli litet mindre högröstade. Landets styrka utåt vinner inte på att en massa stora ord kastas ut över landet.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Herr andre vice talmannen **Magnusson** erhöll härefter ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr statsrådet riktade till mig en maning att inte överskatta betydelsen av att värnpliktiga, som redan fullgjort sin värnplikt, kunde göras förtrogna med den nytillkomna materielen. Herr statsrådet nämnde i det sammanhanget, att någonting egentligen nytt utöver några kulsprutor och stridsvagnar inte tillkommit, och att endast en mycket liten del av de inkallade skulle behöva en kompletterande utbildning. Behöver jag säga herr statsrådet, att det härvidlag inte bara är fråga om den del av de värnpliktiga, som direkt skall handha denna materiel, utan att det också är fråga om de övriga värnpliktiga, som skola lära sig, hur de skola bete sig, när det gäller att möta denna nya tekniska materiel? Det rör sig alltså här inte om en så där liten kategori som herr statsrådet ville göra gällande. Jag behöver vidare bara erinra därom, att den tekniskt utbildade personalen exempelvis vid signaltrupper m. fl. nödvändigtvis måste få tillfälle att friska upp sitt kunnande för att kunna kallas fullt mobiliseringsduglig.

Herr statsrådet räknade vidare upp flera kategorier värnpliktiga, som skulle få det mycket svårt vid en sådan här inkallelse. Ja, det är uppenbart att sådana fall föreligga, men fråga är, om inte dessa svårigheter ändå måste tagas. Herr statsrådet var vänlig nog att i det sammanhanget nämna det yrke, som jag arbetar i, men han var också oförsiktig nog att nämna hembagerierna. Jag vill erinra om, att, när vi i onsdags diskuterade bageriernas arbetsförhållanden, så var det ingen synd om hembagerierna. I dag är det emellertid synd om dem.

Jag skulle emellertid inte ha begärt ordet för denna replik, om inte herr statsrådet gjort ett uttalande, som direkt uppkallade mig till en gensaga. Han sade nämligen, att Sverige i dag gränsar till precis samma länder som 1936, då vår nuvarande försvarsordning antogs, och att vårt militärpolitiska läge i dag är alldeles detsamma som då. Men herr statsråd: Har verkligen ingenting hänt sedan 1936 — exempelvis söder om Östersjön, som förändrat vårt militärpolitiska läge?

Vidare anförde:

Herr Bergvall: Herr talman! Bakom det förslag från statsutskottet, som vi nu föreha till behandling, stå representanter för samtliga partier utom högern. Från det utgångsläge, mitt parti haft i denna fråga, skulle det givetvis ha inneburit en stor fördel, om man kunnat öka den relativa enighet som här uppnåtts till att omfatta samtliga partier. Det utrikespolitiska läge, som i tidigare anföranden här skisserats med drag av större eller mindre optimism eller pessimism, bildar naturligtvis bakgrunden till vår önskan om allmän enighet i denna fråga. Det karakteriserar också så att säga värdet av en sådan enighet. Jag tror också, att den principiella förutsättningen för enighet i försvarsfrågan nu föreligger. Det råder ingen tvekan därom, att den överväldigande majoriteten av Sveriges folk i nuvarande stund är besjälad av en verklig försvarsvilja och villig att göra även mycket betydande offer för att vårt land skall kunna möta en kritisk situation, i första hand då för värnandet av vår neutralitet och, om det allra värsta händer, för värnandet av vår självständighet. Jag tror, att några siffror kanhända allra bäst illustrera vidden av den försvarsvilja, som för närvarande finns hos vårt folk.

När vid 1936 års riksdag den nuvarande försvarsordningen beslöts, så betydde detta beslut, om jag bortser från de militära pensionerna och andra smärre utgifter, en kostnadssumma på ungefär 165 miljoner kronor. Utgif-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

terna enligt högerförslaget vid samma riksdag belöpte sig till 182 miljoner kronor. Våra försvarsutgifter för budgetåret 1938/1939, d. v. s. det budgetår, som nu går till ända, uppgå, om jag håller mig till jämförbara siffror, till 288 miljoner kronor, alltså en ökning på långt mer än 100 miljoner kronor i förhållande till det högerförslag, som förelåg vid 1936 års riksdag. Förutsatt att Kungl. Maj:ts förslag till årets riksdag bifalles kunna vi räkna med en kostnadssumma på inte mindre än 350 miljoner kronor. Vi ligga således redan över den dubbla summan av 1936 års utgifter, och på den tilläggsstat, som vi säkert få nästa år, komma ytterligare några miljoner kronor. Sett mot bakgrunden av dessa siffror förefaller det mig, som om enighet i försvarsfrågan hade varit någonting fullt naturligt. En sådan enighet gick emellertid som bekant inte att ernå, och ingenting är nu att göra åt den saken.

Vår försvarsorganisation är ju baserad på två huvudfaktorer, nämligen dels den materiella försvarsberedskapen och dels den personella försvarsberedskapen. Jag har en känsla av — jag vet inte om den är riktig — att vår materiella försvarsberedskap tidigare varit i hög grad tillbakasatt. Vi ha i stor utsträckning saknat materiel, som behövs, om vi kommit i den situationen att vi nödgats använda vår armé. Huvudansträngningen under de senaste åren har därför — enligt min mening fullt riktigt — inriktats på att stärka vår materiella försvarsberedskap. Jag tror mig också kunna konstatera, att det i fråga om denna del av vår försvarsberedskap numera inte råder några större meningsskiljaktigheter, låt vara att åtskilliga här skulle vilja, att ett och annat önskemål bleve ännu bättre tillgodosett.

Meningsskiljaktigheterna i vår försvarsfråga begränsa sig för närvarande väsentligen till den personella försvarsberedskapen. Vid framläggandet inför årets riksdag av de kungl. propositionerna konstaterade jag för min del med tillfredsställelse, att åtskilligt gjorts även till förmån för den personella beredskapens stärkande. Jag tänker bland annat på utbildningen av de värnpliktiga vid flottan och kaderökningen vid kustartilleriet och arméns luftvärn, jag tänker också på den i särskild proposition föreslagna 30 dagars beredskapsövningen, som de facto, om den nuvarande utrikespolitiska situationen fortsätter, innebär en förlängning av värnpliktstiden. Jag hade emellertid en känsla av — och det var detta som föranledde mig att tillsammans med några partikamrater väcka en motion här i kammaren — att enligt Kungl. Maj:ts förslag ej tillräckligt gjorts att höja utbildningsnivån för dem, som övats enligt 1925 års försvarsordning, i nivå med 1936 års försvarsordnings utbildning. När vi övervägde detta spörsmål funno vi naturligt nog, att inkallandet av äldre årsklasser var en sak, som var förenad med stora besvärligheter, och vi måste också konstatera — något som för övrigt även framskymtade i försvarsministerns anförande — nämligen att problemet ställer sig svårare ju äldre årsklasser som det blir fråga om, då ju inom dem antalet familjeförsörjare blir större och större. Vi stannade därför i vår motion för att yrka på inkallandet av tre årsklasser utöver dem, som man vid den tidpunkten kunde förutsätta skulle bli inkallade av regeringen, nämligen årsklasserna 1935 och 1936. Vi påkallade sålunda inkallandet dels ur allmän beredskapssynpunkt och dels och framför allt ur den speciella synpunkt, som hör samman med övningsfrågan, jämväl av årsklasserna 1932, 1933 och 1934. Det är naturligtvis självklart att en motionär alltid önskar, att de önskemål han framställer skola bli hundra procentigt accepterade. I det föreliggande läget betrakta vi emellertid såsom en avgjord vinst, att åtminstone inkallandet av en äldre årsklass, nämligen 1934 års, blir säkerställt, detta för såvitt det nu inte blir någon radikal förändring till det bättre i den utrikespolitiska situationen, något som man emellertid

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

tyvärr enligt mitt sätt att se inte kan förutsätta eller hoppas på. Det blir sålunda ytterligare en förstärkning av den personella försvarsberedskapen utöver den väsentliga förbättring, som Kungl. Maj:ts förslag i och för sig innebär. Vi motionärer ha visserligen inte fått allt vad vi önskat, men vi ha fått en del, och detta ha vi ur våra synpunkter ansett tillfredsställande.

Herr Magnusson i Skövde framhöll, att vi böra se till att handla så, att vi, om läget blir kritiskt, kunna säga oss, att vi i tid ha gjort allt vad som kan göras för att stärka vår försvarsberedskap. Jag vill säga herr Magnusson, att det är nog svårt att överhuvud taget tänka sig en situation, där man med gott samvete kan säga sig, att man i tid gjort allt som kan göras för att förbereda sig. Det är självklart, att i det läget kommer man aldrig. Vi göra det således varken genom att antaga statsutskottets förslag eller genom att biträda högerreservationen.

Man rör sig ju här med relativa begrepp i allra högsta grad, och vad vi kunna göra är att offra så mycket, som vi anse vara av situationen påkallat och för ögonblicket möjligt. Jag tror emellertid, att det, som vi i detta avseende här i dag komma att besluta, skall räcka en tid. Det är möjligt, att vi kunna bli tvungna att företaga ytterligare åtgärder. Speciellt är det möjligt, att vi måste, när ytterligare erfarenheter kunnat vinnas och grundligare utredningar göras, ta upp frågan om en utökning av övningstiden. Själv hör jag till dem, som hoppas, att vi skola slippa göra det, men jag är inte övertygad om att så blir fallet, även om det, såsom jag nyss påpekat, genom beredskapsövningen om 30 dagar nu faktiskt sker en reell ökning av utbildningstiden.

Jag är för min personliga del övertygad om att ett bifall till det förslag, som nu är framlagt från statsutskottets sida, kommer att medföra en väsentlig och reell förstärkning av vår försvarskraft, och att detta förslag ger oss ökade möjligheter att värna vårt land, om hårda tider komma. Jag tror också, att ett sådant beslut kommer att hälsas med tillfredsställelse av flertalet svenska medborgare. Mörknar den utrikespolitiska situationen eller förblir den oförändrad, lära vi nog få göra åtskilligt mer i detta avseende, och jag tror icke, att man skall finna det svenska folket ovilligt till de ytterligare offer, som då kunna krävas.

Herr talman, jag hemställer om bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Bagge**: Herr talman! Vi veta ju alla, att under septemberkrisen förra året blottades mycket stora och ödesdigra brister i Sveriges försvarsberedskap. Det är kanske många av oss, som ännu inte ha glömt de känslor, som detta väckte hos oss. Vi ha också all anledning att inte glömma det, ty hur olika individuell uppfattning man än har om det utrikespolitiska läget, tyckas alla vara ense om en sak, nämligen att läget är ytterligt allvarligt och med all sannolikhet kommer att förbli mycket allvarligt för lång tid framåt.

För vår del inom högern började vi genast efter septemberkrisen, med de resurser, som stod oss till buds, undersöka vad som behöfve göras för att man redan vid innevarande års riksdag skulle kunna så långt som möjligt täcka de brister, som blottats. När vi i statsverkspropositionen inte funno någon plan eller översikt över vad regeringen ansåg böra göras, väckte vi, såsom kammarledamöterna veta, en rad motioner, däri vi framlade förslag i vissa principiellt viktiga frågor, vilka enligt vår mening måste lösas redan i år. Vi ha ju också i tidigare motioner påpekat en del nödvändiga kompletteringar och forceringar, när det gäller genomförandet av 1936 års härordning.

Till en början väckte våra strävanden föga genklang. Vi äro ju vana vid den inställning, som man också vid detta tillfälle visar gentemot vår uppfattning.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

Regeringen har emellertid sedermera i många olika avseenden gått samma väg, som vi föreslagit — det har varit fallet också beträffande en del senare framställningar vid denna riksdag. Att så skett ha vi hälsat med odelad glädje och tillfredsställelse, och vi ha utan några som helst biavsikter vid upprepade tillfällen givit uttryck åt denna vår mening, även om vi naturligtvis inte kunnat underlåta att tänka, att det varit bättre, om man kommit till detta resultat tidigare och därigenom sluppit både ökade kostnader och svårigheter och riskabla situationer.

Överhuvud taget sakna vi alltjämt den plan och översikt över arbetet på försvarsberedskapens olika områden, som i så hög grad är nödvändig både för arbetet självt och för att vi skola få den känsla av trygghet att allt som kan göras är gjort, som sannerligen inte är något oviktigt i våra dagar. I själva verket kan man många gånger inte underlåta att fråga sig, om inte en mera samlad administrativ ledning för det militära, ekonomiska och politiska försvarsarbetet på olika områden måste åstadkommas för att därigenom få till stånd den enhetlighet och planmässighet, som behöves.

Det förefaller alltså, som om åtskilliga av de initiativ, som vi inom högern tagit vid årets riksdag, nu skulle i olika former leda till resultat, även om det inte sker så snabbt och på det sätt, som vi önskat. I en del fall ha våra krav täckts av regeringens förslag. Vi kunna sålunda med tillfredsställelse konstatera, att på de flesta viktigare områden inom vårt försvarsväsen börjar materiel-tillgången på att bli god och att man — utom i vissa fall, som jag skall återkomma till vid behandlingen av Kungl. Maj:ts propositioner i respektive ärenden — för tillfället knappast kan åstadkomma mera i fråga om materielanskaffningen, än vad regeringen föreslagit.

Jag har aldrig stuckit under stol med att jag i hög grad uppskattar de insatser, som regeringen har gjort på detta område. Men detta är en sak för sig, och en annan sak är, att jag lika litet på något sätt velat dölja vad jag anser vara en av de allvarligaste svagheterna i vårt försvar, en svaghet, som det är desto viktigare att omedelbart avhjälpa, som de övriga åtgärderna, såsom jag ser saken, först därigenom kunna få sitt verkliga värde för försvarsberedskapen. Jag syftar på det, som här i dag är föremål för diskussion, nämligen bristerna i fråga om den personella beredskapen och den därmed sammanhängande utbildningen. Det är väl uppenbart för var och en, som har försökt sätta sig in i dessa frågor, att våra soldaters bristfälliga utbildning är i dagens läge den verkligt svaga punkten i Sveriges försvarsberedskap — jag talar nu närmast om armén. Om jag inte alldeles missförstått innebörden av vad försvarsministern här och vid andra tillfällen har sagt, har han också den uppfattningen, att denna utbildning är otillräcklig och att detta utgör en svaghet i fråga om vårt försvar.

Det är därför, som vi inom högern inte kunnat godtaga regeringens förslag. Det gäller här enligt vår mening en livsviktig fråga, och man kan inte då stå till svars med att av andra hänsyn undertrycka sin mening och icke göra allt vad man överhuvud taget kan för att få den beaktad.

Den väsentliga skillnaden mellan regeringens och vår uppfattning — vårt förslag grundar sig ju på de ansvariga militära myndigheternas uttalanden — ligger däri, att regeringen, vilket också mycket tydligt framgick av försvarsministerns anförande här i dag, i fråga om den personella beredskapen endast har beaktat vad jag skulle kalla »vakthållningssynpunkten», d. v. s. att det skall finnas åtminstone något utbildat manskap inne under större delen av året, medan vi för vår del ha den uppfattningen, att man måste se till både att vakt-hållningen blir i ordning och att såväl de vakthållande styrkorna som de, som

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

skola sättas in efteråt, få någotsånär tillräcklig utbildning. Det förefaller mig alldeles uppenbart, att om inte båda dessa synpunkter beaktas, få vi inte någon ordentlig försvarsberedskap.

Försvarsministern talade om att man hade bollat med begreppen försvarsberedskap och arméns kvalitet och därigenom åstadkommit, att folk inte riktigt hade reda på vad saken här gällde. Jag måste säga, att mitt intryck av försvarsministerns anförande just var, att han bollade med dessa begrepp på ett sätt, som icke svarar mot verkligheten. Det är väl uppenbart, att det fullständigt avgörande för vår försvarsberedskaps effektivitet är att de, som skola inträda i denna försvarsberedskap, fått en hygglig utbildning. Annars kan man ju säga, att det innebär försvarsberedskap att vid tillfällen av neutralitetskränkningar eller aggressioner båda upp vilket manskap som helst. Att skilja begreppen försvarsberedskap och utbildning åt, är realiter sett alldeles omöjligt, såvitt jag kan förstå, och skola vi kunna diskutera dessa saker tillsammans, måste vi väl vara ense om, att försvarsberedskap innebär *både* att man har tillräckligt med manskap inne *och* att manskapet fått ordentlig utbildning.

Vi ha alltså inom högern den uppfattningen, att båda dessa omständigheter äro fullständigt avgörande för försvarsberedskapens effektivitet, under det att Kungl. Maj:ts förslag i fråga om armén — beträffande de övriga vapenslagen har ju regeringen kommit till i stort sett tillfredsställande resultat — endast tillgodoser vakthållningen och inte beredskapen i verklig mening. Anledningen till detta har ju blivit fullt klarlagd genom försvarsministerns anförande här i dag.

Jag skall inte nu gå in på några detaljer och trötta kammaren därmed — sådana ha ju redan blivit debatterade här och komma väl ytterligare att bli debatterade under dagens lopp — utan jag skall endast be att få understryka ett par huvudsynpunkter.

Det är uppenbart, att då Kungl. Maj:t har underlåtit att taga upp armé- och försvarsstabschefernas förslag rörande efterutbildning av de äldre årsklasserna och en förlängning av de nya värnpliktigas övningstid, kommer huvuddelen av de värnpliktiga att sakna tillfredsställande utbildning och tillfredsställande kunskaper — jag upprepar det, herr statsråd — särskilt när det gäller de moderna vapnen och stridssätten, och en stor del av de äldre årsklasserna komma överhuvud taget inte att ha någon aning om dessa saker. Men en insikt om de nya stridssätten är ju, herr statsråd — det vill jag i likhet med herr Magnusson understryka — nödvändig inte bara för dem, som skola sköta de nya vapnen, utan även för alla dem, som skola veta att skydda sig mot dessa nya vapen. Det är här inte endast fråga om det fåtal, som skall sköta stridsvagnarna, utan också om de många, som skola kunna klara sig under ett anfall av stridsvagnar. Utvidgar man på detta sätt — vilket jag anser ofrånkomligt — kretsen av dem, som måste ha kännedom om de moderna stridssätten, kommer man till det resultatet, att vi ha årsklass efter årsklass av värnpliktiga, som inte ha en aning om hur de skola bära sig åt under ett modernt krig.

Vad förslaget om efterutbildning av de sju årsklasserna beträffar, innebär det i själva verket endast, att liksom genomförandet av 1936 års härordning, vilket skulle ta tio år, på grund av det utrikespolitiska läget har forcerats, när det gäller materielanskaffningen och andra saker, så skulle den även beträffande den personella beredskapen komma tidigare i tillämpning. Om vi låta 1925 års härordning fortfarande gälla beträffande huvuddelen av arméns utbildning, betyder det alltså, att vi när det gäller den personella beredskapen handla alldeles motsatt till vad vi göra i fråga om de materiella resurserna,

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

och det kan väl inte vara riktigt. Jag förstår mycket väl den invändning, som statsrådet gör, att en sådan efterutbildning skulle medföra stora sociala svårigheter, särskilt när det gäller de äldsta årsklasserna. Jag har — det kan jag försäkra — tänkt ganska mycket på denna sak och försökt, i den mån min erfarenhet tillåtit det, att sätta mig in i den, och jag har kommit till det resultatet, att en sådan inkallelse säkert medför svårigheter för familjeförsörjarna, men att den också kommer att bereda en del yrkesidkare stora besvärligheter.

Jag vill emellertid framhålla, att sådana bekymmer överhuvudtaget hänga ihop med hela värnpliktsiden, fastän jag erkänner, att det är självfallet, att svårigheterna bli mer accentuerade i detta fall, än när det gäller yngre folk. Vi kunna dock räkna med, att i praktiken de allra största svårigheterna skulle kunna avhjälpas genom frikallelse eller lämplig placering av inkallelserna. Herr statsrådet behöver inte svara mig, att familjefäderna förmodligen äro i majoritet inom de äldsta årsklasserna och att icke alla kunna frikallas; jag menar endast, att man skulle kunna klara av de allra värsta fallen på detta sätt. Det återstår sedan alltjämt många svårigheter — det erkänner jag visst.

Men detta argument riktar sig i själva verket även mot försvarsministerns beredskapsövningar. Såvitt jag förstod honom rätt, ämnar han, om de nuvarande oroliga förhållandena bestå, inkalla den ena årsklassen efter den andra. Man vet inte vilka årsklasser, som herr Sköld egentligen avser, och det kanske kommer att bli så, att några årsklasser plötsligt få rycka in, under det att andra få sväva i ovisshet om, huruvida de komma att inkallas. Jag undrar, om det inte vore bättre, att det, såsom vi i enlighet med arméchefens uttalande föreslagit, uppgjordes ett bestämt schema, som visade vid vilken tidpunkt de olika årsklasserna komme att inkallas. För de värnpliktiga, särskilt inom de äldre årsklasserna, skulle det ju vara fördelaktigt att i god tid få reda på vad de ha att vänta, så att de kunna förbereda sig härpå.

Det avgörande härvidlag är väl emellertid i alla fall, att de svårigheter, som denna utbildning av äldre årsklasser medför, *måste* övervinnas på ett eller annat sätt, därför att man inte bör utsätta sig för den fruktansvärda eventualiteten att vid ett mobiliseringstillfälle behöva kalla ut otillräckligt utbildade personer.

Det har talats om — jag kommer inte ihåg om försvarsministern berörde den saken i dag — att det skulle bli svårt att ordna både med materiel, befäl o. s. v. för efterutbildningen av dessa sju årsklasser. Vi böra då komma ihåg, att dessa svårigheter bli ofantligt mycket större, om vid en mobilisering alla årsklasser inkallas på en gång. Herr statsrådet har framhållit, att en sådan efterutbildning kan ske efter mobiliseringen, men fråga är, om det ens går att genomföra — i varje fall bli svårigheterna säkert mångdubbelt större än i fredstid.

Vad beträffar en förlängning av utbildningstiden, sade herr statsrådet, att detta vore en så ofantligt ingripande åtgärd, att man inte kunde tänka på att genomföra den nu, i synnerhet inte efter så kort varsel, och att han först ville utreda denna fråga. Den ståndpunkten förstår jag mycket väl. Men när herr statsrådet säger, att på andra områden skulle man inte gå så hastigt tillväga, vill jag framhålla, mina damer och herrar, att på andra områden gäller inte detsamma, som för närvarande gäller för försvarets vidkommande, nämligen att dess läge måste påverkas av att det inträffar den ena världskrisen efter den andra. Under sådana förhållanden kan det inte hjälpas, att man måste raska på en smula.

Det är inte heller fråga om något sönderbrytande av 1936 års härordning,

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

ty för att öka utbildningstiden till 210 dagar med en beredskapsövning på 30 dagar behöver man inte bygga några nya kaserner eller överhuvudtaget företa några genomgripande förändringar av organisationen. Det är väl bland annat just därför, förmodar jag, som arméchefen har stannat vid 210 dagar. En eller annan kanske hyser tvivel, huruvida just 210 dagar är den lämpligaste tiden, men man får väl lita på att de, som hava ansvaret för vårt försvarsväsen och som ansett sig kunna begära, att övningstiden utsträckes till 210 dagar, ha starka skäl för sin mening. Det är ju icke fråga om vidtagande av några extrema åtgärder, som från något håll påståtts. Hur lång har övningstiden varit tidigare? Ända till år 1914 hade vi en övningstid av 240 dagar, d. v. s. precis den utbildningstid, inklusive 30 dagars beredskapstjänstgöring, som föreslås i reservationen. Jag kommer mycket väl ihåg, att Staaff på sin tid umgicks med en plan att utsträcka övningstiden till 280 dagar. Han avstod ifrån att fullfölja detta projekt, därför att han tyckte, att den tiden var otillräcklig. Om man tänker på vad som har hänt sedan år 1914, så måste man väl medgiva, att den av reservanterna föreslagna utsträckningen av värnpliktstiden icke ter sig som något i och för sig revolutionerande eller omöjligt, som man icke ganska hastigt borde kunna förstå nödvändigheten av och varför »ganska hastigt»? Jo, därför att varje års dröjsmål inverkar på kommande års försvarsberedskap. Vi skola komma ihåg, att enbart inställandet av en repetitionsövning år 1933, efter vad militärerna påstå, satte ned effektiviteten med bortåt 20 %. 20 % är väl en godtyckligt vald siffra, förmodar jag, men i varje fall betydde det en nedsättning av effektiviteten, som kommer att märkas ända till år 1947. På det viset är det undan för undan. Om man dröjer det ena året efter det andra, så blir följden den, att vi för framtiden hava att räkna med en längre och längre svaghetsperiod. Varför skulle vi icke redan nu utsträcka utbildningstiden, när varje års dröjsmål medför en ökning av riskerna? Om det föreliggande regeringsförslaget går igenom, innebär detta, att vi kunna bli nödsakade att sätta in otillräckligt utbildat folk att strida emot världens kanske bäst fältutbildade trupper. En stor del av de värnpliktiga hava som sagt icke någon aning om modernt stridssätt och moderna vapen överhuvud. Denna brist i organisationen botas icke genom regeringens förslag, och lika litet kan den naturligtvis botas, om man, som statsutskottet tänkt sig, nästa år inkallar 1934 års årsklass till beredskapstjänstgöring.

Herr Bergvall har ju i ett längre anförande försvarat sin ståndpunkt. Jag får ju säga det, att nog är han väldigt blygsam i sina pretentioner, om han tycker, att han genom sitt förslag påverkat utvecklingens gång och åstadkommit vad han kallade för en kompromiss, som inneburit en förbättring.

Statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har i sitt anförande sagt oss, att han under alla förhållanden, om det utrikespolitiska läget icke förändrades, komme att fortsätta med att kalla in årsklass efter årsklass. Om så kommer att ske, är det varken herr Bergvalls eller statsutskottets förtjänst. Det skulle till och med kunna ifrågasättas, om icke utskottets utlåtande i den del, jag nu äsyftar, fått en inskränkande avfattning. Regeringen anser sig tydligen hava möjlighet att inkalla årsklass efter årsklass. Då statsutskottet skrivit, att utskottet under viss förutsättning anser lämpligt att 1934 års årsklass inkallas, skulle man ju kunna tolka detta så, att utskottet menar, att därutöver ingen inkallelse bör ske. Nu tror jag icke regeringen anser sig i behov av riksdagens fullmakt. Enligt gällande lag kan regeringen i detta avseende göra precis som den vill, och regeringen lär väl också göra som den vill.

Jag vill minnas, att i den norska komedien »Det lykkelige valg» karakte-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

riseras en verkligt frisinnad kompromiss som en kompromiss mellan alls intet och nästan något. I detta fall synes den frisinnade kompromissen vara en kompromiss mellan ingenting och mindre än intet, och jag kan därför icke fästa något särskilt avseende vid påståendena, att man genom denna kompromiss lyckats komma till allmän enighet, bortsett då från att högern vrenskats och icke på några villkor velat vara med. Även om $\frac{1}{7}$ eller $\frac{2}{7}$ av antalet lägre utbildade gamla årsklasser skulle komma med, vilket jag förmodar skulle skett ändå, så återstå dock 5 eller 6 sjundedelar, och det är dem saken gäller. Jag har den uppfattningen, att efterutbildning är nödvändig *nu*, framför allt för de äldre årsklasserna, för att armén skall kunna vara operationsduglig omedelbart efter en mobilisering. Jag delar icke herr Skölds uppfattning, att vi skulle hava att räkna med någon längre förberedelsetid. De erfarenheter, man haft under de senare åren, tala icke för riktigheten av herr Skölds uppfattning. Vi måste väl ändå betänka, vilka risker det skulle innebära att få lov att skicka ut 5 å 6 äldre årsklasser utan tillräcklig utbildning. Vi veta från världskriget, hur det gick, när man på hösten 1914 i Flandern på båda sidor utsatte tämligen dåligt utbildade ungdomar för ett modernt krigs fador. Den som minns, vad som inträffade då, kan omöjligt vilja, att egna landsmän skulle råka ut för detsamma genom att nödgas gå ut i strid utan att vara tillräckligt övade. Jag förstår mer än väl, vad en militär expert i en offentliggjord diskussion den 5 april i år i närvaro av försvarsministern yttrade: »Jag vill icke undertrycka mina farhågor. Det är mig motbjudande att tänka, att man i en viss situation skulle lita till en beredskapsorganisation av pojkar, som bara varit inne ett par månader.» Detsamma gäller om de årsklasser, jag nu talar om.

Försvarsministern och regeringen hava velat taga ansvaret. Försvarsministern har uttryckligen sagt ifrån det. Regeringen stödes därutinnan icke bara av sitt eget parti och av bondeförbundet utan också av folkpartiets ledande män. Vi hava för vår del icke velat taga ansvaret på oss, när vi tänkt på, vad som kan hända. Vi ha icke kunnat göra det med den uppfattning, som vi hysa om läget. Man har sagt, att högern velat isolera sig och icke velat samverka till att åstadkomma en nationell samling i årets försvarsfrågor. Jag kan icke förstå, hur man kunnat framställa ett sådant påstående. Vad talet om isolering beträffar, så äger det säkerligen icke sin riktighet, om man tänker icke bara på förhållandena här i riksdagen utan också på uppfattningen ute i landet. Det är alldeles säkert, att man ute i landet, oberoende av partiställning, hyser en allvarlig oro för vårt försvar. Denna oro har avspeglats i uttalanden i pressorgan av olika färger. Om det på något håll funnits någon tvekan, så skulle säkerligen en paroll ifrån regeringen hava kristalliserat ut en fullständigt enig mening. Det är jag övertygad om. Statsmän böra väl söka förmå folket att göra nödvändiga uppoffringar och icke hålla det tillbaka från detta.

Efter vad som hänt kommer högern otvivelaktigt att stå ensam här i riksdagen. Detta innebär icke något skamligt eller något som man har anledning att vara bekymrad över, när man har en god sak att försvara. Högern har ju många gånger förut stått ensam. Vad är det för »isolering», som härigenom åstadkommit? Jo, det är en isolering av dem, som stödjade de minimikrav, vilka framstälts av de militära myndigheterna i medvetandet av det ansvar, som de en gång kanske bliva tvungna att bära. Det gäller icke, herr statsråd, en utrikespolitisk avvägning, utan det gäller förberedelser, som de militära myndigheterna anse absolut nödvändiga, för den händelse något skulle inträffa. Alla äro vi väl ense om att sannolikheten talar för att något sådant,

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

som jag nyss syftade på, kan inträffa. I varje fall är det väl ändå på det sättet, att när det gäller livet, så är man tvungen att se på riskerna på ett annat sätt, än om det gäller saker, som icke hava så stor betydelse. Gäller det livet, har man ju icke rättighet att hängiva sig åt förhoppningar av det ena eller andra slaget, utan man är tvungen att försöka skydda sig och sitt land mot vad som kan inträffa. För min del får jag erkänna, att jag tror mera på de beprövade militära cheferna och de institutioner av duktigt folk, som de hava bakom sig, än på en aldrig så duglig och intelligent försvarsminister, som helt nyligen har tillträtt sitt ämbete. Det kan ju tänkas, att herr Sköld icke har haft tillräcklig tid att riktigt sätta sig in i, vad saken gäller. Han har ju själv framhållit, att frågan fått en ytterligt forcerad behandling, och detta kan i viss mån förklara det resultat, vartill man kommit i den kungl. propositionen. Men icke bara hans parti utan också andra riksdagsgrupper, som komma att bilda underlaget för majoriteten i denna fråga, svära sedan på denna magisters ord. Därmed har onekligen den militära sakkunskapens företrädare kommit att isoleras genom en politisk kombination. Man behöver icke längre åberopa några sakskaal, utan genomdriver endast sin vilja.

I detta sammanhang skulle jag vilja uttrycka min förvåning över, att herr Andersson i Rasjön uti ett offentligt anförande förklarat, att han anser det offer, som de militära myndigheterna förorda för tillgodoseende av den personella beredskapen, vara alltför tung för det svenska folket. Han har också förklarat sig vara optimist i fråga om det utrikespolitiska läget. Det kan ju vara angenämt att vara optimist, men det är fråga om man har rättighet att vara det. Vad är det för tunga offer, som begärts? Syftar han på den ifrågasatta utsträckningen av utbildningstiden till 240 dagar. Detta var övnings-tidens längd, som jag tidigare framhållit, före världskriget. Och Staaff var ju som sagt på sin tid beredd att gå med på en övningstid av över 280 dagar.

Detta om isoleringen.

Vad så beträffar påståendet, att vi icke skulle vilja samarbeta, och att den splittring som nu föreligger i denna viktiga försvarsfråga, skulle förorsakats av högern, så är icke heller detta påstående förenligt med sanningen. Vad som faktiskt förekommit, är följande. Före propositionens avgivande ägde intet som helst samarbete rum mellan regeringen och de olika partiernas ledningar. Jag för min del hade åtminstone ingen aning om, vad propositionen skulle komma att innehålla, förrän några dagar innan den publicerades. Så snart propositionens innehåll blev mig bekant, satte jag mig i förbindelse med statsministern personligen för att undersöka möjligheterna att få förhandlingar till stånd. Jag förde bland annat på tal utvägen att tillsätta ett särskilt utskott. Den hänvändelsen ledde icke till någonting. Så kom — eller kanske det var förut — det offentliga uttalandet av folkpartiets ledare, i vilket han förklarade, att hans parti på inga villkor ville gå längre än regeringen föreslagit. Det är möjligt, att detta uttalande spelat en avgörande roll för regeringens hållning. Jag såg då icke någon annan möjlighet än att gå till offentligheten. Jag vädjade offentligt till regeringen om samarbete och överläggningar, men fick intet annat svar än mer eller mindre hänfulla anmärkningar i regeringspressen.

Det är ju uppenbart, att man, om man begär förhandlingar, icke har för avsikt att utan vidare undersökning avböja alla andra ståndpunkter än den, som man själv kommit till. Eljest vore det ju ingen mening med att begära förhandlingar. Jag har åtminstone aldrig i mitt liv gått tillväga på det sättet vid de förhandlingar, som jag skött. I och med att man förklarat sig villig förhandla, har man visat, att man är beredd att undersöka möjligheten att

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

jämka på sin uppfattning, vägrar man att förhandla har man förklarats motsatt. Jag fick intet annat svar än att man icke var intresserad av ett samarbete med högern och icke ville överlägga om någon ändring av regeringens proposition. Vi fingo till och med av statsministern höra, att det enligt den gängse samförståndsläran icke skulle varit »statsmannamässigt» att vidtaga några ändringar. Kan nu någon efter allt detta i god tro påstå, att högern i »partipolitisk förblindelse» velat isolera sig och åstadkomma splittring i en viktig försvarsfråga i ett allvarligt läge? Påstår man det, så är det i varje fall icke sant, det kan jag försäkra. Jag vet icke någonting, som mera skulle hava glatt mig, än att det funnits någon möjlighet att åstadkomma enighet i denna fråga. Propositionen har emellertid faktiskt blivit ett ultimatum. Så förhåller det sig, statsministern må säga vad han vill. Detta är desto mera beklagligt som man i andra riksviktiga frågor, exempelvis frågor angående utrikespolitiken, icke dragit sig för att förhandla. Jag känner till viktiga ärenden, där man i mycket stor utsträckning lyckats åstadkomma enighet. Det vore ju bra sorgligt, om det just i denna fråga skulle varit några personliga förhållanden, som därvidlag legat i vägen.

Regeringen och de partier, som stödjade regeringen, få nu taga ansvaret på sig för att enighet icke har uppnåtts, men framförallt få de taga ansvaret på sig för en lösning, som i allvarets stund kan komma att visa sig ha förorsakat mycket ödesdigra brister i Sveriges försvarsberedskap. Detta säger jag icke alls för att, som försvarsministern uttryckte sig, i framtiden få nöjet att vara efterklok — jag har alltid funnit, att det är ett i alla avseenden synnerligen måttligt nöje — utan jag säger det, därför att högern med sin uppfattning i sakfrågan icke kunnat vara med om att dela ansvaret för regeringens förslag. Vi måste alltjämt fortsätta arbetet på en god försvarsberedskap, gärna och helst i samarbete med regeringen och med övriga partier, men annars, som så många gånger förut hänt, på egen hand i förhoppning, att man skall nå resultat, innan nådatiden är utgången.

Herr Sköld hade en utläggning angående de utrikespolitiska förhållandena, som jag i många avseenden kan instämma i. Jag tror, att han har rätt i, att man inte kan profetera om utvecklingen. Jag tror däremot icke som han, att vi antingen gå emot en mer eller mindre omedelbar katastrof eller mot en avspänning. Maktbalansen i Europa är så rubbad, att det finnes all anledning antaga, att det nuvarande tillståndet kommer att räcka länge. Däremot ha herr Sköld och jag olika uppfattningar om vad man bör göra i ett läge sådant som det vilket nu föreligger. Herr Sköld säger, att eftersom det är möjligt, att läget i framtiden kan bliva bättre, så bör man icke nu vidtaga åtgärder för att öka försvarsberedskapen, som på något sätt skulle kunna binda oss för framtiden och icke heller något som skulle åstadkomma en utökning av vår beredskap för denna framtid. Jag har en annan mening. Jag har den meningen, att vi kunna stå inför risken av att vårt land mer eller mindre omedelbart eller kanske längre fram kan komma att dragas in i krigiska förvecklingar. Jag vill därvidlag säga, att jag delar herr Skölds uppfattning, att det visst kan tänkas, att vi kunna få behålla vår neutralitet, om vi föra en förståndig politik och framför allt skaffa oss en fullgod försvarsberedskap. Men när risken att dras in i krig förefinnes, menar jag, att vi äro skyldiga att taga hänsyn till denna och se till, att vår försvarsberedskap blir sådan, att vi kunna stå till svars om något händer.

Excellensen Sandler har sagt några ord om detta, som ofta ha citerats. Det var den 5 april 1938 i ett radioföredrag. Jag vill citera dem en gång till, ty de täcka förträffligt min uppfattning. Han sade: »Mörka slagskuggor ligga

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

över en nära framtid. Intet är ohjälpligt, som icke har hänt. Men hjälplös kan den ligga, som ej räknar även med ogynnsamma alternativ i händelseförloppet. Det är illa nog, att läget nu är sådant, att här icke är fråga om abstrakta talesätt. Går det bättre än vi i mörkare ögonblick föreställa oss, skall förtänksamhet varda oss förlåten. Går det sämre än vi tänka in ljusare stunder, blir det svårt att få tillgift för bristande beredskap.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Nylander, Holmdahl* och *Arneberg*, fröken *Andersson* samt herrar *Henriksson, Lundqvist, Thorell, Janson* i Frändesta, *Sjögren, Anderson* i Norrköping, *Skoglund, Nolin, Magnusson* i Tumlhult, *von Seth, Johansson* i Krogstorp, *Karlsson* i Granebo, *Lindskog, Hagberg* i Malmö, *Liedberg, Lundberg, Andersson* i Lindome, *Lithander, Hellberg, Staxäng, Hansson* i Hönö, *Leffler, Larsson* i Hede, *Casenberg, Kylling, Persson* i Grytterud, *Persson* i Falla, *Gezelius, Sandström, Hedlund* i Häste, *Lindmark, Hansson* i Vännäsby, *Nilsson* i Antnäs och *Silfwerbrand*.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att göra ett beriktigande till herr Bagges yttrande.

Herr Bagge hade en formulering, varav jag drog den slutsatsen, att han förmenade, att jag skulle i mitt anförande beträffande behovet av en förlängd övningstid och behovet av en efterutbildning av gamla årsklasser hava satt min sakkunskap mot de militära myndigheternas. Så har jag icke gjort. Jag har endast sagt, att när det gäller frågan om den nödvändiga tidpunkten för vidtagande av en efterutbildning så är det den utrikespolitiska situationen som är avgörande. Och vid den bedömningen är det ej någon speciell militär sakkunskap, som har något väsentligt att giva, utan där är det egentligen en annan sakkunskap, som får komma till tals.

Herr **Bagge** erhöll härefter ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill bara invända gentemot detta, att jag tror icke, att det är som herr statsrådet säger. När man en liten smula sett på dessa saker, finner man att arméchefens förslag innebär ett system, där den ena åtgärden sammanhänger med den andra, och statsrådet har tagit ut en bit, nämligen frågan om vakthållningen. Därmed är systemet mer eller mindre splittrat.

Bakom detta system och detta förslag står den militära sakkunskapen, men bakom statsrådets förslag står ingen militär sakkunskap.

Vidare anförde:

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag har ofta hört talas om arméchefens system. Men om jag ber herr Bagge läsa igenom det förslaget — eftersom det är offentligt — så kanske herr Bagge finner, att arméchefens förslag om de sju årsklasserna kommer i detta papper såsom en tillsats efter det att systemet är framlagt. — Herr Bagge skall icke skaka på huvudet. Jag har ju ändå haft anledning att syssla med den saken tillräckligt ingående för att veta hur det står till.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag kan utan någon tvekan ansluta mig såväl till utskottets föreliggande förslag som jämväl till de uttalanden som göras i motiveringen.

I den från högerrepresentanterna i utskottet avgivna reservationen påyrkas nu dels en permanent förlängning av övningstiden för flertalet värnpliktiga,

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

dels extra inkallelser av ytterligare årsklasser. Slutligen vill man avskaffa den så kallade kategoriklyvningen.

Givetvis är det förstnämnda kravet, som avser en permanent förlängning av övningstiden, det som är det väsentliga och som också med all rätt varit det centrala i diskussionen, sådan den hittills förts här i dag. Frågan om inkallelser av ytterligare årsklasser må i och för sig vara betydelsefull, men den är i varje fall av mindre räckvidd.

Vad beträffar spörsmålet om en permanent förlängning av övningstiden kan man erinra, såsom här också gjorts, att denna detalj av försvarsproblemet löstes under förhållandevis stor enighet vid 1936 års riksdag. Samtliga i försvarsbeslutet medverkande parter godtog då det förslag i ämnet, som hade kommit från försvarskommissionen. Att det då liksom nu — och liksom alltid då denna sak varit föremål för behandling av statsmakterna — förelåg längre gående önskemål från den militära sakkunskapens sida är självfallet. Jag finner det också naturligt, att denna sakkunskap passar på att i varje läge framföra sina krav på nytt. Men det är icke på samma sätt om de framförs från de politiska partiets sida, som deltog i behandlingen och beslutet 1936.

Högerreservanterna åberopa nu som ett alldeles särskilt stöd för kravet på permanent förlängning av övningstiden, att det efter den nya härordningens tillkomst skulle hava inträtt nya tekniska och militärpolitiska förhållanden, som skulle göra, att den 1936 beslutade övningstiden vore alldeles för kort. Reservanterna utveckla icke närmare vad som åsyftas med detta uttalande. Jag har heller icke hört, att vare sig herr andre vice talmannen eller den siste ärade talaren lyckats särdeles väl i att precisera vad man menar. Man talar så där i största allmänhet om att allting blivit förändrat; det är andra typer av stridsvagnar, det är andra vapentyper och allt sådant. Den siste talaren underströk, att det gäller icke allenast den direkta övningen att bruka de nyare vapnen utan det gäller i lika hög grad att lära soldaterna, hur ett krig skall föras mot dessa moderna vapen i motståndarens händer.

Jag måste då på nytt fråga: Vad är det för nya vapen och nya metoder man åsyftar. Under förberedelserna till 1936 års härordning och när beslutet om denna fattades i riksdagen var flyget känt i alla former, vari det kommer till användning i krig. Stridsvagnar voro kända och prövade i världskriget. Granatkastare och handgranater och vad därtill hör funnos då som nu, och det samma gäller maskingevär och kulsprutor — mycket annat att förtiga. Det är sant, att allt detta har ytterligare fullkomnats. Men jag har svårt att förstå, att själva stridssättet i krig nämnvärt förändrats sedan 1936, därför att den tekniska fullkomningen i fråga om vissa stridsmedel nått längre. Jag menar, att de, som medverkade vid beslutet om övningstidens omfattning 1936, ha goda skäl att alltjämt godtaga den utbildningstid, som då bestämdes — i varje fall tills vidare och tills det på ett annat och mera tydligt sätt ådagalagts, att övningstiden är för kort.

Varje gång, som några förändringar genomförts i fråga om värnpliktstiden, ha dessa förändringar föregåtts av mångåriga och djupgående utredningar, utredningar som jämväl omfattat försvarsorganisationen i dess helhet, truppförbandens sammansättning, kadrens storlek och allt sådant. Att nu isolerat och utan att inkoppla det i något större sammanhang på basis av ett motionsvis framställt yrkande utöka den permanenta övningstiden för de värnpliktiga med 60 dagar kan enligt min uppfattning icke gärna komma i fråga.

Vad angår kravet på kategoriklyvningens avskaffande sammanhänger ju detta, som säkerligen reservanterna mycket väl veta, i hög grad med själva

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

organisationsformerna. Även om ett slopande av kategoriklyvningen har åtskilligt större skäl för sig än en permanent förlängning av övningstiden, är likväl även detta en åtgärd, som icke kan vidtagas isolerad utan som måste prövas i samband med de organisatoriska förändringar, som därmed skulle följa.

Den mera tillfälliga förstärkning av försvarsberedskapen, som vinnes genom efterövning för äldre årsklasser, kan ju som här sagts tilläggas större eller mindre betydelse, allt eftersom man anser, att faran för ett krigsutbrott är större eller mindre. Försvarsministerns analys av det militärpolitiska läget och de risker, sett i vi kunna löpa eller som vi tilläventyrs hoppas undgå, sammanfaller i stort sett med de synpunkter på problemet, som jag tidigare har tillåtit mig framlägga.

I det föreliggande utskottsförslaget tillgodoses ifrågavarande önskemål till en del, i det att tre äldre årsklasser förutsättas bli inkallade under detta och nästa budgetår. Högerreservanterna kräva mera. Men jämväl härvidlag synes man vara försvarad med vad statsutskottet förordat. Därest behov skulle uppkomma av ytterligare inkallelser, så har Kungl. Maj:t rätt att företaga sådana till och med i större omfattning än vad högerreservanterna begärt. Av sociala skäl är det dock anledning att härvidlag gå fram med viss försiktighet. För de enskilda värnpliktiga äro extra inkallelser otvivelaktigt mera betungande än en förlängning av den ordinarie övningstiden. Ty de flesta värnpliktiga i den ålder det här är fråga om ha skaffat sig fast anställning och bildat familj, många hava egna företag etc.

Man har i högerreservationen rekommenderat en höjning av dagavlöningen till vissa av dessa inkallade. Jag beklagar, att detta yrkande icke ställts på sådant sätt, att det kan bli föremål för särskilt beslut. Då skulle jag utan någon som helst tvekan ha givit det min röst. Jag anser denna fråga om ersättning till de värnpliktiga, som drabbas av extra inkallelse, böra tagas upp, och jag rekommenderar herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet att beakta denna sak i varje fall till kommande riksdag, därest man nödgas förutsätta, att dessa efterinkallelser komma att fortfara.

Herr Bagge karakteriserade den överenskommelse, som träffats i statsutskottet, såsom en mycket dålig kompromiss, för vilken han sökte en liknelse i den klassiska litteraturen. Jag vill till herr Bagge säga, att även högerns ståndpunkt här är en kompromiss. Men högern har icke haft någon partner att kompromissa med. Högern har nödgats kompromissa med sig själv. Ty om man ställer detta högerförslag i belysning av de önskemål, som kommit från de militära myndigheterna, är det alldeles givet, att även högerns linje kännetecknas av stor halvhet. Det är icke på långt när vad den militära sakkunskapen krävt som högern vågat sig på. Likaså säger herr Bagge, att de partier, som ställa sig bakom utskottets förslag, äro färdiga att svära på magisterns ord och att vi icke behövt sakskalet för att intaga vår ståndpunkt. Det är ett orättvist och ett hårt tal, då herr Bagge nyss förut nödgades medgiva, att de beslut, som komme att fattas av årets riksdag, i försvarspolitiskt hänseende innebure utomordentligt stora framsteg.

Det kanske ej är opportunt att i detta sammanhang erinra, att det beslut vi i dag fatta och de beslut vi de närmaste veckorna komma att fatta i försvarsfrågan komma att kräva betydande kostnader. Enligt vad som försports från finansdepartementet nödgas finansministern kräva ett ökat skatteuttag på omkring 50 miljoner kronor för att få budgetens debet och kredit att balansera. Detta gäller om man tar utskottets förslag i dag och regeringens propositioner i fortsättningen. Varje utvidgning härutöver kräver ytterligare anslagsbelopp,

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

och ett bifall till högerförslagen, sådana dessa framställas i partiets motioner, kräver en merkostnad på omkring 30 miljoner kronor.

Vi ha nu icke att här i dag diskutera de olika vägarna för att åvägabringa täckning för det ökade medelsbehovet. Det får ju bli ett senare bekymmer. Men nog vore det av värde att redan nu få veta, på vilket sätt högerpartiet tänker skaffa pengar till sina kostnadsstegringar. Av vad som hittills förekommit förefaller det vara förenat med vissa svårigheter att skaffa täckning redan till det, som regeringen begärt.

Om det ligger något allvar i hänvisningen till det allvarliga världspolitiska läget, kan det icke gärna bli tal om vare sig att skjuta några utgifter över på framtiden eller att för ändamålet taga i anspråk förefintliga kapitalresurser. En sådan finanspolitik är alldeles ansvarslös, om man nämligen tror på sina egna försäkringar om vilka risker vi kunna löpa inom en nära framtid. Det vore därför mycket värdefullt att redan i detta skede få veta, varifrån högern tänker skaffa sina 30 miljoner kronor. Om man nämligen väntar och säger sig vilja lämna detta besked en annan dag, kommer man i den behagliga situationen att kunna hänvisa till att riksdagen avslagit högerns motioner och att partiet sålunda icke behöver diskutera varifrån medlen skola tagas. En sådan metod att komma ifrån konsekvenserna av sina yrkanden är väl ändå något för bekväm.

Herr talman! Jag finner det synnerligen opåkallat i nuvarande situation att draga upp en principiellt lagd debatt om våra försvarsspörsmål. Så gott som alla i denna kammare äro ju ense om att votera betydande utvidgningar i fråga om såväl den materiella som den personella försvarsberedskapen. Att då den ene vill gå längre än den andre är något, som icke bör få tagas till intäkt för fällande av hårda omdömen om dem, som hysa en annan uppfattning. Den nationella enighet i försvarsfrågan, som är så värdefull och som alla anse som någonting önskvärt, vinner ingalunda på att motsättningarna mellan de olika meningsriktningarna i rent taktiskt syfte framställas större än de äro.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Jacobson: Herr talman! I försvarsdebatterna här i kammaren brukar ju ofta på västerbottensbanken höjas en socialdemokratisk röst mot upp rustningen, nämligen herr Elof Lindbergs. Då han i dag icke har tillfälle att närvara och då jag delar hans allmänna syn på försvarsproblemet, har jag tagit mig friheten att taga till orda för en kort deklaration.

Jag tror mig kunna säga, att det finnes här i landet en stark opinion mot den kraftiga utvidgning av militärväsendet, som under de senare åren förekommit, även om denna opinion är ganska svagt företrädd i denna kammare. För närvarande koncentrerar den sig närmast till problemets ekonomiska sida. Det är nämligen uppenbart, att man icke kan stegra militärutgifterna så kraftigt som nu sker utan att detta kommer att ha menliga följder för andra områden av statens verksamhet. Dessa följder skulle man kanske kunna finna sig i, om man allmänt bland vårt folk vore övertygad om, dels att ett hot mot vårt lands frihet och oberoende förefinnes från något håll och dels att detta hot kan avvärjas genom våra militära rustningar.

I båda dessa avseenden äro dock meningarna delade. En småstat som Sverige, som avböjer att ställa sig i beroende av någon stormakt eller stormakts-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

grupp, är tvingad att förlita sig på andra faktorer än de militära för sin trygghet.

Det är också främst dessa faktorer, vårt gynnsamma geografiska läge, friheten i vårt land från språk- och rasstrider, våra naturliga gränser, vårt åt alla håll opartiska utrikespolitik, vårt folks fredliga inställning o. s. v. — det är dylika faktorer, som skänkt oss en 125-årig ostörd fred. Alla dessa faktorer äro fortfarande för handen.

I våra dagar tillkommer emellertid ännu en faktor av betydelse. Det är viktigt, att det sörjes för att inom vårt land råda goda ekonomiska och sociala förhållanden, varigenom man har utsikt att bli befriad från politiska ytterlighetsrörelser. Tillvaron av sådana medför — som erfarenheten från andra länder visat — numera även risker ur fredens synpunkt.

Det finns alltså anledning att beakta, att vi också ha en inre försvarsfråga, som ställer stora krav på det allmännas omsorger. Jag tror, att vi nu befinna oss på en väg, som leder till att detta inre försvarsproblem måste bli försummat.

Herr talman, det är åt detta bekymmer jag här velat ge uttryck, övertygad om att företräda samma mening, som hyses av åtskilliga tusental medborgare i skilda delar av landet.

Herr von Seth: Herr talman! Då Kungl. Maj:ts proposition nr 232 delades ut och jag läste försvarsministerns resumé över det utrikespolitiska läget, fick jag den uppfattningen, att herr Sköld var mycket osäker på sig själv. På sidan 23, sextonde raden uppifrån, säger statsrådet att »enligt mitt förmenande bör en uppoffring av detta slag åläggas medborgarna endast då uppenbar fara är förhanden». Sedan resonerar statsrådet om en del andra saker, men litet längre ned på sidan heter det: »därest den utrikespolitiska situationen allttjämt kommer att vara oroande etc.» Dessa två uttalanden, herr talman, äro icke förenliga med varandra. Om propositionen hade skrivits exempelvis på långfredagen den 7 april, skulle jag ha förstätt den, ty då skulle möjligen Mussolinis annexion av Albanien genom ett blixtanfall kunnat förklara statsrådets ändrade inställning. Men då nu propositionen var skriven redan i mars månad, måste man draga den slutsatsen, att herr statsrådet antingen gjort sig skyldig till en logisk kullerbytta eller att han vid bedömandet av det utrikespolitiska läget känt sig vara på famlande och osäker mark.

Då försvarsministern i dag i sitt långa anförande gång på gång återkom till svårigheten att bedöma det utrikespolitiska läget, fick man det intrycket, det måste jag säga, att han tills i dag ingalunda vunnit någon säkerhet, när det gäller att bedöma läget, utan han var allttjämt till ytterlighet famlande. Detta visar väl mer än något annat, att läget är sådant, att det icke står i mänsklig makt att bedöma, om det skall ske några katastrofer eller när eventuella katastrofer kunna inträffa. Under sådana förhållanden vore det väl ganska naturligt att rusta sig efter den gamla beprövade historiska regeln, att den som vill fred, han ruste sig för krig. Om man då tar till något i överkant, har därigenom icke skett någon stor skada; då man ju sedermera alltid kan göra rättelser.

Herr Sköld påpekade mycket riktigt, att varken han eller någon annan kunde sia om det utrikespolitiska läget, men icke förty underkände han, som han uttryckte det, högerens svartmålning av läget. Regeringsbänken är för tillfället tom, men regeringen må ursäkta, att vi på vårt håll icke ha så stor tillförsikt till vare sig regeringens eller statsministerns bedömning av det utrikespolitiska läget. Jag skall icke gå tillbaka längre i tiden än till år 1936, då

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

den dåvarande socialdemokratiska regeringen var beredd att rösta mot förslaget till ny härordning. Jag skulle också vilja erinra om statsministerns yttrande i denna kammare i mars förra året, då han äskade belopp för materielanskaffning, som avsevärt överskred de förslag till äskanden, som högern hade gjort. Dessa högerförslag hade strax förut avhånats i den socialdemokratiska pressen och likaså underkänts av statsministern i remissdebatten vid 1938 års riksdag. Jag håller med herr Sköld om att vi under inga förhållanden skola gripas av någon panikstämning, men å andra sidan torde det icke finnas någon anledning att vara så optimistisk, att man blott sitter och inväntar tydliga tecken till att världsläget skall skärpas. Utvecklingen har väl dock, mina herrar, visat att vi leva i blixtanfallens tid. Nu för tiden skickar man icke brev på posten med krigsförklaring, utan nu slår man till snabbt och obönhörligt.

Försvarsministern var inne på vårt militärpolitiska läge och yttrade, att det icke förändrats sedan 1936. Han stödde sig på att vi nu ha samma gränser som då, att vi icke fått några nya fiender, ja, att vi för tillfället icke hade några fiender. Jag vill då erinra dagens makthavare om, att enligt mitt ringa förmenande har det militärpolitiska läget sedan 1936 blivit avsevärt försämrat därigenom, att den moderna krigföringen nu baserar sig på vapen, som man icke i så stor utsträckning använde 1936, och på vapen, som, även om de funnos redan den tiden, dock nu fulländats, så att ett flyganfall till exempel mycket väl kan tänkas komma att företagas när som helst, om också icke mot hjärtat av Sverige, så dock mot våra kuster. Det militärpolitiska läget är därför såtillvida förändrat, att Sverige numera måste läggas in i den cirkel, inom vilken luftraider kunna företagas från främmande maktens sida. När det utrikespolitiska läget är så allvarligt, som det nu är, och det militärpolitiska läget för Sverige är sämre än det var år 1936, vad är då naturligare än att vi, då vi vilja bevara landets frihet och vilja kämpa för dess neutralitet, enas om att vidtaga sådana åtgärder, som verkligen kunna göra nytta.

Jag är beredd att tacksamt erkänna regeringens ingripande, när det gäller den materiella utrustningen. När det emellertid gäller de värnpliktigas utbildning och förmåga att använda denna materiel, då brister det dock åtskilligt, något som föregående talare från högerhåll med skärpa påvisat. Jag har inte ett ögonblick blivit övertygad av herr Skölds argumentering i denna sak.

Jag vill tillåta mig, herr talman, att göra en liknelse. En stor del av det svenska folket ser på fotbollsmatcher och medlemmar av regeringen gå ibland på Råsundastadion vid de stora landsmatcherna. Icke skulle det väl falla någon människa in att i ett Sverigelag sätta in en högerytter eller vad det vara må, som är fullkomligt otränad och mindre utbildad, utan man tar i stället ut en person efter mycket noggrann prövning. Sedan tränas och trimmas han, och först därefter är han färdig att deltaga i landslaget, som skall föra landets färger. Det är självklart, att man icke kan driva jämförelsen för långt härutinnan, när det gäller våra värnpliktiga, men man måste väl medgiva att vårt lands möjligheter att ingiva respekt väsentligen förbättras, om man i utlandet vet att våra värnpliktiga kunna bruka de vapen, som sättas i händerna på dem.

Herr Sköld frågade i sitt anförande herr Magnusson i Skövde om vilken ny materiel vi fått, som de värnpliktiga icke känna till. Herr Magnusson i Skövde svarade och nämnde bl. a. kulsprutevapnet, luftvärnsmaterielen, stridsvagnar och gasmasker. Herr Sköld kunde dock icke finna att dessa vapen voro av någon avgörande betydelse. För min del vill jag säga, att det är ganska ansvarslost att yttra sig på ett sådant sätt, om det nu icke ligger

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

okunnighet bakom, vilket jag dock är övertygad om, att det icke gör. Ett modernt krig börjar ju med luftanfall eller med landstigning, om landet har sjögränser. Då behövs just luftvärnskulsprutor och då behövs också gasmasker, därest det kemiska kriget tar sin början. De värnpliktskontingenter, som bli inkallade vid krig, bli givetvis lätt, även om de besjålas av ärligt mod och uppriktig vilja att våga liv och blod för fäderneslandet, demoraliserade och dekuragerade, om de finna, att de icke kunna handhava kulsprutorna eller att de famla med gasmaskerna, då de skola taga på sig dem. Även krigsvagnarna ha ju nämnts här, men jag har icke någon större lust att tala om dem, för att icke blotta ytterligare brister i vår försvarsorganisation. Från militärt håll har dock meddelats, att den nya konstruktionen av dessa stridsvagnar är sådan, att de icke kunna behäskas av en vanlig yrkeschaufför, utan därtill fordras viss utbildning, som givetvis tar tid. Stridsvagnarna kunna vi komma att i allra högsta grad få användning för om det gäller att avvärja ett fientligt landstigningsförsök.

I debatten här om vårt försvar ha de föregående talarna gått förbi vår utrikespolitik, som enligt min mening intimt sammanhänger med vår försvarsfråga. Om vi nämligen äro på det klara med, att vi vilja vara neutrala och önska bevara vår fred, då kan man fordra att landets regering också för en sådan utrikespolitik, att den i utlandet uppfattas som tecken till att vi vilja ha fred. Vi skola alltså föra en strikt neutralitetspolitik. När det gäller regeringens utrikespolitik under exempelvis de senare åren, har det dock inträffat en hel del händelser, som åtminstone föranlett många svenska medborgare att undra, om regeringen under alla förhållanden verkligen tillvaratagit landets sannskyldiga intressen. Om utrikesexcellensen eller statsrådet Westman, som handlagt ärendet angående det mystiska flottavtalet med England, varit närvarande här i kammaren, skulle jag uppmant dem att svara på frågan, om de finna att rikets sannskyldiga nytta blivit mera tillgodosedd genom undertecknandet av detta flottavtal, än om man avslagit förslaget därom.

Hans excellens herr utrikesministern är kanske en av vårt lands ivrigaste flygpasagerare. Han flyger till sina bordssamtal med främmande utrikesministrar, och inte minst är han hemmastadd vid förhandlingsbordet i Genève, men enligt vad jag kunnat finna kan man inte hälsa detta med odelad tillfredsställelse, ty han kan bli så insnärjd i de garn, som Genève-makterna lägga ut, att vår neutralitet kan bli svår att upprätthålla genom de förbindelser och de fördrag, som han där ingått. Det är inte säkert, att vår neutralitet tål vid att utsättas för påfrestningar eller att snärjas av N. F.-förpliktelser. Jag syftar närmast på de sanktioner, som åligga oss enligt N. F.-pakten, något som man nu visserligen söker bortresonera, men vilka förpliktelser i verkligheten ännu finnas på papperet. Vi ha ännu icke svart på vitt på att pakten trätt ur funktion. Man skulle också kunna framdraga den frågan, om icke regeringens anseende i någon mån blivit skamfilat genom det långa dröjsmål den gjort sig skyldig till, när det gällt att erkänna det nya Spanien, kanske icke så mycket utrikespolitiskt sett, men under alla förhållanden ur handelspolitiska synpunkter.

Till sist vill jag fråga regeringen, om icke landets vitala intressen mätte bäst av om regeringskompaniet, både plutonchefer och troppchefer och — kanske icke minst — pressens ledare avstode ifrån all utmanande fraternisering med förespråkarna för folkfrontsmentaliteten både här i landet och i utlandet. Detta är en fråga, herr talman, som i viss mån sammanhänger med vår för-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

svarsfråga och vår neutralitet. Man kan icke obetingat påstå, att vår regering därutinnan tillgodosett landets sannskyldiga intressen.

Herr Sköld talade om de stora offer, som det enligt hans förmenande icke är möjligt att begära av vår svenska ungdom. Jag är emellertid icke fullt säker på att statsrådet karakteriserat situationen rätt, när det gäller vår svenska ungdom, då han förmenade, att våra värnpliktiga och de kategorier av våra värnpliktiga, som fått en otillräcklig utbildning, icke skulle vara villiga att göra offer för att få en utbildning i fredstid, som kan göra dem vältrimmade och i stånd att, om olyckan skulle ske att ett krig bröte ut, gå ut och försvara fäderneslandet. Dagens ungdom, oberoende av politisk hemvist, sätter förvisso fosterlandet högt och vill ej undandraga sig personliga offer.

För den som följt med pressen i detta avseende, torde det stå klart, att det även i det socialdemokratiska ungdomsläget går fram en väg av fosterlandskärlek och försvarsvilja, något som jag är den förste att ärligt bocka mig för. Det är något, som man måste erkänna och respektera. Men om man studerar regeringens här framlagda försvarsprogram och framför allt lyssnar till herr Skölds framförande i dag, då kan man icke frigöra sig från den tanken, att regeringen skattar landets och rikets värden lika litet, som den vill skatta sin väljarkår. Jag syftar här på ett föredrag, som herr Sköld höll nere i Skåne under riksdagens påskuppehåll. Han gick där in på en analys av värdesättningen av vårt fosterland, hur starka offer man kunde bringa för att värna om friheten och neutraliteten. Han drog då fram en liknelse angående för höga brandförsäkringsvärden under påpekande att ingen klok människa i våra dagar försäkrar över värdet. Menar herr Sköld därmed att frihet och fosterland kunna värderas för högt! För min del skulle jag härtill vilja säga, att det åtminstone från min synpunkt sett är en alltför krass materialism, som många kunna tyda vara dikterad av partitaktiska synpunkter.

Vi äro sannerligen inom olika läger beredda att göra offer för att kunna få en personlig beredskap, som gör oss väl skickade att möta krigskatastrofer för vårt land. Jag skulle vilja erinra om att vi ha delar av årsklasser, och vissa årsklasser, som ännu icke fått den fullständiga utbildning, de borde fått. 1931 års årsklass exempelvis fick göra sin sommarrekrytskola 1932 men fick repetitionsövningen följande år helt efterskönt. 1933 års vintergrupp har aldrig erhållit någon utbildning. För min del har jag icke av Kungl. Maj:ts proposition kunnat finna att dessa grupper på något sätt beretts möjlighet att få den utbildning, som de behöva.

Det är självklart, herr talman, att man måste subjektivt bedöma världsläget och de faror, som detsamma medför för vårt land, men jag tycker, att det svenska folket nu fått den ena chocken efter den andra efter den mörka veckan i september, att man borde vara på det klara med att vi leva i en tid full av sådan spänning, hat och oro, att det när som helst kan ske ett utbrott. Och då nåde den, som icke är redo!

Högern har i dag enhälligt slutit upp bakom sin partiledares anförande. Det var ingen tom demonstration och den gjordes i känslan av att de krav, som vi framfört, icke äro några demonstrationskrav, utan något som är nödvändigt för att kunna möta en eventuell katastrof. Kommer icke katastrofen, ja, då är det så mycket bättre, men kommer den, då ha vi ingen anledning att bära ansvaret för om vi icke kunna möta den med tillräckligt övade soldater. Ty resultatet blir att landets ungdom kommer att nödgas gjuta sitt blod ännu mycket mer, än den skulle behövt om den varit övad och förstått sig på att använda de moderna vapnen. Det ansvaret får bäras av den ansvariga riks-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

dagen, som om någon timma med säkerhet kommer att godtaga statsutskottets här framlagda förslag.

I den vädjan i försvarsfrågan till statsutskottet, som högerns ungdomsrörelse inlämnade omedelbart före slutbehandlingen av propositionen, står i sista raderna: »Vad som nu underlåtes kan i prövningens stund komma att kosta mångdubbla och gagnlösa offer. Den manliga ungdom, vi representera, inser till fullo vikten av utvidgad materielanskaffning för det svenska försvaret men kräver även en värnpliktsutbildning, som den betraktar som sin oförytterliga rättighet.»

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Lundell*.

Herr *Andersson* i Södergård: Herr talman! När vi skola avgöra denna fråga, framstår det åtminstone för flertalet såsom en tämligen självklar sak, att här gäller att vidtaga förbättringar av våra försvarsanordningar, för att vi med större trygghet och större grad av säkerhet skola kunna värna om vår neutralitet. Det är alltså uteslutande fråga om ett stärkande av neutralitetsförsvaret. Varje tanke på att vi skulle rusta oss för inblandning i ett stormaktskrig eller såsom direkt part deltaga i ett krig är ju utesluten, emedan vi, såvida det finns någon möjlighet därtill, vilja stå utanför varje maktkombination. Vi vilja endast skydda vår neutralitet och vårt nationella oberoende utan att blanda oss i andra länders stridigheter.

Med detta utgångsläge finner åtminstone jag det tämligen självklart, att man vid dessa försvarsanordningars beslutande tänker på att göra så små ingrepp som möjligt i näringslivet — vilket ju är en mycket viktig del av våra försvarsmöjligheter — så att om det skulle uppstå internationella förvecklingar, där det visade sig omöjligt att upprätthålla vår neutralitet, vårt näringsliv dock kan fortsätta så ostört som möjligt. Det är därför jag för min del, och jag är säker på att alla inom det parti jag tillhör dela den uppfattningen, med tillfredsställelse läser det uttalande i utskottets utlåtande, där det står: »Utskottet anser sig kunna förutsätta, att jämväl i fråga om inkallelser av landstormsmän, i den mån organisatoriska hinder icke föreligga, största möjliga hänsyn tages till ur jordbrukets och andra näringslivets synpunkter betydelsefulla intressen. Jämväl beträffande övriga värnpliktsinkallelser torde det vara önskvärt, att ansökningar om befrielse från eller uppskov till annan årstid med tjänstgörings fullgörande ägnas den välvilliga prövning, som av föreliggande omständigheter kan föranledas.»

Särskilt med tanke på jordbruket är det klart att ett genomförande av högerns förslag om ytterligare inkallelser av äldre årsklasser till beredskapsövning skulle medföra att många jordbrukare komme i ett synnerligen svårt läge, särskilt på grund av arbetsbristen. Ja, det skulle säkerligen för många av dem bli omöjligt att få det allra nödvändigaste utfört. Jag vet mycket väl att gentemot detta resonemang kan invändas, att den enskildes ekonomiska intressen icke få spela någon roll, när det gäller landets frihet och oberoende. Å andra sidan kan inte heller någon rimligen påstå, att landets frihet och oberoende äro avhängiga av huruvida några äldre årsklasser inkallas eller ej. För övrigt gör man sig nog skyldig till åtskilliga misstag när man skall försvara den ena eller andra åsikten. När det t. ex. talas om att här måste man skapa ett nöjaktigt försvar — det var herr andre vice talmannen som yttrade detta, om jag inte missminner mig — är ju detta ett mycket tänjbart begrepp.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

Det är inte säkert att det mest militariserade landet i världen har ett försvar, som i vilken situation som helst kan anses vara »nöjaktigt». Det är emellertid inte fråga om någon kapprustning utan det är helt andra synpunkter som få anläggas ifråga om våra försvarsanordningar.

Herr von Seth yttrade nyss att det var ansvarslöst att skicka ut landets ungdom otillräckligt övad. Den blir naturligtvis då, som han menade, ett lättfånget offer för en motståndare. Han ansåg vidare att den svenska ungdomen är beredd att bära de tyngre offer, som krävas för att den skall bli väl trimmad i detta avseende. Väl trimmad är också ett mycket tänjbart begrepp. Det kan behövas ett halvår, ett år, kanske flera år för att bli väl trimmad. För att vårt försvar skall kunna bli absolut tillfredsställande, anser herr von Seth att han för sin del måste yrka bifall till högerns reservation.

Jag har mycket svårt att förstå att detta medför någon absolut trygghet eller att de äldre årsklasserna genom en månads beredskapsövning skola bli så väl trimmade. Försvarskostnaderna uppgå nu till närmare 400 miljoner kronor, och jag har mycket svårt att förstå att försvaret då skulle vara dåligt, men bli i högsta grad tillfredsställande eller nöjaktigt, som man sagt, om vi därpå offrade ytterligare 30 miljoner. Jag kan icke inse att i denna skillnad på 30 miljoner ligger det stora avgörandet angående försvaret, om detta skall bli tillfredsställande eller otillfredsställande. Däremot kan jag väl förstå, att somliga vilja gå längre än utskottet här har kunnat göra, och jag skall sannoligen inte klandra dem för att de velat gå längre för att ernå en starkare försvarsberedskap. När det emellertid har visat sig att det icke är politiskt möjligt att åstadkomma en majoritet, som går längre än utskottet här har gjort, anser jag mig kunna ställa den frågan: hur mycket starkare blir vår försvarsberedskap genom att högern reserverar sig och går på en annan linje, som inte har någon som helst möjlighet att vinna riksdagens bifall och utåt endast manifesterar att vid beslutets fattande var riksdagen icke enig? Att det rätt delade meningar under den tidigare behandlingen, är ju helt naturligt. Men då det efter prövande av andra vägar icke visat sig möjligt att komma fram till något, som skulle kunna vara ur vissa synpunkter bättre än det föreliggande förslaget, tror jag för min personliga del inte att vare sig vårt land eller försvaret vinner på att högern, som greve von Seth yttrade, säger ifrån i denna debatt, att man inte kan ta ansvaret för vad som här beslutas, utan fritar sig från allt ansvar för vad detta beslut kan medföra i framtiden.

Vi befinna oss nu med hänsyn till det internationella läget i en allvarlig situation, och vi ha som sagt prövat möjligheterna att kunna komma längre, vilket dock icke lyckats. Herr Magnusson i Skövde har under utskottsbehandlingen yttrat mycket erkännssamma ord till socialdemokraterna för deras betydligt ökade försvarsvänlighet och högre uppskattning av våra nationella värden. Med hänsyn till allt detta och när man nu kan konstatera denna stora omsvängning inom det största partiet och även vet, att bakom detta utskottsförslag står en fast och stor majoritet, tror jag vi gjort försvaret och vårt land den största tjänsten, om striden i denna fråga icke hade kommit att föras så långt som skett, utan om vi i stället vid det slutliga avgörandet, inför detta faktum att det inte går att komma längre, kunnat manifestera enighet omkring det politiskt möjliga.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Dunker, *Pettersson* i Norregård, *Johansson* i Mysinge, *Tornegård*, *Wolgast*, *Pettersson* i Dahl, *Onsjö*,

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Andersson i Vigelsbo, Persson i Norrby, Johansson i Norrfors och Hermansson i Kvistljungby.

Härefter lämnades ordet för kort genmäle till herr andre vice talmannen **Magnusson**, som yttrade: Den närmast föregående talaren har lyssnat tämligen illa på det anförande, jag nyss höll här i kammaren, till och med så illa, att det knappast berättigar honom att göra mina uttalanden till föremål för hans bemötande.

Herr Andersson i Södergård nämnde emellertid i slutet av sitt anförande, att jag inom utskottet riktat erkänn samma ord till socialdemokratien för dess ökade försvarsvilja och förmenade att så bort ske även här. Om herr Andersson lyssnat till mitt anförande från talarstolen här, skulle han ha funnit att jag gav samma erkännande här i kammaren. Jag har således inte behövt eller sökt dölja ett sådant erkännande inom utskottets fyra väggar.

Vad beträffar uttalandet om ett nöjaktigt försvar, som herr Andersson i Södergård lägger i min mun, så är det ju möjligt att man under ett anförande, som man icke håller efter koncept, använder ett uttryck som man egentligen icke avsett att fälla. Jag tror dock att det stenografiska referatet skall visa, att jag icke talade om nöjaktigt försvar utan om nöjaktig utbildning såsom något nödvändigt för att vi skola få en tillfredsställande försvarsberedskap.

Vidare säger herr Andersson, att då det var politiskt ogenomförbart att få igenom ett förslag sådant som det högern här framfört, skulle däri ligga en skyldighet att man skulle lämna sin uppfattning och sitt förslag och förena sig med majoriteten. Har herr Andersson i Södergård tänkt på vad det skulle betyda, om man blott inför omöjligheten att få igenom vad man anser vara rätt och riktigt skulle kapitulera och frångå en självständig ståndpunkt? Att på sådant sätt ändra sin ståndpunkt och kapitulera inför ett föreliggande politiskt förhållande, med fränsägande av rätten och skyldigheten att kämpa för vad man anser rätt och riktigt, att på sådant sätt behandla det politiska ansvaret, det gör jag mig icke skyldig till och som jag vet inte heller den meningsriktning jag tillhör.

Herr **Andersson** i Södergård, som likaledes för kort genmäle erhöi ordet, anförde: Då herr andre vice talmannen påstår att jag lyssnat mycket illa till hans anförande, kan jag omtala att jag medan han hade ordet och yttrade sig om ett nöjaktigt försvar omedelbart antecknade detta uttryck. Om han avsåg nöjaktig utbildning, blir det dock i sak inte så stor skillnad.

Beträffande denna orimliga kapitulation, som jag skulle ha tillåtit, så har jag visst inte rekommenderat högern att kapitulera inför socialdemokraterna eller den majoritet som står bakom detta förslag. Jag har bara velat påpeka, att i den allvarliga situation, som internationellt råder, kan det inte gagna försvaret, att man strider för en ogenomförbar åsikt på sådant sätt, att man därmed utåt manifesterar att vi icke äro eniga i vår försvarsfråga. Jag tror inte att vår nationella trygghet är beroende av om vi offra dessa 20 à 30 miljoner mera, som högern begär. Jag tror att full enighet om vad som är politiskt möjligt i denna fråga betyder mer. Om herr Magnusson vill tyda detta som en kapitulation, får han gärna göra det. Jag förstår ju att högern är mycket traditionsbunden, ty det har väl aldrig någonsin inträffat att högern under en tid, som någon nu levande riksdagsman kan minnas, varit nöjd med vad en icke högerregering föreslagit i fråga om försvarsanordningar. I det fallet följer högern gamla vanan.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Vidare anförde:

Herr Senander: Herr talman! Vi behandla i dag huvudlinjerna för en militärorganisation, som kommer att kosta betydligt över 300 miljoner kronor, en efter våra förhållanden fantastisk summa. För oss kommunister är det emellertid inte beloppets storlek, som är det avgörande i dagens situation. Det väsentliga för oss är att det verkligen skapas möjligheter för vårt land att försvara sin oavhängighet och frihet.

Det är nämligen ett faktum, hur mycket det än bestrides, att vårt lands nationella självständighet är starkt hotad, och det är från denna utgångspunkt, från detta realpolitiska faktum vi bedöma försvarsfrågorna. Vi veta mycket väl, att om vårt land skulle förlora sin frihet och sitt oberoende, förminskas arbetarklassens möjligheter att hävda sig i striden för sina intressen. Vi känna det öde som drabbat andra länder och folk, och det är därför som vi tillsammans med hela det svenska folket vilja kämpa för att förhindra, att Sveriges oavhängighet inskränkes eller går förlorad. Vår mening är därför att försvaret av vårt oberoende och vår demokrati kräver att landet i militärt avseende står starkt, så starkt som med hänsyn till befolkningens storlek, landets ekonomiska resurser och dess strategiska läge överhuvud taget är möjligt.

Då vi emellertid i vissa och rätt väsentliga delar bedöma försvarsfrågan från andra utgångspunkter än de, som företrädas av dem, som ha det närmaste ansvaret för landets försvar, skall jag med herr talmannens tillåtelse något beröra de förhållanden, som ligga till grund för kravet på ökad försvarsberedskap hos vårt land och folk.

Läget av i dag karakteriseras främst av de fascistiska staternas aggressivitet mot andra stater. Genom överraskande angrepp, genom hot om våldsåtgärder, genom diplomatiska påtryckningar och ekonomisk press ha de fascistiska staterna berövat flera mindre stater deras nationella självständighet eller förvandlat dem till vasaller. De fascistiska staterna sträva efter världsherravälde och förbereda sig till kampen om detta herravälde genom att underkuva sådana länder, som besitta för kriget nödvändiga förnödenheter och råvaror eller som kunna ha strategisk betydelse i det kommande stora kriget. Sverige har, som vi alla veta, de för ett krig så viktiga råvarorna malm och cellulosa. Det är onödigt att påpeka vilken stor betydelse vår järnmalm har för det nazistiska riket. Utan den svenska järnmalmen hade detta lands upprustning inte varit möjlig, utan den svenska järnmalmen har det inte heller möjlighet att segerrikt utkämpa ett långvarigt krig mot en annan stormakt. Det är ju också av dessa skäl som vårt land är utsatt för påtryckningar från det nazistiska rikets sida. Detta förhållande jämte en hel del andra företeelser, som jag inte här anser mig behöva beröra, föranleder oss fastställa att det i dag består ett allvarligt och överhängande hot mot vår nationella frihet.

Vilken är då regeringens uppfattning i denna sak? Officiellt förklarar den att vårt land inte känner sig hotat, men å andra sidan föreslår den, såsom framgår av det utskottsutlåtande som i dag ligger på bordet, vittomfattande militära åtgärder, som pålagga vårt folk stora bördor i och med att ökade beredskapsövningar genomföras och beredskapsförband upprättas både till lands och vatten. Man tillgriper åtgärder som faktiskt påminna om en partiell mobilisering. Allt detta sker för att man, såsom det förklaras, skall kunna så snabbt som möjligt ställa landets försvarskrafter på krigsfot. I detta fall handlar alltså regeringen som om landet stode inför en omedelbar och synnerligen allvarlig fara. Regeringens handlingar stå i motsättning till dess förklaringar, att vi icke känna oss hotade. Statsministerns senaste uttalande —

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

jag citerar: »Vi känna oss inte hotade, men det vore osant säga att vi känna oss trygga» — verkar också åtskilligt paradoxalt.

Men det är endast i fråga om förstärkningen av den militära apparaten, som regeringen handlar som om vi verkligen stode inför utsikten av ett överraskande anfall. Det är givet — och vi understryka det bestämt — att landets försvarsberedskap fordrar kanoner, flygmaskiner, krigsfartyg och en god militär organisation. Men vi fråga: Söker man sätta folket i beredskap? Söker man klargöra för det svenska folket den fara, som hotar vårt lands oavhängighet och frihet? Nej, det gör man inte. Man ger i stället en vanställd bild av Sveriges utrikespolitiska läge och söver folket med föreställningar om att Sverige skall kunna rädda sig undan faran genom en enkel neutralitetsförklaring. Man kan naturligtvis inte få till stånd ett tillräckligt folkuppbåd mot en angripare, om inte folket känner faran utan tvärt om matas med föreställningar om att landet inte är hotat. Det går inte att få folket i omedelbar beredskap till landets försvar, om man gör gällande, att vi endast kunna råka illa ut under ett stormaktskrig någon gång i framtiden. Vi anse, att det svenska folket måste uppmärksammas på det allvarliga läget för vårt land. Vi fastställa, att det omedelbara problemet inte är de faror, som hota under ett kommande stormaktskrig, utan faran för att vårt land i likhet med en rad andra länder kan under själva förberedelserna för det kommande stormaktskriget bli utsatt för angrepp eller genom påtryckningar komma i vasallförhållande till de fascistiska staterna.

Den s. k. neutralitetspolitiken är en illusion. Regeringen menar emellertid, att vi med denna politikens tillhjälp skola kunna hålla oss undan en uppgörelse på liv och död mellan de fascistiska och de demokratiska staterna. Ja, regeringen går ännu längre. Den anser neutraliteten medge, att vi skola hålla det nazistiska riket med krigskontraband såsom järnmalm m. m. under ett krig mellan detta land och andra makter, d. v. s. att vi skola mata den nazistiska krigsindustrien under ett krig med nödiga råvaror. Det är klart — och jag förstår inte, hur man ens kan diskutera saken — att ett sådant slags neutralitet måste leda till att Sverige dras in i krig på det nazistiska rikets sida. Genom en dylik neutralitetspolitik blir vårt land faktiskt bundet vid de fascistiska angriparna.

Den omedelbara frågan för vårt land är, hur man skall kunna möta ett blixtnfall från en angriparstat. Utan att regeringen erkänner möjligheten av ett blixtnfall, föreslår den nu en rad åtgärder till höjande av försvarsberedskapen i syfte att möta vad man själv kallar kuppstartade angrepp. Den föreslår viss förlängning och komplettering av utbildningstiden för de värnpliktiga. Vi äro av den uppfattningen, att en god militär utbildning är av synnerligen stor betydelse. Desto bättre utbildade trupperna äro, desto större blir deras manöverduglighet och motståndskraft, och — vad som inte är minst viktigt — en god utbildning minskar offrens antal i ett krig.

Vi vilja emellertid framhålla, att en ökning av utbildningstiden — och jag tror att var och en känner till det — icke är populär bland folket. Detta beror emellertid inte på bristande försvarsvilja. Det sammanhänger tvärt om med det förhållandet, att de värnpliktiga ha dålig avlöning, starkt beskurna demokratiska fri- och rättigheter under det de befinna sig i värnpliktstjänstgöring, och dessutom att bidragen till deras familjer äro så små, att familjerna ofta tvingas att anlita fattigvården. Om man inte bereder de värnpliktiga ökad ekonomisk trygghet för sig själva och sina familjer, om man inte höjer trivseln under värnpliktstiden, så kan inte den starkaste försvarsvilja övervinna olusten för kasernlivet.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Vi hysa emellertid den uppfattningen, att ökad utbildningstid endast delvis löser frågan om vår försvarsberedskap. Ett blixtanfall eller ett kuppärtat angrepp, för att nu använda försvarsministerns terminologi, förutsätter givetvis ett synnerligen snabbt ingripande av försvarskrafterna. De reguljära trupperna kunna självfallet inte med tillräcklig snabbhet mobiliseras för att möta angreppet. Vi ha därför den uppfattningen, att arbetarna på alla platser, där angrepp kan tänkas sättas in, såsom på viktiga industriorter och på de utsatta platserna efter vår kust, skola beredas alla de möjligheter, som erfordras för att dessa arbetare, d. v. s. befolkningen på respektive orter, skall kunna utnyttjas, för att möta det första angreppet. Vi utgå ifrån, att man då måste se till, att på dessa platser finnas lätt tillgängliga vapen- och ammunitionsförråd, som göra det möjligt att utrusta ortsbefolkningen och därmed mobilisera deras försvarsvilja för att ta emot de första stötarna. Detta förutsätter emellertid, att arbetarna beredas alla möjligheter att underhålla och öka sin militära utbildning genom aktivt deltagande i de frivilliga försvarsorganisationerna och skytterörelsen. Såsom förhållandet nu är, kunna arbetarna av ekonomiska skäl inte delta i någon större utsträckning i det frivilliga försvarsarbetet. Ett ökat statligt understöd åt de frivilliga försvarsorganisationerna och skytterörelsen, som möjliggjorde att de ekonomiska hindren för arbetarklassens deltagande avlägsnades, skulle betyda en ofantlig förstärkning av landets försvarsberedskap. På dessa vägar kan man åstadkomma en moralisk och materiell upprustning av hela vårt folk och samtidigt därmed också en demokratisering av rikets försvar. Den försvarsvilja, som faktiskt finns och som ju vitsordas av alla, måste utnyttjas i hela sin utsträckning, så att hela folket blir i stånd att omedelbart möta fienden. Genom att av svenska folket göra ett folk i vapen skapar man den verkliga och effektiva försvarsberedskapen.

Vi kommunister tillhöra inte dem, som tro att ett litet land inte kan försvara sig. Under de förutsättningar, som jag här framhållit, äro vi tvärt om av den övertygelsen, att landet mycket väl kan hävda sig i kampen mot en betydligt starkare motståndare. Men det är å andra sidan klart, att vårt land står starkare, ju flera bundsförvanter det kan uppbringa. Vi äro därför anhängare av den kollektiva säkerhetens idé. Det är också därför, som vi vid flera tillfällen ha hävdadt nödvändigheten av att de nordiska staterna sluta sig samman i ett försvarsförbund. Tyvärr ställer sig regeringen numera avvissande till alla kollektiva säkerhetssträvanden och därigenom har vårt land frivilligt inträtt i en isolering, som betyder att det frånsagt sig alla förpliktelser mot andra stater och i gengäld därför inte kan vänta något stöd ifrån dem. Denna politik måste i det nationella försvarets intresse likvideras. Det göres nu kraftiga ansträngningar ute i världen för att åstadkomma en front av fredsvänliga stater mot de fascistiska angriparna. Jag tror jag inte gör mig skyldig till någon överdrift om jag påstår, att alla demokratiens anhängare — de må ha vilken partifärg som helst — innerst inne önska av hela sitt hjärta, att dessa strävanden skola lyckas. Ty alla veta — och därvid spelar, som jag förut sade, den politiska åskådningen ingen roll — att om inte dessa strävanden lyckas, öppnas alla slussportar för fascismens och krigets krafter. Det är därför så mycket allvarligare, att dessa strävanden misskrediteras här i landet genom bedrägliga försök att sätta likhetstecken mellan ett demokratiskt fredsblock och det fascistiska angriparblocket. Detta är en mycket farlig dimbildning, som faktiskt har till syfte att hindra Sveriges anslutning till varje form av kollektiv säkerhet.

Vi hävda, att Sveriges plats i stället måste vara på de staters sida, som

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

söka rädda freden genom att organisera motståndet mot angriparstaterna. Det är på den vägen och inte genom värdelösa neutralitetsförklaringar, som vårt land kan hållas utanför krig.

Herr talman! Av vad jag här sagt framgår klart, att vi inte acceptera de riktlinjer och de politiska förutsättningar, efter vilka vårt försvar organiseras. Vi anse, som jag har framhållit, att den hittills förda utrikespolitiken så långt ifrån avlägsnar faran ifrån våra kuster att den tvärt om flyttar den närmare.

Vi vilja också framhålla, att vi finna tillståndet inom den svenska försvarsmakten vara sådant, att man icke har några garantier för att försvarsväsendet blir ett pålitligt medel till försvar av landets nationella självständighet och folkets frihet. När t. ex. svenska generaler froter sig med nazistiska toppfigurer, så är detta en alarmsignal beträffande tillståndet inom den högsta militära ledningen i vårt land.

I anslutning till vad jag här anfört vill jag framhålla, att vi icke vilja taga det politiska ansvaret för den försvarsordning, som nu beslutas. Vi ha emellertid velat begagna detta tillfälle för att markera, vad vi anse bör göras för att den omfattande och kostbara militärorganisationen och den materiella stridsberedskapen skall bli ett verkligt värn för landets frihet och oavhängighet.

Herr **Sandberg**: Herr talman! Det föreliggande förslaget om förstärkning av den personella försvarsberedskapen innebär ju bland annat en förlängning av särskilt vissa grupper av de värnpliktiga tjänstgöring samt medför en ökning av försvarets kostnader med cirka 8 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor om året enligt propositionen. Den personella beredskap, som det här är fråga om, är emellertid endast en del av de utvidgningar på olika sätt av de militära försvarsanordningarna, som vid denna riksdag komma att beslutas. Jag vill dock redan nu, då riksdagen i dag börjar sitt ställningstagande till frågorna om ytterligare utökning av försvaret och kostnaderna för detsamma, i korthet angiva min ställning till dessa frågor. Vad som här i dag beslutas blir ju också i betydande grad avgörande för de anslag, som sedan komma att beviljas.

Vid olika tillfällen tidigare har jag haft anledning att tillkännagiva och söka klargöra min principiella ställning till frågan om försvaret och de militära maktmedlen. Jag behöver därför inte nu gå närmare in på den saken utan hänvisar till vad jag yttrat senast i fjol vid behandlingen av försvarsfrågan. Vad jag nu vill säga är i huvudsak detta, att jag icke ändrat uppfattning sedan i fjol utan vidbliver min gamla ståndpunkt i denna fråga. Jag kan därför inte deltaga i den till synes allmänna beredvilligheten att kraftigt öka vår militära krigsberedskap. Ifrån min pacifistiska uppfattning kommer jag i stället fram till att jag i ett läge som detta, då det gäller att taga ställning till vissa förslag med beaktande samtidigt av det möjliga, måste verka för återhållsamhet så mycket som möjligt i fråga om den upprustning, som pågår.

Man talar om en allmän opinion, som kräver ökade rustningar och förstärkt beredskap. Denna opinion är dock icke så enhetlig som man vill tro. Hos många människor i vårt land gör sig stor betänksamhet, ja mer än betänksamhet, gällande inför vad som nu förhaves i upprustningsväg. Det är säkert fler än man tror, som hysa denna stora betänksamhet, och det är därför jag anser att denna betänksamhet inför vad som man här har före bör få göra sin röst hörd även här i riksdagen.

Det är ju naturligt, att många även i vårt land känna sig oroliga inför vad

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

som sker i tiden. Mycket bidrager till att hålla denna oro vid makt och i vissa fall stegra den. Mer eller mindre avsiktligt överdrivna framställningar i tal och skrift förekomma, och all den myckna beredskapen, militär och civil, som visserligen å ena sidan kan synas god — jag tänker då på vissa skyddsåtgärder av olika slag — verkar dock å andra sidan så, att den inger människorna en föreställning att kriget är någonting ödesbestämt och oundvikligt. En sådan tro är farlig. Man har benägenhet att överdriva farorna för vårt lands vidkommande. Jag tror inte att man bör låta sig allt för mycket förskräckas. Vi ha många och goda förutsättningar för freden i vårt goda geografiska och utrikespolitiska läge, i våra goda inre förhållanden o. s. v. Vi ha många goda förutsättningar för att kunna hålla oss utanför ett eventuellt krig, om vi allvarligen vilja det.

Det skall här sägas till försvarsministrarnas heder, att han i sina uttalanden varit jämförelsevis måttfull och tagit avstånd från de värsta skräckföreställningarna. Även om jag för min del inte kommer till samma resultat som han i fråga om det praktiska handlandet, så måste jag ändå säga, att det var många kloka ord, som han yttrade här i sin mening till återhållsamhet och måttfullhet i denna fråga.

Man synes nu från alla håll vara överens om, att det för oss gäller att i ett eventuellt kommande krig vara bestämt och klart neutrala. Detta är också utan tvekan en riktig ståndpunkt, en ståndpunkt, som synes oss självklar. Jag vill säga att det är lyckligt, om också enigheten därom aldrig ens i påfrestande eller uppfordrande lägen behöver hotas eller brista. Tecken ha dock icke saknats på att vissa faror härutinnan kunna hota. Jag tyckte t. ex. att den föregående talarens anförande var ganska starkt aktivistiskt betonat. Dessa eventuella faror av aktivistisk art torde inte bli mindre genom att vi öka vår krigsberedskap.

Man menar också, att våra militära maktmedel skola ge respekt för vår vilja till neutralitet och vara ett uttryck för vår fasta avsikt att bevara vår självständighet. Det finns emellertid också en annan sida av saken, som behöves beaktas. Ju bättre vi äro rustade, desto begärligare bli vi också såsom bundsförvant åt en i krig invecklad stat. Påtryckningar på olika sätt torde icke komma att saknas under ett eventuellt krig för att få oss att övergiva vår neutralitet till förmån för den ena eller andra parten av de i krig invecklade, om man finner, att vår styrka är ett tacknämligt tillskott.

Sedan bör det också framhållas, att kostnaderna för försvaret stigit och hota att stiga ytterligare, vilket redan detta borde vara ägnat att ingiva allvarliga betänkligheter. Jag behöver här icke upprepa hela historien om kostnadsstegringarna under de senaste åren. De äro av alla kända. Den i fjol beslutade stegringen på 70 miljoner kronor följes i år av en liknande på 58 miljoner. Därtill kommer kostnaden för utökning av den personella beredskapen, som vi talat om och som kommer att beslutas här i dag, en kostnad på minst 8 miljoner kronor. Riksdagen kommer att i år besluta anslag under fjärde huvudtiteln, vilka ha direkt samband med försvarsväsendet eller avse skyddsändamål, tillsammans uppgående till en kostnad av 390 miljoner kronor. Det militära försvarsväsendet är ett vidundergap, som aldrig blir mättat. Ju mer man kastar dit, desto mera kräver det. Man frågar sig, vart detta skall leda. Att det blir mycket besvärligt och tungt i ekonomiskt hänseende är säkert. Faran är, att vi taga på oss bördor, som vi icke komma att orka med, framför allt om det skulle bli sjunkande konjunkturer. De stora utgifterna för militära ändamål komma att gå ut över viktiga inrikespolitiska statsuppgifter.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Herr talman! Läget i denna fråga i riksdagen är ju sådant, att utgången för fredens bevarande. För min del kan jag icke tro på ökade rustningar som den bästa vägen. Jag är dock övertygad om att vi alla ärligt vilja söka bevara vårt älskade fosterlands frihet och fred, och jag kan icke annat än innerligt hoppas, att detta må lyckas.

Det råder, herr talman, delade meningar om de bästa vägarna och medlen för fredens bevarande. För min del kan jag icke tro på ökade rustningar som den bästa vägen. Jag är dock övertygad om att vi alla ärligt vilja söka bevara vårt älskade fosterlands frihet och fred, och jag kan icke annat än innerligt hoppas, att detta må lyckas.

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! När man lyssnar till herr Sandberg, vars ärliga övertygelse av alla i denna kammare respekteras, kan man icke alldeles frigöra sig från intrycket, att det ligger något i satsen om att en medborgares försvarspolitiska inställning understundom är geografiskt betingad. Jag är övertygad om, att om herr Sandberg bodde i de sydligare nejder, där jag vistas, hade han sett något annorlunda på dessa ting. Det är ett svalg befäst at mellan den åskådning, åt vilken han här givit uttryck, och den mening, som omfattas av en alldeles övervägande opinion i Skåne. Och det är icke så underligt, att man ser saken som man gör där. Vi som leva där nere på, om jag så får säga, kraterkanten av den europeiska vulkanen, känna kanske snabbare och kraftigare än andra här i landet de hårda vindarna utifrån och reagera fortare för vad den norske utrikesministern härom dagen kallade »det tröstlösa läget ute i världen». Kort sagt: försvarsstämningen i Skåne, redan tidigare stark, har sedan några år tillbaka ytterligare utvecklats. Den är glädjande nog heller icke begränsad till ett visst folkskikt, utan jag tror, att man kan våga säga, att denna försvarsvilja går vertikalt nedåt genom hela samhället. Denna starka skånska försvarsstämning har tagit sig mångahanda uttryck, icke bara i folkmöten, resolutioner och dylika ting utan även i praktiskt handlande. Anslutningen till den frivilliga verksamheten exempelvis på luftskyddets område är livligare än kanske någon annanstans i landet. Icke minst från arbetarklassens sida är detta intresse att konstatera. Jag kan också erinra om det ganska märkliga möte, som för några månader sedan hölls på Folkets Hus i Malmö med föredrag i försvarsfrågan av en framstående generalstabsofficer, ett möte som vann en utomordentlig anslutning från arbetare i Malmö och som, så vitt jag förstår, är förebilden till det möte av liknande slag, som skall äga rum i Stockholm på måndag.

Jag har velat lämna dessa små antydningar om stämningen där nere för att på basis härav våga det påståendet, att man i Skåne i vissa hänseenden känner besvikelse över innehållet i de nu framlagda förslagen till försvarsförstärkningar. Naturligtvis är man beredd att skänka allt erkännande åt de strävanden, som ligga bakom exempelvis förslagen i fråga om materielberedskapens tillgodoseende. Man är säkerligen också redo att skänka regeringen sin erkänsla för dess vidgade uppskattning av flottans uppgifter. Men jag tror, att man känner sig besviken, när man ser vad regeringen gjort i fråga om flyget. Att man är särskilt intresserad av detta vapen där nere är, tycker jag, helt naturligt. Man behöver ju bara kasta en blick på kartan för att få klart för sig provinsens utomordentligt ömtåliga och utsatta läge. Flygtiden för ett bombförband från ett annat land — vilket som helst, höll jag nästan på att säga — till Skåne kan ju räknas i tidsmoment understigande kanske en timme. Man tycker också, att de stora frivilliga insatser, som på detta område gjorts i Skåne, icke riktigt uppskattats. För någon tid sedan redovisades i tidningarna de senaste resultaten därnerifrån av insamlingarna

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

till luftvärnsartilleriet, och jag tror man vågar säga, att resultaten av denna frivilliga verksamhet äro ganska betydande. Under sådana omständigheter tycker man, att regeringen skulle ha kunnat göra något mera än vad fallet nu blivit.

Det är särskilt på ett område man anser sig böra sätta in sin kritik, nämligen när det gäller jaktvapnet. Kammarens ledamöter veta helt visst, att enligt 1936 års försvarsordning ha vi endast en enda jaktflottilj, avsedd för försvaret av huvudstaden. Därutöver finnas inga som helst resurser, som skulle kunna tagas i anspråk vare sig vid Västkusten eller de sydliga provinserna Skåne, Halland och Blekinge. En del andra kammarledamöter och jag ha i en motion krävt en utredning rörande upprättande omedelbart av ytterligare minst en jaktflottilj. Jag tror, att man kan säga, att vi stå på ganska fast grund, då vi framställt denna begäran. Vi kunna nämligen hänvisa till vad 1936 års riksdag själv uttalade i den saken. I särskilda utskottets utlåtande hette det: »På grund av den ständiga utveckling, vari detta i hög grad materielbetonade vapen befinner sig, och den allt större betydelse för försvarsväsendet i dess helhet, som flygvapnet därigenom kan förväntas komma att erhålla, måste man emellertid räkna med möjligheten, att det inom en icke alltför avlägsen framtid skall visa sig befogat att taga under ytterligare omprövning flygvapnets andel i den samlade försvarsorganisationen.» Detta utskottets uttalande gjorde ju riksdagen till sitt. Sedermera har, som var man vet, flygvapnet inom de olika länderna gått en utveckling till mötes, som man sannolikt icke räknade med år 1936. Flygvapnets andel i de samlade försvarskostnaderna har år från år och undan för undan ökats. Utan att göra några jämförelser men bara för att nämna en siffra vill jag framhålla, att kostnaderna för flygvapnet i England för närvarande upptager 42 % av den samlade försvarsbudgeten.

Vi ha förmenat, att tiden nu är inne att taga under omprövning, huruvida icke en utökning på flygvapnets område skulle kunna vara motiverad. Vi ha kunnat falla tillbaka på uttalandet av särskilda utskottet 1936, och vi ha också kunnat hänvisa till uttalanden från försvarskommissionen, inom vilken den militära sakkunskapen redan vid den tidpunkten påyrkade, att jaktvapnet skulle omfatta två flottiljer. Så har emellertid icke fått ske, och vi stå som sagt i dag med denna enda flottilj. Nu vilja vi, att man skall skriva till Kungl. Maj:t och begära upprättande av ytterligare en flottilj. Vi önska även, att undersökningar omedelbart skola vidtagas beträffande snabbast möjliga anskaffning av materiel. Att vi i det sammanhanget peka på möjligheten att köpa dylik materiel från utlandet är tämligen begripligt. Likaså ha vi ansett, att omedelbara åtgärder skola vidtagas för genomförande av den erforderliga personalorganisationen, för uppförande av erforderliga byggnader o. s. v., så att ett beslut av 1940 års riksdag i dessa frågor snarast därefter kan förverkligas.

Statsutskottet har tagit rätt snävt på motionen och i en knapphändig motivering avstyrkt densamma. Man förklarar sig icke kunna tillstyrka vår framställning, »då initiativ i den av motionärerna väckta frågan i första hand bör komma från vederbörande myndigheter». Herr talman! När jag läste detta, undrade jag, hur man egentligen skall ställa sig för att vara statsutskottets första avdelning till lags. Stöder man sig på militära myndigheter och deras initiativ — såsom skett i fråga om den personella beredskapen — är det galet. Stöder man sig icke på dem och deras initiativ, är det lika galet. Det är icke lätt att veta, hur man lämpligen skall uppträda för att få resonans för sina krav inom statsutskottets första avdelning. Nå, nu tror jag icke, herr

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

talman, att saken ligger fullt så illa till, som det möjligen kan se ut av statsutskottets skrivsätt. Om jag skulle våga en gissning — mera kan det naturligtvis icke vara — förhåller det sig fastmera kanske så, att man på ansvarigt håll inom vapnet i fråga har planer i den riktning, som antydes i motionen, och är jag icke alldeles oriktigt underrättad, får man måhända också hoppas, att departementschefen är intresserad av denna sak. Möjligheter skulle sålunda kanske föreligga, att det kunde gå med denna högermotion som med så många andra förslag från högern: de avslås den ena riksdagen och bifallas den andra i form av kungl. propositioner.

Nu kanske någon säger, att jag argumenterar i föreliggande spörsmål utifrån rent provinsiella synpunkter. Jag har kanske något för starkt understrukit frågan ur skånsk synpunkt, men jag bestrider, att detta är att bedriva något slags sockenpolitik. Ty om man tänker på att det dock här gäller den mest utsatta provinsen i hela landet, att det gäller vad som kanske icke alldeles oriktigt karakteriserats som »bogen på riksskutan», och om man strävar till åtgärder, som äro avsedda att skydda denna, den mest utsatta delen av landet, då syftar man väl också därmed till att skydda landet i övrigt, d. v. s. bedriva rikspolitik i detta spörsmål.

Med dessa ord, herr talman, och då jag givetvis i övrigt delar den uppfattning i andra hithörande ämnen, som framförts av bl. a. herr Bagge, ber jag ett få yrka bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna reservationen.

Herr Holmdahl: Herr talman! Såsom redan försvarsministern erinrat om, formulerade herr statsministern för några dagar sedan sin uppfattning om Sveriges utrikespolitiska läge med de mycket expressiva orden: icke hotade, icke trygga. Det framgick av tidningsreferaten, att herr statsministern i det sammanhanget vädjade till de frivilliga insatserna för vår beredskap, särskilt när det gäller luftskyddet, och att han framhöll, att man måste räkna med frivilligheten såsom det väsentligaste, när det är fråga om denna del av vår försvarsberedskap. Herr talman! Jag tror, att vi alla äro beredda att fullt och helt instämma i den mening, som statsministern under den otrygghet, i vilken vi nu leva, riktade till vårt folk. Säkerligen gjorde också talet intryck på de församlade. Men hade icke intrycket blivit starkare, om alla, som hört eller läst detta tal, varit övertygade om att regeringen gjort allt vad på den ankommer för att förstärka vår försvarsberedskap? Och är det överhuvud taget något, som kan betraktas som statsledningens främsta uppgift i en tid som denna, är det väl att sörja för försvarsberedskapen och skapa en så god sådan, som landet med sina resurser kan åstadkomma.

Tyvärr är icke denna övertygelse om att regeringen gjort allt vad på den ankommer i detta avseende allmänt rådande hos vårt folk. Det torde heller icke kunna bestridas — det har tillräckligt tydligt framgått nu senast av den här förda debatten och även av försvarsministerns anförande — att den proposition, som nu föreligger till behandling, kunde på goda grunder ha gått vida längre än den gör utan att överskrida vad som kan betecknas såsom rimligt och möjligt, då det gäller ekonomiska eller personliga uppoffringar för stärkande av vårt försvar. Statsministern vädjade till största möjliga frivilliga insatser för luftskyddet och speciellt den del därav, som benämnes hemskyddet, men borde icke den naturliga förutsättningen för en dylik vädjan från regeringschefens sida vara, att regeringen föreslagit riksdagen att besluta om största möjliga insatser för stärkande av den försvarsberedskap, som det ankommer på statsmakterna att sörja för? Jag kan icke underlåta att inskjuta

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

den reflexionen, att ansvaret för att tillräckliga åtgärder i detta avseende i tid vidtagas under nuvarande förhållanden i alldeles särskild grad vilar på regeringen. Det torde vara obestriddligt, att i det nuvarande politiska läget och sådan situationen i riksdagen är, vad regeringen än föreslagit med avseende å vår försvarsberedskaps stärkande hade accepterats av en stor majoritet i riksdagens båda kamrar. Några taktiska synpunkter i fråga om det parlamentariskt möjliga ha icke behövt anläggas. Ansvaret för de brister i beredskapen, som hade kunnat fyllas genom ett beslut av statsmakterna men som icke nu fyllas, vilar i en sådan situation i alldeles särskild grad på regeringen.

Jag tillåter mig att här göra en liten utvikning och erinra om att försvarsministern att döma av tidningsreferat i vår i offentliga anföranden varnat för skapandet av en panikstämning i landet. Jag måste som min personliga mening säga, att sällan har en maning från auktoritativt håll förefallit mig mera opåkallad. Sakliga upplysningar om otryggheten i vårt lands läge och en maning till allmän uppslutning om stärkandet av vår beredskap hade synts mig från detta håll mera motiverade. Får man se tidningspressen som ett uttryck för folkstämningen, hava verkligen inga ansatser till en panikstämning försports. Man har genomgående fått det intrycket av den tidningspress, som representerar regeringspartierna, att det finnes ingen som helst anledning till oro för att icke allt göres, som bör och kan göras i den nu föreliggande situationen. Man har fått det intrycket, att den majoritet av vårt folk, som regeringen och regeringspartierna företräda, även i nuvarande situation sitter i godan ro i den lyckliga övertygelsen, att allt vad far gör är gott. Jag vill naturligtvis ingalunda bestrida, att det verkligen ligger en viss trygghet i det förhållandet, att vårt folks överväldigande majoritet står helt bakom regeringen, när den framlagt sina förvisso värdefulla förslag till stärkandet av vår försvarsberedskap. Denna samling kring en förstärkning av försvaret, som nu äger rum, är otvivelaktigt en moralisk tillgång i vårt lands nuvarande läge, som ej kan skattas nog högt.

Men äro de förslag, som nu framlagts i den föreliggande propositionen, tillräckliga? Hade regeringen ej kunnat och bort gå längre för vår försvarsberedskaps stärkande än som har skett? Har regeringen givit de uttryck för vår fasta vilja att hålla vårt land utanför konflikter mellan andra länder och att trygga vårt folks möjligheter att bevara sin frihet och självständighet, som tidsläget och dess otrygghet påkalla?

Det är naturligtvis, herr talman, mycket vanskligt för en enskild riksdagsman, som icke deltagit i detta ärendes behandling i utskottet och som ej besitter någon sakkunskap på det militära området, att ingå på en sakdebatt. Men det är, synes det mig, icke blott hans rätt utan även hans skyldighet att i en så för hela vårt land livsviktig fråga likväl giva uttryck för de farhågor, han själv och många bland vårt folk känna, för att de i propositionen och utskotts- betänkandet föreliggande förslagen icke äro tillräckliga för försvarsberedskapens förstärkande. Utan att överhuvud taget kunna tillföra den sakliga debatten här några nya synpunkter skall jag ändå tillåta mig att i allra största korthet beröra två punkter i utskottsutlåtandet.

Den första utav dessa punkter rör huvudfrågan här, nämligen den om den personella beredskapen inom armén och om inkallandet av beväringens äldre årsklasser, som utbildats efter 1925 års härordning. Det skall, som jag redan antytt, med tillfredsställelse konstateras, att regeringsförslaget innefattar värdefulla förstärkningar i den personella beredskapen i vad det rör marin- och flygstridskrafterna liksom i fråga om luftvärnet. Jag skall ej heller ingå på pro-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

positionens förslag i dessa delar. Men när det gäller armén, ställer sig saken betydligt annorlunda. Även för lekmannen står det ju alldeles klart, att utbildning och övning av de män, som skola vid mobilisering fylla truppförbanden, är av utomordentlig vikt, och att repetitionsövningar och instruktioner i handhavandet av de nya stridsmedlen för de äldre årsklasserna är en fråga av fundamental betydelse just för vår beredskap. Jag skall icke för min del ingå på försvarsministerns mycket egendomliga distinktioner emellan beredskapen i egentlig mening och arméns kvalitet och på hans egendomliga försök att skjuta frågan om dessa repetitionsövningar och denna behövlige instruktion i fråga om handhavandet av de nya stridsmedlen över på en fråga, som enligt hans mening — åtminstone i ifrågavarande del av hans anförande — knappast tycktes höra samman med frågan om vår försvarsberedskap. Jag måste säga, att jag sällan hört något mera abstrakt och verklighetsfrämmande resonemang, ty det måste man även som lekman säga sig, att arméns kvalitet och vad vi i detta läge kunna göra för att förstärka denna måste i all rimlighets namn också höja vår aktuella försvarsberedskap. Men jag skall ej fördjupa mig i detta, därför att det synes mig ha blivit förträffligt bemött tidigare under debatten. Jag fortsätter i stället mitt resonemang om stärkandet av försvarsberedskapen genom inkallande av äldre årsklasser av armén, och jag frågar: Vad har regeringen gjort eller förklarat sig vilja göra? Förvisso ha mycket värdefulla åtgärder vidtagits; 1935 års klass har inkallats, och 1936 års klass förutsättes skola inkallas under första halvåret 1940. Och utskottet gör nu till detta ett uttalande om önskvärdheten av inkallandet av 1934 års klass till beredskapstjänstgöring. Är detta tillräckligt? Borde man ej ha gått längre? Är det något, som jävat den militära ledningens uppfattning härom? Ja, jag har redan sagt, att jag ej kan komma med något självständigt bidrag till debatten. Jag skall endast tillåta mig att stryka under en synpunkt, nämligen att detta är en fråga icke blott om den förstärkning av beredskapen, som mera systematiska inkallelser av äldre årsklasser otvivelaktigt innebära. Det är också ett naturligt och rimligt krav, som bör ställas av hänsyn till de generationer av vårt lands ungdom och unga män, som vid mobilisering först skola fylla förbanden och vid krig först skola möta faran. Att sända otillräckligt övat manskap mot väl tränade och övade trupper, det är något som i första hand går ut över detta manskap. Jag kan ej finna annat än att de yrkanden i detta avseende, som gjorts i den till utlåtandet fogade reservationen, äro synnerligen befogade.

Den andra punkten, herr talman, i utskottsutlåtandet, som jag skulle vilja med några ord beröra, är den, som herr Hagberg i Malmö ägnade en stor del av sitt anförande åt. Det gäller den motionsvis framförda frågan om en ökning av antalet jaktflygplan. Jag kan här fatta mig ännu kortare, ty jag kan instämma i vad herr Hagberg härom anförde. En förstärkning av vårt flygvapen på denna punkt torde vara en trängande nödvändighet. Det har framhållits från sakkunnigt håll, vilken ovärderlig betydelse jaktflygplan ha ej blott för luftvärnet utan även för den opererande armén. Förgäves letar man i propositionen efter förslag i denna riktning. Det förslag, som motionsvis har framkommit, avböjer utskottet — men med vilken motivering? Utskottet säger: »Då initiativ i den av motionärerna väckta frågan i första hand bör komma från vederbörande myndigheter, finner sig utskottet icke böra tillstyrka riksdagen att vidtaga åtgärder i av motionärerna angiven riktning. Motionerna avstyrkas alltså av utskottet.» Men vad begärde motionärerna? Jo, en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning! Jag måste säga, att det är något egendomligt att ej ens reflektera på att gå med

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

på skrivelseförslaget i den situation, vi befinna oss i. Det gäller ju endast en begäran om en utredning i en fråga, som jag är övertygad om att första avdelningen av statsutskottet har fullt klart för sig är av utomordentlig betydelse för vår försvarsberedskap, nämligen att vårt försvar måste kompletteras med minst en jaktflottilj utöver den, som man beslöt uppsätta 1936. Jag har ofta sett, att man motiverar ett avstyrkande av en motion om omedelbara åtgärders vidtagande — och det mången gång med rätta enligt min mening — med att förslaget måste komma genom regeringen, men jag tror det är ganska sällsynt, att man, då det gäller en motion som blott innehåller ett yrkande om utredning i en viktig fråga, anför den motiveringen, att förslaget skall komma genom regeringen. Man har i denna motion endast velat hänskjuta frågan till myndigheterna för att de skulle utreda, huruvida det ej vore önskvärt att här få en förstärkning till stånd. Jag har också på denna punkt kommit till den bestämda uppfattningen, att det föreligger en brist, som nödvändigt måste fyllas, och jag hoppas också, att försvarsministern i själva verket delar den uppfattningen, och att trots statsutskottets negativa hållning gentemot denna motion, försvarsministern ändå kommer att vidtaga åtgärder för att till nästa års riksdag komma med förslag om en utökning av antalet jaktflygplan.

Förslaget innehåller ju flera andra punkter. Jag skall ej, herr talman, gå in på dem. Vad jag redan har sagt torde tillräckligt motivera min anslutning till reservationen i det föreliggande utskottsbetänkandet. Men innan jag slutar, kan jag ej underlåta att komma med några repliker till vad som här har sagts tidigare. Man har i debatten ånyo från olika håll velat göra gällande, att högerns ställningstagande i detta utlåtande till frågan om vår försvarsberedskap och att det förslag, som högern här har framfört, äro ägnade att minska förtroendet hos vårt folk för försvaret och att ingiva utlandet mindre respekt för Sveriges försvarsanordningar. Jag vill erinra om vad herr Bagge redan har anfört härom. Bristerna i den personella beredskapen och de förslag, som framförts från högerns sida, äro icke något påhitt utav högern. Allt samman är ju här grundat på den högsta militära sakkunskapens utredningar och med stöd av dessa utredningar avgivna förslag. Denna sakkunskap får bära ansvaret, om det blir krig. När högern då har grundat sina förslag på den sakkunskapen, lär högern näppeligen kunna beskyllas för att ha utmålet läget för mörkt eller för att ha konstaterat för mycket. Mina herrar, det faktiska läget är ju tvärtom det, att det är regeringens och riksdagsmajoritetens bristande vilja att tillgodose den militära sakkunskapens minimikrav, som kan göra ett dåligt intryck både här hemma och i utlandet.

Försvarsministern gjorde under sitt första anförande här i kammaren den utav mig redan påtalade distinktionen mellan försvarsberedskap i egentlig mening och frågan om arméns kvalitet. Han ansåg nu, att ställningstagandet till kraven på ett höjande av arméns effektivitet och kvalitet helt berodde på uppfattningen om det utrikespolitiska läget och de risker, som man antog föreligga för Sverige att indragas i krig. Han gjorde mycket bestämt gällande, att på den punkten har ej den militära sakkunskapen det avgörande ordet, eftersom denna ej är speciellt sakkunnig i fråga om detta. Statsrådet bedömde för sin del åtminstone i förra delen av sitt anförande läget, som jag tyckte, synnerligen optimistiskt. Men hans ståndpunkt vid detta bedömmande av det utrikespolitiska läget syntes mig ej entydig. Mot slutet skisserade statsrådet Sköld läget sålunda: Antingen blir det en katastrof eller blir det avspänning, det nuvarande läget kan ej längre fortvara. Om statsrådet Sköld hade varit närvarande, skulle jag verkligen velat rikta denna fråga och vädjan

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

till honom: Vore det ändå inte skäl att, så länge katastrofen även för försvarsministern står som det ena alternativet, göra så skyndsamt som möjligt allt som kan göras ej blott för den omedelbara försvarsberedskapen utan också för höjandet på olika sätt av vår armés och övriga försvarsgrenars kvalitet? Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Nilsson i Norrlångträsk: Herr talman! Jag hade egentligen tänkt att icke uppträda i denna debatt, därför att jag på förhand visste, att det icke kan leda till något positivt resultat för den uppfattning, som jag här skall göra mig till tolk för. Men då möjligen en tystnad från min sida skulle kunna betraktas som ett svek mot min mer än 25-åriga pacifistiska ståndpunkt, skall jag med några ord ge uttryck för min syn på frågan.

För något år sedan fick jag mig tillsänd en liten broschyr med titeln »Freden i Boden 1940». Avsändaren hade ändrat titeln till »Dagens svartkonstbok», vilket kanske riktigast motsvarade både utstyrsel och innehåll. Broschyrens ytteromslag var svart med vita bokstäver och innehållet utgjorde en spådom om Sveriges framtid år 1940, då både Väster- och Norrbotten avskilts från det övriga Sverige och kommit under ryskt valde. Där hade en del av vårt fria, svenska folk förvandlats till ryska slavar. Spådomen må ju få tala för sig själv, dess trovärdighet bör varken över- eller underskattas. Den panikstämning, som för närvarande råder i Europa och för övrigt i hela världen, är i sanning icke ägnad att inge alltför optimistiska framtidsdrömmar. Vad jag emellertid frapperades utav, var författarens stora tro på rustningarnas effektivitet, då det gällde att kunna rädda Sverige undan de hotande inkräktarna, om blott försvaret finge suga till sig så mycket pengar, som de längst gående sakkunniga inom generalstaben förordat. Något bevis för detta kunde givetvis författaren icke ge, helst som broschyren utgjorde ett nödrop från de människor, som överlevt katastrofen och bevittnat avstyckningen av Nord-sverige. I stället nöjde sig författaren med att uttala en förbannelse över de »illgärningsmän», som förgiftat folksjälen, dräpt fosterlandskänslan, förkvävt självbevarelsedriften och kallblodigt förberett den slutliga katastrofen. Här är ej meningen att ingå på några detaljer i boken, men jag bör kanske tillägga, att den var skriven sommaren 1936 och alltså utgjorde en vidräkning med regeringens och den socialdemokratiska partiets dåvarande inställning till försvarsfrågan.

De summor, som i år komma att beviljas för militära ändamål, torde väl avsevärt överskrida vad man från mest försvarsvänligt håll vågat drömma om för ett par år sedan, men det skulle likväl icke förvåna, om en liknande skrift såge dagens ljus även sommaren 1939. Många tecken tyda på att så kan bli fallet. Det visar, att militarismens ginungagap icke går att mäta.

För min del vill jag uttala ett beklagande av att i en tid som denna, då staternas kapprustningspolitik synes föra Europa och hela världen mot en ny världskatastrof, även Sverige synes falla offer för samma panikstämning och bli föregångare för en nordisk upprustningspolitik, vilken kan få de allvarligaste konsekvenser. Alltsammans visar, att människorna äro oförmögna att hämta lärdom av gångna händelser och genomlidna olyckor. Man tycker att händelserna före 1914 och de därpå följande fyra olycksåren, en direkt följd av staternas kapprustningspolitik, med eldskrift borde ha bränt sig in i folkens medvetande. Men i stället verkar det, som om en osynlig makt tvingade människorna att rusa rakt in i fördärvet.

Ären närmast efter världskriget såg det ut, som om folken på allvar skulle ha insett krigsrustningarnas oförmåga att skydda och bevara freden i värl-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

den. En våg av pacifistisk hänförelse välde fram över så gott som hela världen. Nationernas förbund bildades, man anordnade nedrustningskonferenser, där ombud från skilda länder samlades för att diskutera nedrustningens problem, vilken av nästan samtliga statsmän ansågs utgöra den enda säkra grundval, varpå en varaktig fred skulle kunna byggas. Vårt land, vilket under hela världskriget iakttog en sträng neutralitet, ställde sig däremot aktivt i kriget mot kriget. Inom såväl religiösa som politiska kretsar diskuterades fredsspörsmålet och freds- och nedrustningssträvandena hade vind i seglen. En stark och livskraftig fredsorganisation grundades, och föreningar bildades överallt i hela Sveriges land. Den efterlängtade och väntade successiva, internationella nedrustningen uteblev emellertid, och i stället började en ny kapprustning.

Hur man på ledande politiskt håll betraktade denna omsvängning får man en klar inblick i, när man tar del av ett förstamajdemonstrationstal år 1929, alltså för jämt tio år sedan, av nuvarande ecklesiastikministern Arthur Engberg. Efter att inledningsvis ha berört, hur de unga arbetarna gingo ut i världskriget i den tron, att det skulle vara det sista kriget, samt hurusom i varje döende soldats bristande blick framstod visionen av en avrustad mänsklighet, levande i rättvisa och fred, fortsatte han: »Det mest tragiska är dock att minnet av världskrigets fruktansvärda år träder i bakgrunden hos de nya generationerna. Vilken olycka vore det icke, om minnet av den fruktansvärda upplevelsen skulle få förblekna och därmed förlora sin betydelse som drivkraft i avrustningsarbetet! Det är som om en stor ångest fölle över ens själ, när man besinnar, att glömskans dok skulle få bredas över den jättelikaste av alla världskatastrofer. Som de obotfärdigas förhinder frambäres uppfattningen att först skall man ha skiljedomssystemet fulländat och uppbyggt, sedan skall som dess resultat följa avrustningen. Tågordningen är falsk. Ett skiljedomssystem på grundval av rustade stater vilar på en mina, så länge det finnes makter så väpnade, att de kunna dra svärdet och slå spelet i stycken, när helst ett skiljedomsutslag går dem emot. Avrustningen blir därför en nödvändig inkörsport till en ordning, där ett skiljedomssystem verkligen kan fylla sitt ändamål. Man kan icke kräva att rättssäkerheten skall förverkligas före avrustningen. Gången måste bli den motsatta. Rustningarna måste ned, därest rättssäkerheten skall få ett fäste. Det duger inte att alla skola vänta på alla. Inför den för varje dag och år allt farligare väntan har arbetarklassen stärkts i sin förvissning, att det gäller att våga något, att de små staterna måste ta ett första steg, om man överhuvud taget skall komma någon vart.»

Ja, så talade vår nuvarande ecklesiastikminister för tio år sedan. Och han tillade, med antydning om det moderna kriget med flygvapen och giftgaser, »att självförsvar är under de nya förhållandena praktiskt omöjligt för en småstat. Den krigsmakt vi förfoga över tjänar intet logiskt ändamål; den bör snarast reduceras och medlen lämpas efter målet.»

Jag behöver väl knappast tillägga, att detta var ord, som vunno genklang i arbetarnas och småfolkets hjärtan. Det var ord, som väckte till liv förhoppningar om en ny tid, en ny mentalitet i pacifismens och folkförbrödringens tecken. Det må, herr talman, kanske ursäktas mig, om jag här i dag deklarerar, att jag alltfört vidhåller statsrådet Engsbergs 1929 deklarerade ståndpunkt.

Jag vet, att man kan svara mig, att mycket har inträffat sedan dess, som kan motivera en förändrad inställning. Javisst, ifall man vill, att världen alltid skall fortsätta i sina gamla fotspår. Ty det har ingenting inträffat, som icke har inträffat flera gånger förut i folkens historia. Men vi, som vilja anvisa

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

folken nya vägar för mänsklig samlevnad, få därför icke svika de ideal, som äro de enda möjliga och framkomliga och som enbart kunna leda till verklig och varaktig fred mellan folken. De flesta utav oss äro säkert ense om att en fortgående upprustning i världen måste till sist leda till katastrof. Folken äro alltså inne på fel väg. Men detta är ju intet skäl för att även vi skola springa efter på denna vilsna väg. Det kan ge anledning misstänka, att vår synskärpa har skadats och att vårt folk föres mot undergången.

Herr talman! Jag beklagar den politiska utvecklingen i vårt land i denna fråga. Den ger inga ljusa framtidsperspektiv. Den förvånar mig däremot icke. Den är tvärtom ganska naturlig och självklar. Det är alltid lättast att följa med strömmen, även om den för till bråddjupet. Men det är en annan sak som förvånar mig mera, och som jag här skall endast flyktigt vidröra. Varför tiga de kristna och de kristnas ledare inför den våldsmentalitet som med oroväckande hastighet växer fram överallt i världen? Är man blind för varthän utvecklingen leder? Sannolikt skall man svara: Vad kunna vi göra inför detta? Ja, kunna de kristna kyrkorna och samfunden ingenting göra, eller ha de gjort allt vad som kunnat göras, då måste jag på nytt beklaga kristendomens maktlöshet i världen. Jag skulle icke velat tro detta. Här har säkerligen kyrkan försummat en av kristendomens viktigaste uppgifter i nutiden. Den hade åtminstone kunnat intaga en kristendomen värdig ståndpunkt i denna fråga, vilken aldrig kan bli annat än en motsatsställning till den nu rådande utvecklingen. Därmed hade den också kunnat bli vägledande för de många tusentals kristna ungdomar, som i dessa dagar med bävan fråga: Var går de kristnas väg? Hur böra vi handla i dessa kritiska ögonblick? Men kyrkan ger intet svar. Kyrkosamfunden tveka också. Och utvecklingen skrider. Sveriges folk, Europas folk, världens folk står inför sin ödestimma. Ett steg till och katastrofen är oundviklig. Det finnes, såvitt jag kan förstå, endast en väg till räddning, en väg som Europas kristna folk erkänt i lära, men icke i liv, och den vägen formades av den store mästaren från Nazaret. Det var den väg, som var hans livs ledstjärna, och som förde honom segrande till seger. Den formulerades i dessa enkla ord: »Allt vad i viljen att människorna skola göra Eder, det gören I ock dem.»

Med dessa ord, herr talman, har jag velat deklarerat min ståndpunkt i denna fråga, och därav följer också, att jag icke kan biträda det föreliggande förslaget. Jag har intet yrkande.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr Björling: Herr talman! Det är säkerligen nu en allmän önskan här i kammaren, att man skall yttra sig så kort som möjligt. Jag skall försöka uppfylla denna fordran. Jag beklagar emellertid, att jag fick ordet i sådan ordning, att jag måste i någon mån uttala en stilla undran över det anförande, som min ärade partivän på Västerbottensbanken här nyss höll. Givetvis äro vi alla besvikna över det rådande tillståndet i världen. Efter världskrigets påfrestningar hade vi naturligtvis alla en förhoppning, att man skulle komma fram till en bättre rättsordning, och man kan också säga, att Sverige har gjort sin insats i detta avseende. Tyvärr är ju emellertid situationen för närvarande sådan, att vi måste bättra på våra militära försvarsanstalter. Man har här i dag talat så mycket om folkmeningen. Jag undrar emellertid, om inte, i fall regeringen, de ansvariga myndigheterna och riksdagen i den situation som föreligger intoge en så negativ ståndpunkt som den föregående ärade

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

talaren, folkmeningen i någon mån skulle reagera till och med i Västerbotten.

Vi kunna kanske alla vara överens om att det beslut som här i dag kommer att fattas — det är ju här inte frågan om en ny härordning, men det är i alla fall fråga om en betydlig förstärkning av våra försvarsanstalter — fattas under ganska gynnsamma inre förhållanden. Det råder ju i alla fall en ganska stor enighet i denna fråga, även om det finns en viss opposition. Förhållandet har inte alltid varit detsamma. Det var inte så långt tillbaka i tiden som det rådde ganska starka antipatier gentemot vårt försvarsväsende, och man ville till och med sätta ned militärerna i en klass för sig. På detta område har ju utvecklingen gått framåt, kan man säga, och stora delar av vårt folk äro nog i närvarande situation inställda på att de åtgärder som nu vidtagas äro nödvändiga. Jag skall icke nu gå in på de olika detaljerna, men jag skall tillåta mig att göra en liten jämförelse mellan förhållandena förr och nu i försvarsfrågan. Om vi t. ex. gå tillbaka till 1892 och 1901, så finna vi, att då hade regeringen de allra största svårigheter att få sina härordningsförslag bifallna i riksdagen. Man bytte försvarsministrar och vidtog alla möjliga åtgärder, men de gamla lantmannahövdingarna voro mycket motspänstiga och förklarade, att de inte önskade rösta på kommando. Vi kunna erinra oss, att ett så betydande beslut som det om 1901 års härordning fattades i andra kammaren i huvudvoteringen med endast några få rösters majoritet. Nu är ju situationen helt annorlunda. Den nu sittande regeringens största bekymmer är, att den får mer än den begär. År 1936 arbetade man under hotet av en regeringskris, ty riksdagen ville gå längre än regeringen, och så är det ju en i nästan alla frågor. Jag tillåter mig erinra om att ifråga om varenda huvudtitel som behandlas här i kammaren, departementscheferna få slå ifrån sig med bägge händerna och be att inte få mer pengar än de begära. Det är en helt annan situation mot på den tiden, då man sökte bli kvitt en obehaglig regering genom så kallad anslagsvägran. Många omständigheter medverka givetvis till denna ändrade inställning, men för dagen kanske det förhållandet beror på att vi ha en så utomordentligt stark regering, som i olika avseenden har ett så stort förtroende, även då det gäller fövaltningen av dessa olika anslag.

Man har ju här diskuterat, om det föreliggande förslaget är tillräckligt eller otillräckligt i militärt hänseende. Varje gång det är fråga om en ny härordning eller en förstärkning av våra försvarsanstalter, föres det från visst håll i pressen en agitation, som är ganska osympatisk. Man söker göra gällande, att det försvar vi ha är fullkomligt odugligt och att praktiskt taget rikets portar stå öppna för första bästa inkräktare. Hela hösten sågo vi i pressen uttalanden, att krisen under septemberdagarna hade lärt oss, att vårt försvar var odugligt. Även om vi vilja vara med om den förstärkning, som här föreslås, kan det väl inte utåt vara en styrka för vårt land, att man söker utbasuna, att vårt försvar är alldeles odugligt, och vad beträffar skattebetalarna måste de ju känna sig betänksamma, om man vid olika tillfällen får offra så och så många miljoner, men detta sedermera förklaras ha haft mycket ringa effekt. Om nu situationen vore sådan, att de militära myndigheterna och andra sakkunniga kunde ge en bestämd försäkran om att, därest vi antaga t. ex. det förslag som är framlagt av högern att inkalla sju årsklasser, så är vår frihet och självständighet säkerställd under alla situationer, och vi kunna taga emot vilka blixtanfall som helst, men att om vi antaga det föreliggande utskottsförslaget, vi jämt och ständigt komma att leva i en viss osäkerhet, skulle vi givetvis reflektera på att gå på den dyrare linjen. Inte heller de sakkunniga torde emellertid kunna ge någon sådan försäkran, och vi äro väl ändå med all respekt för de militära myndigheterna vana vid att de hålla sig i överkant i

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

sina äskanden. Hade regeringen i början av riksdagen lagt fram ett förslag om ökning av övningstiden enligt de sakkunnigas förslag till 240 dagar, så kanske de sakkunniga nu gått ett steg längre. Jag kan inte säga det med bestämdhet, men det är väl inte alldeles otroligt, att de skulle gjort det.

Om vi göra en sammanfattning av alla beslut i försvarsfrågan som riksdagen tidigare har fattat, det som fattas i dag och de som komma att fattas vid denna riksdag, så kunna vi väl ändå säga, att dessa beslut äro ganska omfattande. När det gäller materielanskaffning, äro ju också de sakkunniga i stort sett eniga med regeringen, och det är nog i detta avsnitt av vårt försvar de största bristerna ha förefunnits.

För min del måste jag säga, att jag är något betänksam emot den långa övningstiden. Det är ju en fråga, som är ganska svår att bedöma, och ingen kan säga med bestämdhet, hur många dagar som äro erforderliga. Den som under en tid av trettio år haft tillfälle att på närmare håll studera de militära förhållandena blir emellertid ganska betänksam inför en alltför lång utsträckning av övningstiden. Jag tror, att vi kunna hålla regeringen räkning för att den inte givit sig in på någon generell ökning av övningstiden, utan föreslagit mera provisoriska åtgärder, som äro lättare att avveckla, ifall situationen skulle bli mindre kritisk.

Från olika håll, särskilt ifrån högern, har man förebrått regeringen, liksom även folkpartiet, för att inte ha gått längre, och man har vid vissa tillfällen sagt, att folkmeningen nu är så gynnsam, att den vill sträcka sig hur långt som helst, och att det är regeringens fel, att denna folkmening icke utnyttjats. Vid ett annat tillfälle när det så passar säger man, att folkpartiet och socialdemokraterna våga inte för valmännen kräva större personliga uppoffringar. Jag är ingen anhängare av att man skall läsa upp tidningsreferat här ifrån talarstolen, men jag skall endast läsa upp några få ord, eftersom de även gälla det parti jag själv tillhör. Det står här i en av högerns ledande tidningsorgan, att även folkpartiet har snällt låtit sig infångas för att acceptera regeringens ultimatum. Jag tror icke, att någon sådan motivering från folkpartiets sida föreligger som grund för vårt ståndpunktstagande. Här i slutet av samma inlägg sägs: »I debatterna på lördag kommer man väl också att få se de obotfärdigas förhinder föras fram i parad — en manifestation av den politiska spökbrigad, som man icke vidare trodde sig behöva möta i Sveriges försvarsfrågor.» En gång under 1914 års valstrid hörde jag Kata Dahlström — i ett politiskt föredrag — läsa upp ett citat, varefter hon tillade: »Det är sant, ty det har stått i Nya Dagligt Allehanda.» Tyvärr kan jag icke ge denna tidning samma betyg som sanningsvittne, då det gäller det av mig nu anförda uttalandet. Detta uttalande visar blott vilken mentalitet som är förhärskande i vissa kretsar.

Om vi sammanfatta de olika beslut, som komma att fattas i dag, kunna vi säga, att de i olika avseenden äro ägnade att gå i den riktningen, att vi kunna med all tillförsikt möta den föreliggande situationen. Ingen har gjort några bestämda uttalanden. Man har talat om arbetsglädje hos försvarets män, men även om nu icke alla militära myndigheter fått vad de äskat, få vi väl ändå erkänna, att särskilt flottan nu har fått så pass mycket, att det skulle vara ägnat att höja arbetsglädjen inom detta vapen. Så torde också vara fallet med andra delar av försvaret.

Vi kunna säga, att den inrikespolitiska situationen för närvarande är bättre än den var före världskriget. Då hade vi nyss haft en valstrid, där de politiska meningarna brutit sig hårt mot varandra. Trots detta kunde emellertid herr Branting försäkra den då sittande regeringen, att om den förde en konsekvent

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

neutralitetspolitik, kunde den lita på stöd av ett enigt folk. Jag tror, att man med ännu större berättigande kan säga detta till den nu sittande regeringen med hänsyn till de beslut som nu komma att fattas i försvarsfrågan, vilka ha en så stark förankring hos folkmeningen. Även om vi icke äro fullt överens, kunna vi ändå utåt visa, att vi icke äro så anfrätta av politiska strider, att vi icke kunna samla nationen i en orolig tid. Det förhållandet att en minoritet vill gå något längre än regeringen och riksdagsmajoriteten i försvarsfrågan kan väl ej anses som en svaghet utan snarare utgöra ett plus i den nationella samlingen.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Knappast någonsin har det inom det svenska folket och den svenska riksdagen rått så stor principiell enighet i försvarsfrågan som nu. Med några enstaka undantag stå vi i riksdagen från den vänstra till den högra flygeln på samma principiella linje, nämligen den att rikets integritet och folkets frihet skall, när det påfordras, till det yttersta försvaras. Vi äro också eniga om att underkasta oss mycket betydande ekonomiska uppoffringar för att såvitt möjligt trygga landets oberoende. Denna samstämmighet i landets mest vitala fråga är för oss en ljusning i ett i övrigt alltmera mörknande och hotande Europa, där folken i dag leva som på randen av en vulkan och den stående frågan är, när och hur utbrottet skall komma. Europa är i dag en väldig vapensmedja och på samma gång ett stort härläger, där olika nationers ungdom står redo att skydda hotade länder och folk. Med all iver övas och tränas denna ungdom att göras skicklig och hållfast för den mest påfrestande uppgift, som ett folks levande försvarskraft kan få sig pålagd.

Vi ha legat något i lä för tidens stormbyar, och därav har kommit en optimistisk föreställning, att vårt folk skulle ha någon slags garanti för att ständigt få leva i lugn och ro. Dessa föreställningar äro nu borta, och sedan några år pågår ett från praktiskt taget alla håll omfattat arbete att återuppbygga det riksförsvar, som förut under lång tid fått förfalla eller direkt raserats. De summor, som anslagits och föreslagits till beställning av olika slag av krigsmateriel, äro så betydande, att de på de flesta punkter väl täcka de inköps- och leveransmöjligheter, som finnas. Den sidan av vårt försvar är sålunda för närvarande relativt väl tillgodosedd.

Svagheten i vårt försvarsväsen ligger just nu i den personella försvarsberedskapen, som vi i dag diskutera. Även med den förstärkning av denna beredskap, som Kungl. Maj:t föreslagit, och även med det tuppfjät, som statsutskottet gått därutöver, blir den personella beredskapen svag. Den principiella enighet i försvarsfrågan, jag nyss erinrade om, borde ju kunnat transformeras över till de utbildnings- och beredskapsfrågor, vi i dag behandla, och det har frågats, varför så ej skett. När den frågan förebrående riktats mot högern, är det lätt att svara. Tidsläget är så ovisst och hotande, att vi inte kunna stå till svars med att den viktigaste faktorn i rikets försvar, den levande försvarskraften, skall försummas på ett sätt, som kan bli ödesdigert, om den fara, mot vilken vi liksom andra folk göra oss beredda, ändå skulle komma över oss.

De många och ganska invecklade tekniska hjälpmedel, varmed de olika truppformationerna numera äro utrustade, ställa stora krav på den enskilde soldatens träning, insikt och kunnighet i olika vapens och andra tekniska hjälpmedels bruk. Och en motståndares utrustning med dessa moderna krigsinstrument ställer andra krav på våra egna truppers taktiska uppträdande än tidi-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

gare. Men våra värnpliktiga ha ej fått erforderlig utbildning för att fylla dessa krav. 1936 års försvarsordning satte utbildningstiden under vad fackkunskapen anser vara ett minimum. Och därförut hade vi 1925 års nedrustningsordning, vars undermålighet nu erkännes av alla och även av dess egna tillskyndare. Men det är efter den ordningen de årsklasser äro utbildade, om vilkas inkallelse och efterutbildning meningarna nu bryta sig. Dessa årsklasser ha inte endast en i och för sig otillräcklig utbildning. De ha inte heller kunighet om och förtrogenhet med den tekniska utrustning, som de skola handhava i farans stund. Ja, en årsklass har ju inte ens fått utbildning efter 1925 års beslut, eftersom repetitionsövningarna år 1933 inställdes. Det är detta, förutom den rena beredskapssynpunkten, som gör det så ytterligt angeläget, att de sju årsklasser, det nu är fråga om, verkligen erhålla den nödortfuga utbildning och förtrogenhet med modern krigsmateriel, att de kunna fylla sin uppgift till landets skydd, när så påfordras, och samtidigt värna sina egna liv. De ha rätt att fordra detta minimum av utbildning, och därför kunna vi icke gå ifrån vår sakliga ståndpunkt för att vinna en politisk samförståndslösning.

De miljoner, som i föl anslagos och i år ytterligare begärts till modern krigsmateriel och utrustning, kunna inte kompensera den uppenbara bristen i fråga om personell försvarsberedskap. Lika oförmögna att fylla sin uppgift, som goda trupper i saknad av modern utrustning och krigsmateriel skulle vara, lika oförmögen är en med all erforderlig teknisk utrustning och materiel försedd trupp, som inte fått lära sig att sköta och på ett effektivt sätt bruka denna utrustning.

I det totala krigets och maskinkrigets tidevarv är det för ett folk mindre än någonsin tidigare möjligt att med penningar köpa sig fritt från de personliga insatserna i försvaret. Hur många miljoner man än vill och kan anslå till nödvändiga tekniska hjälpmedel, är det ändå en lika tvingande nödvändighet, att den levande försvarskraften är redo och skickliggjord att fylla sin uppgift. Behövs det några nya exempel utifrån, så bör den allmänna värnpliktens införande i England kunna visa vad tiden kräver. Vi måste, antingen vi vilja det eller icke, taga de ofrånkomliga konsekvenserna av läget i världen. Om vi inte göra det i dag, då få vi göra det en annan dag. Men det är klokare att göra det i tid än att handla för sent.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna reservationen.

Herr Törnkvist: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag tar kammarens tid i anspråk, då herrarnas tålmod nu uppenbarligen är hart när uttömt. Emellertid skall jag försöka inskränka mig så långt jag kan till att tala summariskt, men dock få fram det, som förefaller mig böra sägas från utskottets sida efter denna långa debatt.

Jag kan då dela upp de tvistefrågor, som vi nu diskuterat hela förmiddagen, i fem olika punkter. Utskottet och reservanterna äro oeniga rörande yrkandet om en utredning om anslag till uppsättande av ytterligare ett luftvärnsregemente. Här har utskottet pekat på ett uppslag från departementschefens sida, som efter allt att döma kan ge starkare kraft åt vårt luftvärn än vad upprättandet av ett luftvärnsförband, såsom det föreslås i reservationen, skulle kunna ge. Under sådana förhållanden är det svar, som utskottet i denna del givit, mycket befogat och förklarligt. Den andra punkt, där oenighet råder, gäller uppsättande av ytterligare en jaktflottilj. Här har utskottet sagt, att ett initiativ i fråga om uppsättande av ett helt förband bör tagas från vederbörande myndigheters sida. Att utskottet avser även Kungl. Maj:t, torde

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

väl kammarens ledamöter kunna förstå, varför jag icke behöver närmare utveckla, vad utskottet avser med sin kortfattade formulering.

Jag vill i detta sammanhang, herr talman, i anledning av klagomål från Skåne, vilka jag såsom bleking och delvis skåning är mycket känslig för, säga till min vän herr Hagberg i Malmö — han är tyvärr icke här nu — att hans klagomål icke gärna kunna vara så befogade, att man behöver fästa alltför stort avseende vid dem. År 1936 beslöts ju att ge flyget en väsentligt ökad andel av försvarsutgifterna. Jämfört med vad som tilldelats flyget enligt 1925 års försvarsorganisation genomfördes praktiskt taget en tredubbling av anslagen. Jag kan vidare i detta sammanhang tala om för herrarna, att i grova siffror räknat, representerar vad årets riksdag sannolikt kommer att besluta i försvarshänseende en ökning av kostnaderna från budgetåret 1936/37 med cirka 110 procent. Det har sålunda på dessa år skett mer än en fördubbling av anslagen till försvarsväsendet i dess helhet. Hur ställer sig då flygets andel av de samlade försvarskostnaderna för budgetåren 1936/37 resp. 1939/40? Jo, den procentuella ökningen för flygets del håller sig icke vid 110 procent, mina damer och herrar, utan i runt tal vid 270 procent. Den förskjutning inom försvarsbudgetens ram till förmån för flyget, som herr Hagberg här med berättigad emfas förklarade löpte såsom en röd tråd genom försvarspolitiken bland annat i England, den har också eftertryckligt gjort sig gällande hos oss. Allenast den omständigheten, att denna förskjutning har skett genom, jag höll på att säga naturliga organisatoriska åtgärder, bör väl vara tillräcklig för att lugna stämningar och känslor såväl i Skåne som i övriga delar av vårt land.

Man kommer här också in på en annan omständighet, som icke bör förbises, när vi tala om försvaret och försvarsekonomien, och det är förmågan hos flygförvaltningen att ekonomiskt och organisatoriskt behärska detta väldiga tillflöde av pengar på ett begränsat antal år. Tiderna tyckas nu vara sådana, att bara man har beviljat medel till försvaret, äro både hjärtan och sinnen tillfredsställda, och man tror, att tryggheten är säkrad. Det är emellertid ett felaktigt resonemang. Om vi icke äro säkra på att anvisade medel kunna konsumeras på ett ekonomiskt ändamålsenligt och organisatoriskt tillfredsställande sätt, skola vi väl icke rusa i väg och resa nya anspråk, som utöka svårigheten att överblicka och konstatera, hur dessa medel skola på ett ekonomiskt sätt användas för sin uppgift. I fråga om flyget ha vi ju att göra med ett nytt vapen, och det är icke fråga om att bara anvisa medel, utan man måste även se till att de krav, som vi ställa på dem, som skola bygga upp detta vapen, icke överstiga vad människor förmå göra och vad man rimligen kan kräva av människor. Särskilt i fråga om flyget föreligger det nog anledning att vara försiktig. Man kan icke säga, att man varit över hövan försiktig, när man på tre år låtit anslagen till flyget ökas så mycket, att de från cirka 25 miljoner kronor nu närma sig 100 miljoner kronor. Det bör nog vara litet annat också än att bara besluta om utgifter. Det föreligger alltså, såvitt jag kan se, fullt fog för att utskottet på denna punkt har svarat som det har gjort.

Den tredje punkten gäller frågan om kategoriklyvningen. Herrarna vilja väl icke göra gällande, att rikets väl och ve hänger på huruvida kategoriklyvningen upphäves för budgetåret 1939/40. Jag måste beteckna detta krav enbart såsom en agitationsfras. Vid ett övervägande av vad vi böra göra för att stärka vår omedelbara försvarskraft kan den saken icke ha någon betydelse att tala om.

Jag kommer så till frågan om inkallandet av de sju årsklasserna. Herrar-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

na kunna av statsutskottets utlåtande se, att detta krav är ganska onödigt. Kungl. Maj:t har enligt utskottets uttalande tillfälle att företaga de inkallelser, som behövas, allt eftersom det ur regeringens synpunkt för att möta olika situationer blir erforderligt. Skillnaden mellan utskottet och reservanterna är endast den, att utskottet har överlämnat åt Kungl. Maj:t att bestämma vad som skall behöva göras med hänsyn tagen till utvecklingen. Det är ju regeringen, som skall bära ansvaret för att i olika situationer de åtgärder vidtagas, som kunna anses rimliga och åtminstone relativt betryggande. Det blir ju ingen ändring i detta förhållande, därför att vi bestämma, att man skall inkalla sju årsklasser, men däremot kan ett sådant beslut, såsom förut framhållits, innebära, att man åstadkommer en alldeles onödig belastning på de människor, som eventuellt annars icke skulle behövt inkallas. Det är skillnaden. Utskottet har genom sitt uttalande praktiskt taget täckt vad reservanterna ha önskat.

Slutligen ha vi den stora diskussionsfrågan om en permanent utsträckning av värnpliktstiden. Utskottet har emellertid icke kunnat tillägna sig den uppfattningen, att den frågan hör hemma i nuvarande diskussion. Jag tror, att vi, som stå bakom majoritetsutlåtandet, äro ense om att den i dag förda diskussionen visserligen kan vara berättigad för att belysa innebörden av värnpliktstidens utökning överhuvud taget, men att den frågan icke kan ha någon betydelse för den försvarsberedskap, som det här gäller och som skall ha omedelbar verkan. En utökning av värnpliktstiden kan icke verka förrän allra tidigast om två år. En diskussion om värnpliktstidens längd bör, synes det oss, tagas under lugnare förhållanden. Det är här så många faktorer, som spela in, icke minst hänsyn till lantbrukets behov av arbetskraft, att frågan icke för närvarande torde kunna tillfredsställande bedömas. Vi ha ju också här under debatten fått höra uttryck av bekymmer för hur en alltför lång övningstid skulle inverka på jordbruket.

Jag vill i detta sammanhang erinra högern om att när denna fråga näst sista gången var uppe till diskussion, nämligen då övningstiden nedsattes till 140 dagar för huvuddelen av de värnpliktiga, skedde detta icke under något särskilt motstånd från högerns sida. Bondehögern hade då liksom nu stora betänkligheter emot att jordbrukets arbetskraft i onödan inkallades till värnpliktstjänstgöring. Detta har för övrigt varit en genomgående tråd i hela vår försvarshistoria. Därför böra även de av lantmännen, som hylla högerns åskådning och nu möjligen ropa på längre värnpliktstid, betänka sig och vänta till dess lugnare förhållanden inträtt, så att vi på ett tillfredsställande sätt kunna bedöma frågan med hänsyn just till de faktorer, som göra sig gällande för lantbrukets del. Det kunna vi icke komma ifrån.

Jag har härmed, herr talman, redogjort för de tvister, som finnas mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Dessa tvister skulle ju aldrig ha kunnat framkalla den diskussion, som har förts här i dag, därest man icke haft annat i tankarna än att få en försvarsberedskap tillfredsställande organiserad under överskådlig tid. Jag klandrar icke någon för detta. Efter den väldiga pressfejd, som har förts omkring dessa spörsmål under våren, skall det väl ändå bli ett utslag också i riksdagen, som visar, att vi ha följt med.

Innan jag slutar, herr talman, vill jag med ett par ord beröra en annan sak. Om jag icke hörde orätt, när herr von Seth höll sitt anförande, sade han, att ett anfall mot vårt land börjar med landstigning. Jag satt då och undrade, om man icke just här har utgångspunkten för den feltolkning av våra uppgifter i ett farofyllt läge, som har strömmat genom så många anföranden här i dag. Jag måste fråga, hur flyget och alldeles särskilt flottan skulle

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

sköta sin uppgift i ett hotfullt läge, om vi skulle behöva konstatera, att ett anfall började först med landstigning. Det är denna felsyn, vill jag tillägga, som tycks ha vidlådit högerns försvarspolitiska synpunkter hela tiden. I varje utredning, försvarsrevision och försvarskommission har man sett, att högern icke ser mycket annat än lantarmén. Om exempelvis England, på samma sätt som de svenska tongivande militärpolitiska synpunkterna nu göra gällande, skulle säga, att vi skola inrikta oss på att taga emot fienden på egen botten, hur skulle det då se ut för det engelska öriket? Ja, kan man säga, England är en ö, men vårt land ligger på fastlandet. Ja, men i vilket avseende är Sverige fastland? Sveriges båda lungor få sin luft utifrån havet. Vi ha praktiskt taget inga andra förbindelser än över sjön. Följaktligen är det klart, att när den Hammarskjöldska regeringen vid världskrigets utbrott måste såsom en första åtgärd skicka ut vad vi hade av sjöstridskrafter på sjön för att bevaka vårt sjöterritorium runt kusterna, så var detta precis detsamma, som vi nu måste göra i en hotfull situation. I första hand är det våra krigsfartyg, som måste skickas ut för att se, huruvida vårt sjöterritorium respekteras. Den fiende, som icke tänker sig, att han, innan han går i land, måste rensa vårt sjöterritorium från den fara, som undervattensbåtar och andra krigsfartyg utgöra, skulle begå ett djupt misstag. Det är emellertid klart, att om ett anfall börjar med landstigning, så måste man säga, att högern har rätt. I så fall böra vi kräva, liksom högern gör, att armén ständigt skall vara mobiliserad, ty när som helst kan ju enligt denna bakvända teori ett blixtanfall träffa vårt land. Detta är emellertid en grundfalsk uppfattning av våra försvarspolitiska uppgifter. Erfarenheterna från världskriget och i den nuvarande kritiska situationen visa, att jag har rätt, när jag säger detta.

Jag ber, herr talman, att få sluta på detta sätt och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare handläggningen av förevarande utlåtande ävensom behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 7.

Herr *Arnemark* avlämnade en av honom och herr *Lundqvist* undertecknad motion, nr 505, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 279, med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.46 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 13 maj.

Kl. 7.30 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen. Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen jämte i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

(Forts.)

Herr **Flyg**, som yttrade: Herr talman! Jag har en stark känsla av att det kanske är opassande från min sida att blanda mig i den försvarsvänliga familjeträta som i dag försiggår här i kammaren. Jag vill emellertid anföra några synpunkter på de problem som här ha stått under debatt.

Först vill jag rikta uppmärksamheten något tillbaka, till år 1936. Trenne fattiga år ha gått sedan dess, och det förefaller mig, som om samtliga de i debatten deltagande partierna borde ha anledning att erinra sig detta och att erinra sig sitt eget ståndpunktstagande år 1936, då den nuvarande försvarsorganisationen beslöts, då den nuvarande härordningen fastställdes. Det var då en majoritet, dirigerad av folkpartiet och bondeförbundet, vilkas representanter hade funnit varandra i försvarskommissionen under åren 1930—1935, och där fanns en oppositionell riktning till höger om denna mellanpartiernas formation, bestående av högerpartiet, samt vidare en formation, representerande det nuvarande största regeringspartiet, det socialdemokratiska partiet.

Jag har under middagspausen tittat i protokollet från den försvarsdebatt som det året fördes här i kammaren. Just med anledning därav vill jag, herr talman, rekommendera representanterna för de här nämnda fyra partierna att något studera, vad de hade att säga i denna debatt, som gällde 1936 års försvarsorganisations fastställande. Där finns ett uttalande av dåvarande statsministern. Hans namn var Per Albin Hansson. Han yttrade: »Regeringen har nu sagt sitt sista bud». Och detta sista bud det var en försvarsorganisation som skilde sig från mellanpartiernas förslag i vissa detaljer men framför allt beträffande kostnadsramen. Den skulle icke få överstiga 135 miljoner kronor.

Där fanns uttalanden av lika kategorisk karaktär från talesmännen för de övriga partierna, och jag skulle vilja säga till den man som här i dag representerar sakkunskapen från högerns sida, d. v. s. herr Magnusson i Skövde, vilken också var en av de framstående ledamöterna från högern i försvarskommissionen, att han borde framför allt betänka sitt eget förflutna — jag menar i försvarspolitiskt hänseende. Jag ber honom att icke betänka det längre tillbaka än till 1930. I dag står samme man inför kammaren och frågar i sitt inledningsanförande till denna debatt: ha vi någon framtid att räkna med? Han menar med denna sin fråga, att läget i dag är så laddat, att frågan

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

om ökad och bättre beredskap egentligen hänger på minuterna. Den man, som ställde den frågan, han hade i detta avseende intet speciellt yrkande 1936. Han och hans parti hade intet speciellt yrkande 1937 och 1938. Men i dag 1939 då spelar herr Magnusson i Skövde såsom representerande den militärpolitiska sakkunskapen upp på alla strängar på sitt register för att riktigt ivrigt övertyga oss om hur betydelsefull den fråga är, för vilken han här är talesman.

Jag skulle vilja säga till herr Magnusson i Skövde och därmed till hela det svenska högerpartiet, det största borgerliga partiet, att eder insikt om behovet av en utsträckt och förlängd värnpliktstid verkar synnerligen sent påkommen, synnerligen sent inhämtad. Ty den verklighet, mina herrar inom högerpartiet, som vi i dag ha i utrikespolitiskt avseende, det allvarliga och spända läge som i dag råder, det är möjligen en överraskning för den vilken har gått och sovit under de senaste tio åren, men för alla de andra är det allvarliga läget just nu en given konsekvens av den storpolitiska utvecklingen, en konsekvens av det läge som rådde, när herr Magnusson i Skövde arbetade i försvarskommissionen, en given konsekvens av det läge som rådde år 1936, då denna fråga förelåg till avgörande här i kammaren, och det är en given konsekvens av det läge som rått under de två år som ligga emellan denna tidpunkt och detta nu. Jag markerar detta, herr talman, därför att det bevisar, att bakom den argumentation, som högern i dag med en manstark trupp har fört fram i kammaren — jag vet icke, hur många högermän som varit uppe, men en hel del återstå — bakom denna argumentation ligger ingenting annat än en politisk spekulation, en spekulation som jag förmodar går ut på att söka i denna fråga förbättra högerpartiets, jag medger det, tämligen dåliga ställning bland medborgarna här i landet. Att detta är riktigt, därför talar även utformningen av den position, för vilken vederbörande göra sig till talesmän.

Om man undersöker, vad skillnaden är mellan utskottsmajoritetens position och högerreservanternas, så kan man utan att göra sig skyldig till någon vanvördighet lugnt konstatera, att hela förmiddagens debatt från klockan $\frac{1}{2}$ 12 till framåt klockan 5 var en debatt om påvens skägg. Ty icke lär väl någon högerman på allvar vilja påstå, att den svenska försvarsberedskapen i fråga om manskapets utbildning kommer att bli så underbart mycket bättre, om ni händelsevis skulle få majoritet för de önskemål, för vilka ni i dag varit talesmän. Ingen av eder lär kunna med bibehållet allvar ifrån denna talarstol förfäktat ett dylikt påstående. Studerar man handlingarna, så vet man egentligen icke var gränsen går mellan de mångtaliga högerreservanterna med deras darr på stämbanden och utskottsmajoriteten, som argumenterat för den ståndpunkt som den har intagit. Så är det faktiska förhållandet, och nog synes det mig, som om den försvarsvänliga fronten borde försöka att ute i korridoren i kväll finna de små siffror, om vilka de kunde ena sig i en gemensam position, ty sannerligen att det i realiteten och i sak föreligger någon nämnvärd skillnad mellan reservanternas och utskottsmajoritetens position.

Jag vill emellertid, herr talman, framför allt uppehålla mig vid vad försvarsministern hade att säga och vid några få speciella satser i hans anförande. Jag vill först stanna vid ett citat, som herr statsrådet Sköld anförde från ett yttrande av statsminister Per Albin Hansson härom kvällen. »Vi känna oss icke hotade, men vi äro icke trygga», sade han. Om vi stanna vid den sista delen av denna sats och spörja oss, varför statsminister Hansson icke känner sig trygg, så förmodar jag, att det framför allt är beroende på det allmänna läge som råder just nu. Jag delar icke den uppfattningen, att

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

någon speciell makt, någon stormakt, skulle i detta nu vara inställd på att med militära maktmedel lägga vårt område under sig. Om man, som här skett, i debatten pekar särskilt söderut på det Tredje riket, så har jag den uppfattning i dag, som jag tidigare hyst och som jag även vid olika tillfällen givit uttryck åt här i kammaren, att den makten arbetar redan och tyvärr effektivt inom detta lands gränser och med svenska medborgare i sin tjänst för att här förvärva det inflytande, vilket den kan ha behov av i en kanske näraliggande morgondag. Där ha vi anledning att nu inrikta vår uppmärksamhet, om vi icke känna oss trygga, för att tala med statsminister Hansson, och på den punkten synes det mig, som om man hade anledning att rikta en anmärkning mot regeringsbänken för bristande uppmärksamhet och för bristande åtgärder, då det gäller att möta och slå tillbaka den verksamhet, på vilken jag här har riktat uppmärksamheten. Här synes det bara vara ett samlande intresse över partiernas gränser och genom dem, nämligen att se till, att ingen av de rivaliserande stormakterna i dag får möjlighet att bygga ut sina politiska formationer eller sin aktiva apparat inom vårt lands gränser. Om vi kunde komma dithän, då hade vi uppnått något mycket väsentligt i fråga om vår trygghet i en morgondag. Men härtill kommer givetvis också någonting annat, och det är, herr talman, att i det ögonblick, då ett nytt europeiskt krig bryter ut, ha vi framför allt, om man skall döma efter dagens speciella läge, att räkna med att Sverige, Skandinavien, Norden icke kommer att ligga så vid sidan om, som fallet var 1914. Här har sagts, och jag ber att få inregistrera det, av statsrådet Sköld, att hela vår politik är inriktad på att hålla Sverige neutralt. Det är glädjande, att detta gång efter annan betonas, men det är icke nog därmed. Det är icke nog med att detta sker i deklARATIONER, här kräves även, att vårt handlande i olika avseenden står i intim överensstämmelse med dessa deklARATIONER.

Jag skall icke, herr talman, gå utanför debattens ram genom att beröra ett spörsmål, vilket just nu är aktuellt och som just är en fråga av den karaktär, jag här närmast tänker på, då man genom utrikespolitiskt och militärpolitiskt handlande snärjer in vårt land i intressesfärer, där vi ingenting som helst ha att tillvarata och där stora risker hota i det ögonblick, då det blir allvar av. Jag menar, herr talman, att detta, att vi vilja hålla Sverige neutralt, är ett väsentligt led i strävandena att åstadkomma vad vi kalla trygghet, men att detta icke sker enbart med ord, glädjande ord uttalade från statsrådsbänken vid olika tillfällen, utan att detta även måste präglade regeringens handlande i olika situationer.

Det yttrande av försvarsminister Sköld, som jag här framför allt fäst mig vid, det var detta: »om vi skola inrätta oss för det värsta, då blir konsekvensen avrustning». Det är en öppen hjärtig deklARATION, och jag ber att få säga, att i den ligger faktiskt sanningen om Sveriges hela försvarspolitiska problem och sanningen även i dagens debatt. Vad är det värsta? Jo, såvitt jag förstår, behöver man icke tvista och leka med ord, om man skall söka svaret på den frågan. Det värsta är, att Sverige mot sin vilja drages in i en konflikt, och nu veta vi i år, då försvarsbudgeten kommer att sluta på en större summa än någonsin tillförne, nu veta vi — vi ha hört det från försvarsministerns egen mun — att om allvaret skulle komma, om vi skulle slungas ut ur den hittillsvarande idyllen, den över hundraåriga freden, om vi skulle dragas in i ett krig — och det enda tänkbara är ett stormaktskrig — så är allt detta, som kostar så mycket, i realiteten intet värt. Det har sagts förut, det sades 1936, det sades på hösten 1935, då debatten pågick mellan olika grupper i försvarskommissionen, innan frågan avgjordes här i riksdagen. Det

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

skrevs i åtskilliga tidningar, tillhörande det större regeringspartiet, att hur mycket vi än offra på försvarets område, så förmå vi ändå aldrig skapa en försvarsorganisation, vilken, när det gäller, duger något till. Det synes mig, att det, herr talman, är skäl att erinra om detta i dag med anledning framför allt av försvarsminister Skölds yttrande. Han har ställt det »antingen — eller», som innehåller den enda sanningen i hela denna fråga, av vilken vi i dag endast diskuterat en detalj, en väsentlig detalj. Det är ett »antingen — eller», och det är här jag för mitt vidkommande ser själva fundamentet för dagens diskussion. Jag förstår icke, hur herrarna — förlåt även damerna — som kalla sig och som stoltsera över att vara försvarsvänner, som tävla i att vara värst, hur ni kunna taga på edert ansvar att nu diskutera detta problem utgående från rent partispekulativa synpunkter. För högerens vidkommande är det icke fråga om någonting annat. Är detta, herr talman, bevis på försvarsvänlighet, ja, då kan jag däri finna en tröst, att jag icke anses höra till de »försvarsvänliga» kretsarna i detta land. Är det bevis för hur en allvarlig fråga skall behandlas, ja, då är man sannerligen berättigad att spörja, hurvida icke ansvarslösheten i detta avseende ligger på ett helt annat håll än där man i allmänhet vill placera densamma.

Hur bör denna fråga ses? Ja, såvitt jag förstår, kan man ej, som herr Törnkvist gjorde och som statsrådet Sköld även gjorde, resonera om hur svårt det skulle bli för jordbruket, hur svårt det skulle bli för andra företag, hur svårt det skulle bli för en trädgårdsmästare att avvara sin arbetskraft. Det är klart, att dessa svårigheter äro obestridliga, det är klart att de äro förhanden, men inte kan jag förstå, att herrarna, som äro försvarsvänner och måste se problemet från andra utgångspunkter, kunna ta på detta problem på ett sådant sätt. Utgångspunkten måste väl vara: finns det något förnuft, någon mening i att bygga ut en militär organisation, en armé, en flotta, ett luftvapen? Kommer man från herrarnas försvarsvänliga utgångspunkter till den slutsatsen, att svaret på denna fråga blir ja, måste väl den logiska följden därav bli, att man undersöker, hur denna organisation skall se ut och vad den kräver, när den är verkställd. Men i stället uppleva vi en diskussion mellan två parter om 30 dagars längre eller kortare utbildning, och så blandar man in trädgårdsmästarens och bondens bekymmer för arbetskraften i stället för att söka lösa denna fråga — vilket givetvis måste ske — med utgångspunkt från vad det är man har gått in för att skapa och vad denna apparat kräver.

Herr von Seth talade om ett fotbollslag och menade, att det var omöjligt och brottsligt att sända spelare, som inte voro tränade, mot ett tränat landslag från ett annat land. Ja, herr von Seth, jag får säga, att det givetvis ligger någonting i detta resonemang, även om jag inte erkänner att parallellen håller — men menar herr von Seth, att en svensk värnpliktig, som har fått utbildning under de där 210 dagarna, som herr von Seth i dag sätter upp som det absolut nödvändiga, är fullgod, lika tränad som en spelare, som har fått två års utbildning, skola vi säga i Tredje riket, eller någon annatans? Det synes mig, som om herr von Seth med sitt exempel borde sträcka sig väsentligt längre. Varför gör inte herr von Seth det, varför göra inte herr Magnusson och herr Bagge det? Nej, de äro bekymrade för bonden, som inte kan avvara sin arbetskraft; de äro bekymrade för trädgårdsmästaren. Ni ha gått in för en försvarsorganisation, men ni våga inte ta de givna konsekvenserna av detta ert verk.

Dessutom, herr talman, ber jag att få erinra om det yrkande, som vi för

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

någon tid sedan behandlade här i kammaren och som hade formats av vår lilla grupp. Vi begärde en snabb omprövning av 1936 års försvarsorganisation. Vi hänvisade därvid till vad som hade inträffat ute i världen, vi hänvisade till Tjeckoslovakien och dess öde, vi hänvisade till att det landet var så starkt rustat som någonsin en småstat kan bli. Vi drogo ingen generell parallell mellan Sverige och Tjeckoslovakien, men vi ansågo, att detta avsnitt av verkligheten gjorde det till en given plikt för Sveriges riksdag att pröva frågan: finns det någon mening och något förnuft i att, efter vad verkligheten har visat oss, fortsätta på den väg, vi slagit in på, finns det någon mening och något förnuft i att beskatta landets medborgare på dessa enorma summor? Ty om det inte finns någon mening i en dylik politik, då är det klart, att det är oförsvärligt att fortsätta med densamma.

Vi pekade vidare på skillnaden i försvarspolitiskt avseende mellan Sverige och de skandinaviska broderländerna, mellan Sverige och Norge och mellan Sverige och Danmark. Vi pekade på hurusom dessa länder försvarspolitiskt befunno sig ungefärligen i samma läge som Sverige, hurusom där liksom här sutto i huvudsak socialdemokratiska regeringar, och att ändå denna väsentliga skillnad förefanns. Vi ansågo, att det även borde undersökas, vad som motiverade denna skillnad och hur dessa länder med sina väsentligt mindre utgifter till militära ändamål likväl kunna anse sig trygga och — vilket de givetvis anse sig göra — föra en ansvarsmedveten försvarspolitik.

Vi pekade för det tredje, herr talman, på den starka kritik, som har riktats mot den svenska försvarsorganisationen ifrån sakkunnigt militärhåll, militär sakkunskap, herr talman, som jag vågar påstå är minst lika respektabel som den sakkunskap, vilken finns representerad i den svenska försvarsorganisationens högsta ledning, ja, jag vill säga kanske mera sakkunnig än vad denna ledning, i varje fall genom sina handlingar, har visat sig vara. Vi sade: denna kritik får man ej blunda för, denna kritik bör få sin berättigade prövning. Jag kan erkänna, att man måhända i dag genom de åtgärder, vilka beslutats och komma att beslutas, har möjlighet att säga, att vissa av de brister, som man i denna kritik riktat uppmärksamheten vid, nu äro avhjälpta och bringade ur världen. Men, herr talman, i det väsentliga består kritiken, framför allt den kritik, som är framförd av en man, som står regeringen mycket nära, den kritik, som riktar sig mot själva systemet.

Vad tjänar det till, herr Magnusson i Skövde, herr Bagge, eller för att också nämna högerns vältalare i kören i dag, herr Holmdahl, med 30 dagars längre utbildning, om utbildningstiden i fortsättningen kommer att användas så, som den hittills har använts. Bondeförbundsriksdagsmannen herr Andersson i Dunker gav för någon tid sedan ett litet blixtfoto av hur denna övnings-tid användes, och den bild, som han presenterade inför kammaren, den kan mångfaldigas. Tänk om man, utgående ifrån vad jag här har riktat uppmärksamheten på, hade företagit denna snabba omprövning — här kräves inte, som det sades för någon tid sedan, ytterligare tre år — tänk om man hade inriktat sig på att få bort den planlöshet, som nu råder, och fått den ersatt av planmässighet, om man hade kommit dithän, att man hade fått de olika vapengrenarna samorganiserade till en enhet och fått över denna apparat också en enhetlig ledning samt dessutom fått den utbildningstid, som herrarna i dag äro i tvist om, rationellt använd och inte använd efter några formalistiska handböcker från Karl XII:s tid eller möjligen något modernare. Tänk om man hade kommit dithän, vilket stort steg hade inte tagits och hur överflödigt skulle inte i viss mån dagens debatt ha varit. Herr talman, saken ligger faktiskt så till, att vad vi i dag ha sysslat med, det är enbart ett nytt bevis på

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

hur hjälplöst och ansvarslöst man tog itu med detta spörsmål år 1936, det är ett bevis på hur den kritik, som här riktats, har varit berättigad. Jag har velat säga detta här i dag, herr talman, därför att en nära framtid kanhända kommer att ge oss allvarliga verklighetens exempel på det oförlåtliga i att vi icke ha förstått att i tid inse nödvändigheten av att vidtaga de korrigerande åtgärderna.

Sedan ber jag, herr talman, till sist att få rikta uppmärksamheten på herr Törnkvists anförande ännu en gång. Jag förmodar, att kammarens ledamöter lade märke till att denne väldige representant för den militära sakkunskapen sade, att värnpliktstiden få vi diskutera under lugnare förhållanden. Jag vet inte om herr Törnkvist menade efter nästa krig eller när han menade, att dessa lugnare förhållanden skulle komma. Men det är ett utomordentligt strålände uttryck för hur man resonerar — jag vet ju inte om jag vågar säga från utskottsmajoritetens sida. Yttrandet, om det får stå för majoritetens vidkommande, ger mig emellertid skäl att säga, att sakligt och kvalitativt äro reservanternas och utskottsmajoritetens ståndpunkt fullt lika berättigade.

Ett problem, herr talman, borde man i detta sammanhang ägna större uppmärksamhet åt, och det är de värnpliktigas avlöning. Det har redan sagts, och jag understryker det ännu en gång, att när man talar om att återigen inkalla dessa äldre årsklasser en månad, så är det en månads arbetstid och en månads arbetsförtjänst, som går förlorad för dessa människor. Det går måhända an för ungkarlen, men det är nog så, att de flesta av dessa, som man här talar om, äro familjeförsörjare. Anser herr Magnusson i Skövde, som är så ivrig på detta, att den nuvarande avlöningen till våra värnpliktiga är tillfredsställande, eller anser han, att en krona är tillfredsställande? Anser han, att vederbörande värnpliktig på den kronan även skall försörja sin familj i hemorten? Går man in för dylika önskemål, så har man också all anledning att ta de ekonomiska konsekvenserna, och det får inte bli några statliga besparings-synpunkter, som bestämma handlandet och beslutet, utan i detta fall måste man klart säga ifrån, att skola dylika åtgärder vidtagas, så är också staten skyldig att sörja för att vederbörande, som inkallas, icke blir personligen ekonomiskt lidande utan fullt tryggad och vet, att han inte behöver riskera någonting i detta avseende.

Vi komma senare, herr talman, ännu en gång till den huvudfråga, från vilken dagens diskussion ej kan skiljas. Jag vet, att det är hopplöst att söka få till stånd en vändning i den politik, som riksdagen i detta avseende har slagit in på, men jag vill likväl säga, att aldrig har väl vanvetet i upprustningspolitiken framträtt tydligare, klarare, obestriddigare än vad det gör just nu. Och är det då så, herr talman, att det visar sig, att de väldiga ansträngningar, som här nu göras för att med militära medel skydda Sveriges oberoende, dess demokrati och frihet, äro värdelösa i realiteten, att de militära maktmedlen den dag det gäller icke komma att ha något som helst värde med hänsyn till den uppgift, de ha fått, då frågar jag: hur kan man då försvara det ståndpunktstagande, som man här har bundit sig för, hur kan man bära detta ansvar? År 1936 — jag upprepar det ännu en gång — yttrade statsministern: »Regeringen har givit sitt sista bud.» Är det någon som vet, huruvida årets bud är det sista också för framtiden? Var stanna vi någonstans? Var finns slutpunkten? Det är den frågan, som ligger bakom hela denna diskussion.

Vi ha för vårt vidkommande, herr talman, ingen anledning att taga ståndpunkt för någon av de tvistande parterna, vare sig för utskottsmajoriteten eller för reservanterna; bägges förslag kunna betecknas på samma sätt som hela den nuvarande försvarsordningen: illa genomtänkt, oansvarigt, med andra ord:

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

de äro led i en försvarspolitisk verksamhet, som icke har prövats vare sig med hänsyn till läget ute i världen, möjligheterna för Sveriges land och folk eller från några som helst andra förnuftsypunkter.

Herr andre vice talmannen **Magnusson** erhöll härefter ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Flyg sade i sitt anförande, att det inte vore möjligt att finna någon egentlig skillnad mellan utskottets förslag och reservanternas. Jag förmodar, att kammarledamöterna i det fallet ha en annan uppfattning än herr Flyg.

Under det herr Flyg talat ha flera kammarledamöter riktat den frågan till mig — jag vet också att det frågats så andra kammarledamöter emellan: vad äsyftar herr Flyg egentligen med sitt anförande? Jag tror inte, att ens de i kammaren, som ha den allra bästa omdömesförmågan eller till äventyrs större mått därav än jag, ha kunnat begripa detta.

Herr Flyg sade, att högerens insikt om att värnpliktstiden borde förlängas vore en senkommen insikt. Jag ber då att få upplysa herr Flyg om att denna uppfattning om värnpliktstiden, vilken är äldre än det nuvarande högerpartiet, alltid har konsekvent förfäktats av detta parti. Och när herr Flyg säger, att det endast varit fråga om ett partipolitiskt ståndpunktstagande för att förbättra högerens inte alltför starka ställning, ber jag att få fråga herr Flyg: har den, som leder eget parti men som i likhet med herr Flyg, korpralen inräknad, icke kan mönstra ens en halvtropp här i kammaren, en mer impone-
rande ställning?

Herr **Flyg**, som likaledes för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag vill bara säga till herr **Magnusson**, att det vore bra, om han i något senare anförande ville vara vänlig att ange, när och var i 1936 års försvarsdebatt högerens förslag av i dag beträffande den fråga, som nu diskuteras, kan återfinnas. Jag har inte kunnat hitta det, och jag tror inte heller, att någon annan av kammarledamöterna kan göra det.

Att herr **Magnusson** inte kan förstå vad jag har sagt här i dag, synes mig bara utgöra en förklaring till, hur högern kunnat komma till en dylik reservationsständpunkt.

Herr andre vice talmannen **Magnusson** erhöll ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Ingen inom kammaren bestrider väl, att när högerpartiet år 1936 gick in för det då framlagda förslaget till härordning och därmed också för den föreslagna värnpliktstiden, vilken vi för vår del voro övertygade om icke var tillräcklig, var läget sådant, att det icke var möjligt att komma fram till en längre övningstid. Det är emellertid uppenbart, att man i det läge, som då förevar, icke äventyrade lösningen med att direkt framställa förslag om en längre övningstid.

Härpå yttrade:

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Jag hade inte tillfälle att åhöra herr Flygs hela anförande. Med stöd av den del av anförandet, som jag avlyssnade, konstaterar jag emellertid, att herr Flyg beklagligtvis helt och hållet inskränkte sig till ett kritiserande av olika ståndpunkter och främst av den ståndpunkt, som de ha intagit, vilka ha tillåtit sig att i dessa frågor sluta upp vid sakkunskapens sida. — Herr Flyg kritiserade dessa för att de inte hade vågat sträcka sig längre. — Även jag fäste mig alltså vid att herr Flyg

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

själv inte hade något som helst positivt förslag att komma med, när det gäller effektiviteten hos vår försvarsberedskap. Ja, han lät, såvitt jag kunde finna, överhuvud taget inte kammaren veta, åt vilket håll han siktade i denna fråga, om han vill ha större eller mindre militär försvarsberedskap än det nu är fråga om.

Det var alltså ett riktigt och befogat påpekande, som herr andre vice talmannen här nyss gjorde. Detta framgick för övrigt alldeles klart och tydligt av slutorden i herr Flygs anförande, att han och hans grupp för närvarande icke hade någon anledning att taga ståndpunkt till den föreliggande sakfrågan överhuvud taget och alltså inte heller till vare sig majoritetens eller minoritetens uppfattning. Det är ju ett mycket bekvämt tillvägagångssätt — hur pass värdefullt det sedan kan vara för den fråga det gäller, är ju en annan sak.

De meningsskiljaktigheter, som kommit till synes, herr talman, under förmiddagens debatt i denna fråga, ha ju närmast gällt vilken grad av personell beredskap, som i nuvarande situation kan anses vara erforderlig för vakthållningen kring den neutralitet, vi alla äro överens om att till det yttersta upprätthålla. Mot slutet av förmiddagens debatt hölls här emellertid ett anförande av representanten för statsutskottet herr Törnkvist. Jag måste säga, att åtminstone senare delen av det anförandet hade föga eller intet att skaffa med den fråga, som här i dag skall avgöras. Jag fäste mig emellertid vid, liksom herr Flyg, att herr Törnkvist menade, att den nuvarande tidpunkten icke lämpade sig för att taga ställning till frågan om värnpliktstidens lämpliga avvägning, utan att vi skulle skjuta på denna fråga, tills det blev lugnare tider. Herr Törnkvist glömde dock att upplysa kammaren om, när ungefär vi ha att vänta dessa lugnare tider, så att vi kunde vara beredda att då upptaga denna fråga till behandling.

Att herr Törnkvists resonemang dessutom, i vad det innehöll allehanda förebråelser mot högern, var fullständigt felaktigt, förbättrar ju inte heller saken. Herr Törnkvist var djärv nog att påstå, att högern har lika litet nu som tidigare, när det gällt försvaret, sett något annat än armén. Vi skulle alltså från vårt håll ha glömt bort både flottans och flygets betydelse. Jag måste säga, herr talman, att det var i sanning ett underligt tal, särskilt av en representant för statsutskottet, ty vem har väl om inte just högern både vid denna riksdag och tidigare krävt såväl förstärkning av flottan som ett snabbare och effektivare utbyggande av flyget? Jag vill i detta avseende endast tillägga, att det skall bli mycket intressant att se, om under de återstående veckorna av denna riksdag högern till äventyrs kommer att bli distanserad av herr Törnkvist och hans meningsfränder, då det gäller att tillgodose flottans och flygets berättigade krav. Jag nöjer mig emellertid med dessa korta reflexioner i anledning av herr Törnkvists uttalande i denna del.

Att meningarna kunna gå i sär, när det är fråga om den personella försvarsberedskapen, förefaller mig inte vara så mycket att förvåna sig över. Vad jag för min del finner vara angeläget är, att de olika meningarna få komma fram och att de också få sakligt ventileras. Jag har velat understryka detta i anledning av den ganska hätska kritik, som både nu och tidigare har riktats emot högern, just därför att vi inte velat tiga still, utan på vissa punkter vågat hävda en annan uppfattning än regeringen. Vårt land är ju demokratiskt, och i ett sådant land ha väl alla, både enskilda och partier, icke blott rättighet utan även skyldighet att, när det gäller för landet vitala frågor, söka göra sin stämma hörd och hävda sin mening, så långt nu förmågan överhuvud taget räcker. Jag anser alltså, att vi på högerhåll skulle mycket illa

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

ha fyllt våra plikter mot det allmänna, om vi, trots att vi funnit regeringens förslag i vissa avseenden otillräckligt, reservationslöst anammat detsamma.

När det gäller den personella försvarsberedskapen och behoven därvidlag. är det ganska självklart, att vid sidan av departementschefens uppfattning också de ansvariga militära myndigheternas på mångårig erfarenhet byggda och under ämbetsmannaansvar avgivna förslag måste tillmätas stor betydelse. Här är det väl ändå ett faktum, herr statsråd, att samtliga ansvariga myndigheter äro eniga om att de åtgärder, som departementschefen och regeringen ha föreslagit i fråga om den personella beredskapen, icke äro tillräckliga, utan att därutöver kräves vid armén både en omedelbar efterutbildning av ett större antal äldre årsklasser, som endast fått utbildning enligt 1925 års försvarsordning, och en utökning av värnplikstjänstgöringen i allmänhet, för att det överhuvud taget skall vara möjligt att dana fullt fältdugliga soldater och vid en mobilisering uppställa omedelbart operationsdugliga förband.

Herr Andersson i Södergård liksom herr Flyg tvivlade visserligen på det reella värdet av dessa extra beredskapsåtgärder. Jag skall inte upptaga dessa tvivelsmål till något särskilt bemötande och gå in på någon diskussion på den punkten. Jag anser för min del, att värdet av dessa extra beredskapsåtgärder är tillräckligt belyst av sakkunskapen, alltså av arméchefen. Jag hänvisar därför till hans uttalande, vilket vid detta tillfälle torde vara tillräckligt på denna punkt.

De i och för sig blygsamma krav, som framställts från ansvarigt militärt håll och sedan motionsledes upptagits här i riksdagen, kunna väl inte rättvisligen karakteriseras, såsom försvarsministern gjorde i sitt 1 maj-tal i Borås — om referatet i Social-Demokraten var riktigt — såsom ett försök att »planlöst och besinningslöst pressa fram större offer än vad som är nödvändigt och därigenom i onödan rulla stenar i vägen för ett andligt och materiellt framåtskridande». Jag kan i varje fall icke finna, att vare sig departementschefen eller statsutskottets majoritet på någon enda punkt kunnat påvisa det berättigade i dessa förebråelser. När även försvarsministern själv synes dela arméchefens uppfattning, att en efterutbildning av de äldre årsklasserna under alla förhållanden är nödvändig, borde försiktigheten ha bjudit, att man sökt ordna denna utbildning snarast möjligt.

Alla veta vi ju, att ingenting är mera ovisst än framtiden. Herr statsrådet har själv under förmiddagsdebatten redan givit uttryck åt den uppfattningen, och herr Bagge har på den punkten citerat hans excellens ministern för utrikes ärendena. Jag skulle vilja berika debatten i det avseendet med att citera ytterligare några ord av excellensen Sandler. De fälldes i det tal, som han höll den 1 maj i år i Hälsingborg. Sedan utrikesministern där påpekat, hur lätt det nuvarande europeiska läget skulle kunna utlösa ett allmänt stormaktskrig, fortsatte han på följande sätt: »I vilken utsträckning mindre makter kunna undgå att däri indragas kan ingen med visshet säga. För alla finns risken, för alla blir det en livssak att ta sin position.» Litet längre fram i föredraget hette det vidare: »Det anspråk, som utifrån legitimt kan ställas på oss, är att vara själva beredda att, så långt vår kraft det förmår, hävda och värna vår självbestämmanderätt till en strikt och lojal neutralitet.»

De allvarsord, som man alltså här liksom tidigare fått lyssna till ifrån utrikesministerns sida, måste väl tillmätas betydelse och, liksom allvarsläget i världen i och för sig, mana oss till att icke blott i ord utan också i handling visa vår gemensamma vilja att, såsom excellensen Sandler uttryckte det, »så långt vår kraft det förmår» slå vakt om vår neutralitet. Det minsta, som därvid borde kunna komma i fråga, när det gäller den personella beredskapen,

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

vore väl att man i varje fall sträckte sig så långt som till det minimum den ansvariga sakkunskapen uppställt för att vi med någon utsikt till framgång skola kunna söka hävda vår neutralitet.

Departementschefen erinrade här i förmiddags om de stora olägenheter, som vore förbundna med inkallandet av äldre årsklasser. Jag bestrider visst inte, att sådana olägenheter kunna vara förhanden, även om i nuvarande allvarstider åtskilliga av de synpunkter och olägenheter, som där anfördes, i mina ögon måste väga ganska lätt i vågskålen. När jag hörde herr statsrådet anförda dessa skäl emot inkallande av äldre, bristfälligt utbildade värnpliktiga, måste jag emellertid fråga mig, om inte departementschefen, för att för framtiden minska behovet av sådana ur vissa synpunkter olämpliga extraordinära åtgärder, borde ha ställt sig litet mer förstående till förslaget om en blygsam ökning av den normala utbildningstiden, då ju därvid inte samma sociala olägenheter göra sig gällande.

Statsrådet erkände också i förmiddags på tal om 1925 års försvarsbeslut, att den utbildning, som detta möjliggjorde, vore svag och otillräcklig. Erkännandet är givetvis välkommet, även om det kommer litet sent. För vårt land hade det varit mer välkommet, ifall det hade skett redan 1925 och då föranlett ett annat ståndpunktstagande ifrån det socialdemokratiska partiets sida än fallet var.

När det gällde den nuvarande övningstiden, sökte statsrådet uppenbarligen betäckning bakom de militära ledamöterna av 1930 års försvarskommission. Jag skall inte här gå närmare in på frågan om dessa ledamöters hållning i denna sak eller på frågan, huruvida denna hållning rätteligen kan tolkas på det sätt, som statsrådet här gjorde. Detta synes mig nämligen vara skäligt onödigt, därför att det sedan 1936 har hänt så mycket ute i världen i olika avseenden, att de förutsättningar, som gällde för denna kommissions arbete, måste anses i mycket väsentliga delar rubbade.

Ingen kan naturligtvis hindra regering och riksdagsmajoritet att taga på sitt ansvar att här desavouera de ansvariga myndigheterna, men ingen kan heller gärna ha rätt att, såsom vissa talare under förmiddagsdebatten velat göra, fordra, att andra mot sin övertygelse skola dela detta ansvar. Jag måste för min personliga del, när det gäller dessa utbildningsfrågor, mera lita på den ansvariga militära sakkunskapen än på de politiska maktägarna av i dag.

Försvarsministern är rädd för, att vi genom att spänna bågen för högt skulle kunna förinta den försvarsvilja, som nu finns inom arbetarkretsar. Jag har mycket svårt att tro, att de relativt blygsamma extra åtgärder, varom striden i dag står, skulle kunna ha några sådana följder. Jag är personligen alldeles övertygad om att försvarsviljan inom olika samhällsskikt i vårt land är betydligt större än så och att ingen överhuvud taget skulle tveka att ikläda sig de något ökade offer, som de ansvariga myndigheterna här anse ofrånkomliga, då det gäller att bevara vår fred och landets frihet. Det hade endast fordrats en ärlig och manlig appell från landets regering, för att allmän lystring skulle ha skett.

Att man även inom socialdemokratiens yngre leder börjat känna en viss oro och därför också glädjande nog söker bilda sig en egen uppfattning om vad läget kräver, synes mig framgå inte minst därav, att olika kongresser, diskussioner och möten i försvarsfrågan anordnats av socialdemokratiska ungdomsförbundet på olika platser i landet och med framstående militära experter såsom talare. Jag läste för någon tid sedan i tidningen Arbetet ett referat av ett sådant socialdemokratiskt upplysningsmöte i Malmö i slutet av mars månad. En framstående officer hade varit föredragshållare vid detta möte och

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

han hade särskilt understrukit betydelsen av arméchefens förslag om ökad personell beredskap. Referatet i tidningen *Arbetet* var synnerligen erkännansvärt. Att döma av detta skulle åhörarna ha varit gripna av samma känsla som de, vilka voro mobiliserade 1914 och som då samlades — såsom det hette i referatet — »kring en enda tanke: vår frihet, vårt land skall försvaras, kosta vad det vill». Detta var alltså den socialdemokratiska tidningens referat av stämningen på detta möte. En liknande, ehuru betydligt större konferens skall ju om måndag taga sin början här i Stockholm.

Allt detta vittnar, såvitt jag förstår, om ett glädjande positivt intresse hos den socialdemokratiska ungdomen för vårt nationella försvar överhuvud taget, men det synes mig också vittna om, att samma ungdom inte känner sig helt tillfreds med den tveksamhet, som ännu i mångt och mycket präglar den ledande socialdemokratiens handlande i denna fråga.

Jag beklagar till sist, herr talman, att regeringen inte har velat göra ett ärligt försök att här finna en lösning ovan partilinjerna, som enligt sakkunskapens mening skulle ha givit vår försvarsberedskap nödig styrka och därmed också vårt folk större trygghet i nuvarande orostider. Om skillnaden mellan majoritetens och minoritetens förslag skulle vara så liten, som herr Törnkvist i förmiddags gjorde gällande, då hade väl en broslagning mellan de olika meningsriktningarna i statsutskottet inte behövt vålla några som helst svårigheter. Nu anser jag visserligen icke, att denna skillnad är så obetydlig, som herr Törnkvist sökte göra gällande, men jag tror ändå, att med god vilja från regeringens sida en samförståndslösning säkerligen hade stått att uppå. Jag tror också, att ett ärligt försök att åstadkomma en sådan förvisso skulle ha varit en högeligen statsmannamässig handling.

Försvarsministern sade mot slutet av sitt anförande i förmiddags, att det vore skadligt att framställa majoritetens förslag såsom otillräckligt. Jag kan omöjligt förstå detta tal. I mina ögon vore det vida farligare för vårt land, om vi, som anse detta förslag otillräckligt, skulle mot vår ärliga övertygelse inför hela vårt folk låtsas, att vi tyckte, att regeringens och utskottets förslag vore tillfredsställande.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till högerreservationen.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! När jag hörde herr Flyg stå här i talarstolen och skrodera om sin uppfattning i försvarsfrågan, kom jag att tänka på en gammal historia, som måhända kan passa in en smula på herr Flygs framställning i det här sammanhanget. Det var en gång en gammal dam, som reste till ett exercisfält för att hälsa på sin son. När hon kom hem igen, talade hon om, hur utomordentligt fint allting hade varit, hur fint hennes son hade varit klädd o. s. v. Till slut berättade hon, att hon hade sett sonen marschera tillsammans med regementet, »och, kan ni tänka er», tillade hon, »hela regementet gick med fel fot utom min son». Ungefär så är det också med herr Flyg. Han resonerar som så, att uti försvarsfrågan marscherar hela folket fel utom han själv.

Vi ha redan tillräckligt länge diskuterat försvarsfrågan här i dag. Från högerhåll har gjorts gällande inte bara i dagens debatt utan också i högerpressen, låt vara här måhända inte så markant, att högern är den enda politiska grupp, som vet att värna om Sveriges försvar och som påyrkar sådana åtgärder, som verkligen kunna stärka vår försvarsberedskap. Man kanske inte skall klandra högern så mycket för denna dess uppfattning utan i stället vara glad över, att högerpartiet inte också påstår, att det är det enda parti,

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

som vill att vårt land skall försvaras. Man måste ju tycka, att det vore bra illa ställt, om högerpartiet i händelse av behov också ensamt skulle försvara landet.

Jag begärde emellertid icke ordet för att säga detta eller för att komma med något förslag, som skulle kunna rucka på vad statsutskottet här föreslagit. Jag har tagit till orda i stället för att framhäva en sak, som äger samband med denna fråga och som speciellt rör sjöfolket. För flottans värnpliktiga i allmän tjänst föreslås nu en höjning av tjänstgöringstiden från 200 dagar till 340 dagar. Häremot har från sjöfolkets sida ingen invändning gjorts; det är inte heller min mening att här komma med något klander mot förslaget som sådant. Jag vill emellertid erinra om ett par saker, som äga samband med denna fråga och som måhända redan varit föremål för diskussion, även om jag för min del inte har sett någonting skrivet därom. Själv har jag ju långt innan propositionen framlades uttalat, att värnpliktstiden vid flottan kanske skulle behöva förlängas. Jag visste då ingenting om, huruvida ett sådant förslag skulle komma att framläggas, men jag var beredd på, att det skulle komma. Jag blev emellertid en smula förvånad över, att ökningen skulle bli så stor som hela 140 dagar eller något mer än 4.5 månader. Uppenbarligen kan i nuvarande läge ingenting göras åt den saken. Flottan måste väl för att kunna vara i högsta beredskap ha det antal värnpliktiga, som på detta sätt kommer att tillföras densamma, och folket måste väl ligga inne så länge för att kunna få tillräcklig övning. Man kan emellertid fråga sig, om det inte hade varit bättre att öka antalet stamanställda vid flottan till låt mig säga två tredjedelar av den styrka, som behövs för en ytterligare förstärkning åt försvarsberedskapen i detta vapen. Jag kan ju givetvis inte här komma med några beräkningar över, huru mycket detta skulle komma att kosta staten, men jag tror inte, att det skulle behöva bli fråga om något så förfärligt stort belopp. Man skall naturligen icke i onödan påyrka någon ökning i den redan mycket höga försvarsbudgeten, men jag måste säga, att vad jag i det här avseendet kräver icke kan betraktas såsom någonting onödigt. Jag tänker nu närmast på hur det skall gå med den på detta sätt ökade kadern av sjöfolk, när återgång sker till mera normala förhållanden. Måhända är emellertid avsikten att någon återgång till 200 dagars värnpliktstid ej skall ske, och då är det ju inte skäl uti att tala så mycket om den här saken. Men om det skulle visa sig obehövt med en så stark beredskap som den, vilken vi nu stå i begrepp att genomföra, så måste väl, efter vad jag förmodar, en återgång till normala förhållanden ske även på detta område. Då blir det otvivelaktigt under en lång tid framåt en mycket stor arbetslöshet inom sjömansyrket, och då är det fara värt att sjöfolket kommer att knorra åtskilligt över denna ökade värnpliktstid. Nu få vi väl hoppas, att avvecklingen skall ske successivt, så att någon större arbetslöshet inte skall behöva uppstå på en gång. Sjöfolket kan ju drabbas av arbetslöshet ändå, till exempel på grund av en kris inom sjöfartsnäringen, men det är ju en sak för sig, som den ökade värnpliktstiden inte har något samband med.

Bland sjöfolket ha i diskussionen om den ökade värnpliktstiden förts fram några frågor, som man med statens medverkan skulle önska få lösta. Riksdagen har ju redan antagit en sjöarbetstidslag, vilken av somliga anses vara bra men av andra dålig. Jag skulle emellertid tro, att flertalet av sjöfolket numera anser, att lagen är relativt klar, och att man därför vill ha kvar densamma utan några större förändringar. Medan jag är inne på frågan om den förlängda värnpliktstiden vid flottan kanske det tillåtes mig att uttala en

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

förhoppning om, att de som mest ivra för ett starkt sjöförsvaret också tänkte på att sjöfolket, som ändå skall vara med om detta, inte beredes alltför stora svårigheter på andra områden eller i andra avseenden. Jag tänker nu närmast på sjömännens bostadsförhållanden och deras pensionering. I denna debatt kunna naturligtvis inte resas några krav i det avseendet eller framställas några yrkanden, men jag har här velat framföra vad sjöfolket självt anser i dessa frågor. Man anser sålunda att om landet för sitt försvar har behov av sjöfolkets hjälp, så skall denna hjälp lämnas så långt den rimligen kan lämnas, men då kräver sjöfolket naturligtvis en gentjänst vid ett annat tillfälle.

I dagens debatt har också nämnts något om en ökning av flottans möjligheter att möta fienden ute till sjöss för att förhindra landstigningsföretag o. s. v. Jag måste ju för min del säga, att denna fråga väl ändå förts fram en liten smula för sent. Det finns väl nu ingen möjlighet att skapa en flotta, som kan gå ut i öppna sjön och möta en fiende. Man har ju också hela tiden, såvitt jag vet, varit inställd på att endast ha ett kustförsvaret och ett försvar, som är lämpat för svenska förhållanden. Om några dagar få vi upp till behandling frågan om anslag till nya pansarbåtsbyggen, och då få vi väl tillfälle att diskutera själva fartygstypen och vad därmed sammanhänger.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande på denna punkt än om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Herr Andersson i Rasjön ledde på förmiddagen in diskussionen på frågan om finansieringen av de försvarskostnader, om vilka vi nu ha att besluta. Han gjorde detta inte för att ta upp en realdebatt i frågan, ty han konstaterade, att tidpunkten härför ännu inte var kommen. Han endast ville göra en erinran, som han framförallt ville rikta till högerpartiet, att man inte kan behandla dessa frågor utan att samtidigt ha uppmärksamheten riktad på frågan om var pengarna skola tagas. Herr Andersson i Rasjön har alldeles rätt uti denna sin erinran. Måhända var det emellertid inte alldeles utan partipolitisk udd han ställde denna erinran bara till högerpartiet, och det var ju kanske litet onödigt. Jag skall emellertid svara honom, eftersom han antydde, att om det inte bleve något svar, så tydde detta på, att vi tänkte krypa undan och inte ge besked. Jag vill svara honom, att vi mycket noga tänkt på denna sak. Vi äro medvetna om, att de förslag, som högern motionsvis väckt, innebära rätt väsentligt ökade kostnader i förhållande till regeringsförslaget, och att således, för den händelse riksdagen skulle bifalla dessa våra förslag, ett betydligt större belopp än som här ifrågasättes måste anskaffas. Jag tror icke, att herr Andersson i Rasjön begär, att jag här i detalj skall redovisa för hur vi tänkt oss att detta belopp skall anskaffas. Här kunna naturligtvis olika utvägar tänkas. Så mycket kan man ju emellertid alltid säga — och jag tror att på den punkten kunna både herr Andersson i Rasjön och kanske även finansministern vara med i princip — att i den mån de extra anslagen till försvaret, vare sig de tillkommit på grund av Kungl. Maj:ts förslag eller på grund av enskilda motioner, utgöra en bestående ökning av statens budget och således äro anslag av fast natur, skola de täckas i årets budget med skattemedel i vanlig ordning. Är det däremot fråga om rena engångskostnader så kan man eventuellt tänka sig en annan finansieringsmetod. Är läget synnerligen gynnsamt statsfinansiellt sett, till exempel ett år som det nuvarande, kan man naturligtvis resonera om en täckning på en gång, men man kan också utan att bryta mot nå-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

gon princip, som vi ansett sund och riktig, hävda den uppfattningen, att en fördelning av engångskostnaderna på flera år kan vara försvarlig. Jag tror inte att man därmed gör sig skyldig till vad herr Andersson i Rasjön talade om, nämligen till försök att skjuta över kostnaderna på framtiden och att ta i anspråk fonderade medel o. s. v. I varje land står man i dess dagar inför liknande problem. I vårt land kunna vi göra denna prövning ifrån särdeles gynnsamma förutsättningar. Lösning ter sig således, åtminstone för närvarande, för oss mycket lättare än i de länder, där man i dessa dagar brottas med problemet, hur man skall kunna finansiera de för var dag, man kan nästan säga lavinartat växande försvarskostnaderna. Vi äro ännu i det läget, att vi så att säga kunna styra utvecklingen; vi äro ännu i det läget att vi i mycket betydande utsträckning kunna täcka dessa kostnader utan några extra åtgärder. Även om också vi, såsom sannolikt är, måste tillgripa några extra åtgärder, ligga dessa alla inom ramen för vad det svenska samhället i närvarande stund utan svårighet kan bära. Detta är vår uppfattning, och jag skulle tro, att den i stort sett sammanfaller med herr Anderssons i Rasjön.

Sedan bör man naturligtvis tänka icke bara på detta år utan även några år framåt. Har man den uppfattningen, som herr Andersson i Rasjön antydde att han har, nämligen att vi under en lång följd av år komma att ställas inför samma problem som det inför vilket vi nu stå eller problemet angående de ständigt växande försvarskostnadernas täckande, är det en rimlig begäran att så mycket som möjligt av dessa utgifter täckas omedelbart. Jag tror emellertid att man kan betrakta förslagen, sådana de te sig i våra motioner, såsom en kraftansträngning, en engångsåtgärd av mycket betydande omfattning, varmed vi avse att reparera brister, som under tidigare år uppstått på grund av försummelser, på grund av bristande insikt om lägets allvar och på grund av oförmåga att bedöma allvaret i den utveckling, som vi nu något så när kunna överblicka. Ären efter 1925 sparades en hel del på försvarskostnaderna, som i stället kunde tagas i anspråk för andra samhällsändamål. Nu är läget omvänt, och nu får man väl också börja resonera och undersöka, om man icke kan spara på andra punkter för att därigenom underlätta finansieringen av de ökade försvarsbördorna. Jag kan icke tänka mig annat än att detta blir en uppgift för regering och riksdag under kommande år. Jag märkte icke, om herr Andersson i Rasjön rörde vid den sidan av finansieringsspörsmålet. Jag skulle emellertid för min del förmoda, att den är den icke minst viktiga frågan för närvarande. Nya skattekällor få naturligtvis också sökas. När det gäller att finna täckning för de anslag, som komma att beslutas av riksdagen, måste vi nog väga mot varandra direkta skatteåtgärder, som visserligen för ögonblicket kunna ge de erforderliga medlen men som måhända kunna ha ogynnsamma verkningar på framtiden, och andra åtgärder, som då enligt vår mening framför allt böra drabba lyxkonsumtionen. Med andra ord: det gäller en avvägning mellan indirekta och direkta skatter. För mig står det klart, att vad det i år gäller eller borde gälla är, att verkliga krafttag göras för att reparera de mest uppenbara bristerna i vår försvarsberedskap. Jag skulle tro, att om vi taga detta till vår uppgift, vi måhända med något större lugn skola kunna se på kommande års försvarsbudgeter. Är det däremot så, att man nu håller sig till ett minimum och skjuter undan det, som man icke anser absolut nödvändigt, kan man vara ganska säker på att det kommer igen ett följande år och sannolikt ej blir lindrigare och lättare att då klara.

I en offentlig diskussion för några veckor sedan yttrade försvarsministern ungefär följande: »Det är icke pengarna som nu spela den avgörande rollen: vi ha råd att kalla in äldre årsklasser, och vi ha också råd att öka utbildnings-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

tiden.» Det är alldeles riktigt. Det är icke penningfrågan, icke finansieringsfrågan, som är den avgörande. Den har också under dagens debatt spelat mycket liten roll. Det är helt andra skäl, som anförts mot de yrkanden på ytterligare försvarsförstärkning, som framställts.

Sakskälen ha här från olika ståndpunkter och olika synpunkter belysts så pass utförligt och detaljerat, att det ej finnes någon anledning att förlänga denna diskussion. Men jag skulle vilja något reagera mot den ton av sorglöshet, som anslagits från en del håll. När jag hörde herr Törnkvist i Karlskrona, som resonerade bland annat om, att man skulle vänta med att vidtaga vissa åtgärder tills man komme in i en lugnare period och lugnare förhållanden, hade jag en känsla av att fortfarande rätt mycket av den svenska idyllen vilar över riksdagens behandling av försvarsfrågan. Det är endast med största motvilja man här släpper in de allvarliga toner, som ljuda ute i världen.

Herr Andersson i Södergård, som förde bondeförbundets talan, inskränkte sig i huvudsak till att hålla ett förmaningstal till högern. Han talade om för oss, vad som ju icke precis var någon nyhet, att man skall noga sikta på det politiskt möjliga. Har man nått dit, skall man avstå från att begära mera, därför att om man gör det, så gör man saken en otjänst.

Det kanske var flera av åhörarna av herr Anderssons i Södergård anförande, som kommo att tänka på ett inlägg av en annan bondeförbundsriksdagsman för icke så värst länge sedan. Det var ett inlägg i försvarsfrågan, som på sin tid väckte genklang ute bland folket, och som jag hoppas väckte resonans även inom riksdagen. Det var ett anförande av den nu bortgångne försvarsministern Janne Nilsson. Han riktade i frimodiga ordalag en appell till Sveriges folk, som verkligen gick till hjärtat och väckte gensvar. Det var andra toner, som kommo fram i det anförandet än i det, som i dag hölls av hans partivän herr Andersson i Södergård.

Denne talare, som jag nyss citerade, herr Andersson i Södergård, var också inne på de fruktansvärda bördor, som ett bifall till högerns motioner skulle pålägga Sveriges folk. Jag tror icke, att jag kan giva en bättre replik på denna erinran än genom att citera ett uttalande av en militär fackman, överstelöjtnanten Berggren, som i en diskussion för någon tid sedan, där försvarsministern var inledare, yttrade följande: »Beredskapsövningarna» — det gällde de av regeringen föreslagna beredskapsövningarna — »öka i själva verket värnpliktsbördan mera än vad en förlängning av tjänstgöringstiden enligt arméchefens program skulle ha gjort. Enligt en hastigt gjord uträkning kommer det att enligt propositionen bli 750,000 nya tjänstgöringsdagar, under det att vad chefen för armén begärt för förbättrad utbildning ligger omkring 500,000 dagar. Men trots att man påbördar folket dessa 750,000 nya tjänstgöringsdagar blir utbildningseffekten sannolikt mindre än om vi fått de av arméchefen begärda 500,000 dagarna. Varför? Jo, statsrådet har tydligt angivit det. Han trycker kraftigt på att det inte är så mycket tal om utbildning, utan att det är fråga om beredskap. Även beredskapen i inskränkt bemärkelse — »kupperedskapen» — är emellertid i hög grad beroende på utbildningsstandarden vid beredskapsförbanden. Men genom att man icke, som chefen för armén föreslagit, fått förlängd utbildningstid och beredskapsövning på ett eller annat sätt kombinera — man skulle kunnat kombinera dessa saker utan att svälja allt vad arméchefen begärt — kan värdet av beredskapsövningarna ur beredskapsynpunkt bli så försämrat, att tillvaron av beredskapen rent av kan utgöra en fara. Jag avser därmed den risk som föreligger att man förlitar sig på beredskapsorganisationen, oavsett dess beskaffenhet vissa månader, och därigenom, i tro att

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

man uppfyllt allan rättfärdighet, underlåter att vid behov vidtaga de excepti-
nella åtgärder, som det alltid står i regeringens makt att vidtaga.»

Ja, det där är i sak ett svar på åtskilligt av vad som anförts av andra talare under debatten. Jag vill särskilt understryka de första orden, som äro ett svar på den anmärkning, som herr Andersson i Södergård framställde.

Här har under debatten talats ganska mycket om ansvaret. Försvarsminis-
tern förklarade sig beredd att för sin del taga ansvaret. Han vill inte skjuta
över det på andra. För den förklaringen ger jag honom min honnör. Det borde
dock vara självklart, när man står i den position som han gör och får höra de
förebräelser han får höra, att säga: »Jag tar på mig ansvaret.»

Det parti jag representerar har ingalunda för avsikt att undandraga sig *sitt*
ansvar. Det kan för resten icke göra det. Det är nonsens att tala om, att man i
och med att man intar en viss ståndpunkt, som man icke får gehör för, är fri
från ansvaret. Ansvaret vilar på oss alla, och det skulle vara oriktigt, om den-
na debatt finge sluta utan att man även från vårt håll erkände, att vi ha ett ge-
mensamt ansvar för vad som här göres eller underlåtes. Vi äro beredda att
göra vår insats. Blir det allvar, få vi sannerligen stå skuldra vid skuldra
allesammans och bära gemensamt ansvar. Det kommer att bli tyngre
för den, som ej i rätt tid sett vad tiden krävde. Men det är ett ansvar, som
i den situationen skall bäras av alla utan att vi skola rikta några förebrä-
elser mot varandra. Vi bli starkare i den mån vi känna detta ansvar gemen-
samt och äro beredda att taga konsekvenserna därav.

Jag tycker att det är felaktigt att man talat så mycket om försvarspolitiska
strider. Här föreligger icke så mycket av försvarspolitiska och politiska mot-
sättningar, men däremot finnas otvivelaktigt rent sakliga skiljaktigheter. Det
är framför allt olika uppfattningar om vad som kräves och vad som är möjligt
att genomföra, tekniskt och ekonomiskt. Det måste väl i alla fall anses vara
en styrka för högerpartiet att det följer och stöder sig på den sakkunskap, som
icke är påverkad av politiska hänsyn.

Herr Lindberg i Stockholm yttrade nyss, att det har gjorts gällande, att hö-
gern är den enda grupp, som vill sörja för ett tillfredsställande försvar. Vilket
yttrande i riksdagen kan herr Lindberg åberopa som stöd för ett sådant påstå-
ende? Ingenting av vad som här har sagts ger stöd för denna beskyllning. Hö-
gern gör ingalunda anspråk på att vara den ende, som vill sörja för ett till-
fredsställande försvar. Vi erkänna, att här råda olika meningar om sättet. Vi
hävda, att vi ha den styrkan, att vi kunna stödja oss på de ansvariga myndig-
heternas ståndpunkt, som icke är influerad av politiska hänsyn. Men vi ha med
glädje konstaterat — det har yttrats även i denna debatt — att viljan till upp-
offring för försvaret numera är allmän hos vårt folk och har tagit sig gläd-
jande uttryck på skilda håll.

Statsrådet Sköld har i den diskussion, som jag förut åberopat, givit ett myc-
ket varmt erkännande åt den svenska officerskåren och åt de militära myndig-
heterna. Jag tror, att erkännandet är välförtjänt. Det arbete, som de utfört un-
der det senaste året och de senaste månaderna, det forcerade arbete, som krävts
för att vi skola kunna gå i land med de uppgifter vårt försvarsväsen ställes
inför, är värt ett sådant erkännande. Men kan det då kallas för partipolitik i
försvarsfrågan, om man i riksdagen för fram dessa myndigheters synpunkter,
uppfattningen hos dessa, som dock besitta den bästa insikten om vad som är be-
hövligt ur försvarssynpunkt och även om vad som är tekniskt möjligt att ge-
nomföra? Kan det kallas att göra partipolitik i försvarsfrågan att föra fram
vad dessa myndigheter begärt? Jag tror, att man begår ett mycket stort miss-
grepp, när man av gammal vana mera än av övertygelse beskyller högern för

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

att vilja göra partipolitik av försvarsfrågan. Om högern verkligen ville göra partipolitik av försvarsfrågan, skulle den givetvis särskilt under tidigare år, då det blåste motvind så intensivt i försvarsfrågan, ha avstått från att gå i motvinden och i stället gjort som åtskilliga andra partier och följt med vinden. Det ha vi icke gjort. Vi ha gått mot vinden. Det har sannerligen icke varit av några taktiska skäl. All taktisk beräkning skulle ha dikterat ett annat tillvägagångssätt. Vi ha gjort det av övertygelse. Denna övertygelse kunna vi begära någon respekt för. Det är icke att ta stora ord i munnen att göra detta.

Jag ger statsrådet rätt i att vi gärna kunna stämma ned tonen något i försvarsdebatten. Men låt då också bli att komma med beskyllningar mot dem, som under ogynnsamma förhållanden arbetat för vad vi litet var numera erkänna vara sakligt riktigt!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Johansson i Fredrikslund m. fl.

Herr Thorell: Herr talman! I början av detta års riksdag väckte min partikamrat herr Lundqvist och jag en motion, där vi begärde utredning om möjligheter för de i jordbruket sysselsatta landstormsmännen att under detta och följande år få fullgöra sin tjänstgöring under den tid av året, som för dem vore minst betungande. Utskottet, som behandlat denna sak i samband med andra frågor, som beröras i detta utskottsutlåtande, förutsätter — efter att hava hänvisat till statsrådets och chefens för försvarsdepartementet svar på en under årets riksdag framställd fråga — att jämväl i fråga om inkallelse av landstormsmän i den mån organisatoriska hinder icke föreligga, största möjliga hänsyn tages till ur jordbrukets och andra näringslivets synpunkter betydelsefulla intressen. Utskottet säger också, att därmed det huvudsakliga syftet med såväl denna motion som andra liknande, som väckts, torde kunna anses vara tillgodosett.

Ja, vi tacka utskottet. Blir det som vi hoppas så, att vederbörande myndigheter, som skola tillämpa det här i levande livet och sköta inkallelserna, handla på sätt som utskottet och naturligtvis även motionärerna önska, då är det för oss — tror jag åtminstone — tills vidare fullt tillfredsställande. Ty det kommer naturligtvis att resultera i ett en hel del av dessa landstormsmän antingen bli frikallade eller få sin tjänstgöring förskjuten — det var det sista vi närmast åsyftade — till de tider, då det icke är så brått i jordbruket.

Under dagens debatt har framhållits från herrar Andersson i Södergård och Törnkvist bland annat, att det skulle bli svårigheter för de jordbrukare och hos dem anställda, som skulle bli inkallade, om de sju årsklasserna skulle tagas in till 30 dagars övning, såsom högern föreslagit. Det är helt naturligt, att jag instämmer med dessa herrar i deras uppfattning. Men är det icke på det sättet, att man med den uppmjukning, som jag nyss nämnde och hoppades skulle kunna gå för sig, kan ordna detta så, att man tar in en årsklass i taget? Då skulle det kunna bli så lindrigt som möjligt för denna jordbrukarbefolkning i motsats till vad det skulle bli i det fallet, att det skulle bli mobilisering eller krig i andra länder och vi skulle vara tvungna att mobilisera och därvid taga in dessa årsklasser kanske på en gång. Den dagen tror jag, att ansvaret skulle falla ganska hårt från jordbrukarnas sida över dem, som i dag motsätta sig, att dessa årsklasser skola tagas in under lugna och fredliga förhållanden och en och en övas. Då skulle de tagas in alla dessa på en gång under tider, då det kan vara ett vitalt intresse för landet och dess försörjning — både den militära och den civila — att överhuvud

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

taget kunna få fram en stor jordbruksproduktion. Det är värre, herr Andersson i Södergård, om vi då, när vi icke heller kunna taga så stora hänsyn i fråga om undantagen, äro tvungna att taga in alla dessa årsklasser på en gång. Skola vi tala om krigsberedskap överhuvud taget, tror jag att det är klokare att göra undan dessa saker under de lugnare förhållanden, som jag talade om, än under de förhållanden, som försvarsministern och övriga herrar, som motsätta sig att dessa årsklasser nu skola tagas in, tänka sig.

Försvarsministern gick tillbaka till 1914 och gjorde vissa påminnelser. Jag skall be att få göra detsamma.

Jag var den förste i min hemkommun, som blev mobiliserad, och för övrigt den ende, som därifrån mobiliserades den 2 augusti 1914. Jag skickades ut till en plats, som på den tiden ansågs vara en av de mest utsatta: Rådmansölandet. Dit kom någon linjetrupp men till största delen landstorm. Det var män på 32—40 år, alltså i sin bästa ålder. De hade i de allra flesta fall bildat familj och lämnat hustru och små barn hemma. Hur var denna landstorm, som skulle försvara vårt land mot den första framstöten över havet, utrustad? Ja, denna syn, jag höll på att säga beklagliga syn är nog ingen nyhet för eder, ty den var densamma landet runt. Landstormen hade civila kläder. Jag såg exempelvis en man — det var icke bara mobiliseringsdagen utan ganska lång tid därefter — som fortfarande hade sina tygskor och sin jackett på sig. De gingo ut med en hatt och en armbindel. Det var hela den militära utrustningen — utom ett gevär förstås och vad därtill hörde.

Jag har många gånger senare frågat dem, som förstått sig på folkrättsliga grunder i fråga om krigföring, hur det skulle ha gått med dessa män, om de under en strid tappat sin armbindel och sin hatt och fösts ihop som fångar — vilket naturligtvis skulle ha blivit följen, om de satts inför väl skolade och beväpnade linjetrupper? Hur hade det gått med dessa män? Hade det icke gått som i Belgien, där de civila grepo till vapen? Jag tror knappast, att de erkänts som stridande trupp utan de hade nog räknats som civila personer. Då hade de kanske till syvende og sidst ställts upp vid en mur inför en pluton, och en salva hade gjort sagan all.

Hurudan var beväpningen? Jo, ett gevär och en bajonett. Men tråkigt nog var det första gången en ganska stor del av dessa män höll i den sortens gevär, som sattes i deras händer. I de äldsta årsklasserna hade många aldrig tagit i dessa gevär. De som icke tillhörde skytteföreningar och dylikt hade aldrig tagit ett mausergevär i sina händer. På grund av sin obekantskap med detta gevär sköt en av de första dagarna, sedan mobiliseringen var verkställd, vid Spillersboda en landstormsman ihjäl en annan.

Försvarsministern talade om, att han kände sitt ansvar. Det påpekades för övrigt nyss av den föregående ärade talaren. Jag tror, att han gör det. Men, ärade försvarsminister, hur skulle det kännas i alla fall, om ni skulle få vara med om vid ett kommande krigstillfälle, att det i händerna på folk sattes vapen av en beskaffenhet och en modernitet, som de icke vore vana vid? De skulle kanske vid ett sådant tillfälle bli till större fara för sig själva och sina kamrater än vad de skulle bli för en eventuell fiende.

Jag tillfrågades vid flera tillfällen utav bland andra socialdemokratiska landstormsmän: ha vi inga uniformer, ha vi icke kulsprutor, ha vi icke marschskodon, ha vi icke vinterutrustning? Jag svarade: nej, det ha vi icke, men anledningen få ni fråga edra egna ledare om. De ha ju givit parollen: »icke en man, icke ett öre till försvaret». Då kunna ni väl knappast fordra, att det skall finnas mera än vad vi ha på oss och med oss nu. Det var säkert en nåd, att vi icke fingo ett vinterfälttåg 1914/1915. Vad tro ni skulle blivit

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

deras öde, som voro utrustade på det sätt, jag nyss skisserat? Vi hade särskild anledning att minnas, vad som hände män från samma trakter i förgången tid. Vi kommo ihåg historien om det svenska lantvärnets öde i Finland 1808/1809. Jag hade alldeles särskild anledning att tänka på detta, därför att min farfars far var en av de få, som efter att ha svultit och frusit i Finland kom över isen tillbaka till Sverige. Vi hade därför en ganska stark känsla av vilket ansvar den svenska ledningen hade, den ledning, som nu över 100 år efteråt var beredd att skicka ut detta olyckliga folk med lika dålig utrustning eller rättare sagt utan utrustning.

Jag har gjort denna erinran bara för att få anledning att framställa frågan: är det bättre ställt i dag? Jag har ställt den frågan förut och fått till svar: ja, i viss mån. Men ifrån annat, efter vad jag tror sakkunnigt, håll, har det svarats, att vår försvarsberedskap i fråga om landstormen är otillräcklig. Jag tror själv icke, att allt är väl beställt, men skulle vi i dag av försvarsministern få höra, att vi ha fullt upp med uniformer, vinterutrustning och vapen till landstormen, så skulle ingen bli gladare än jag. Till dess försvarsministern kommit med en förklaring av sådant innehåll har jag endast att peka på, att landstormens inkallande år 1914 lyckligtvis slutade som en fars, men att landstormens inkallelse nästa gång kan resultera i en grym tragedi.

Jag skall, herr talman, icke närmare gå in på de frågor, som här diskuteras. För dagen har jag endast velat göra dessa korta erinringar, och jag nöjer mig med att icke framställa något yrkande.

Härefter lämnades ordet för kort genmäle till herr **Andersson** i Södergård, som anförde: Herr talman! Det är sannerligen icke något nöje att begära ordet för att replikera efter ett sådant anförande som det herr Thorell nyss hållit. Han sade, att kommer det att bli mobilisering, så kommer det att vila ett tungt ansvar på dem, som icke nu vilja gå med på att sju årsklasser få inkallas för deltagande i beredskapsövningar. Samtidigt yttrade han, att man, för att vid en mobilisering vålla de inkallade så litet avbrott som möjligt i deras näring, borde föranstalta om att inkalla dem successivt på för dem lämpliga tider. Blir olägenheten för de inkallade mindre därför att man tidigare tagit dem ifrån deras arbete? Jag kan nämligen icke förstå, hur man vid en mobilisering skulle kunna låta dem stanna hemma, som tidigare varit inkallade för beredskapsövningar. Herr Thorells anförande i denna del vittnade om fullkomlig begreppsförvirring. Blir det en allmän mobilisering, få alla medborgare finna sig i att på grund av inkallelse lida avbräck i sin näring.

Herr Thorell tog sig för att måla Skam på väggen för att få tillfälle att slå honom, i det att han talade om 1914 års förhållanden. Jag vill bara erinra om att vi före 1914 med mycket korta avbrott haft högerregeringar. Hur är det möjligt, att icke dessa högerregeringar bättre sört för att försvaret varit i tillfredsställande skick? Man har ju brukat på högerhåll säga, att antagandet av 1914 års härordning i hög grad bidragit till att vi lyckades undgå att indragas i världskriget. Kan icke den betydande förstärkning av vårt försvarsväsen, som vi nyligen genomfört, innebära en smula trygghet i dessa tider?

Herr Anderson i Norrköping sade, att vi alla voro gemensamt ansvariga, men herr von Seth sade, att högern icke kunde taga något ansvar. Vilkendera skall man tro? När allt kommer omkring, har högern med allt sitt tal i denna debatt icke lyckats åstadkomma, att vi fått en enda man eller en enda krona mer till försvaret.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Herr **Thorell**, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag förundrar mig över att herr Andersson i Södergård icke fattade min mening bättre än att han kunde avgiva en sådan replik, som han gjorde. Det är alldeles klart, att om vi, som utskottsförslaget anhängare gjort gällande, komma att få tid att kalla in dessa årsklasser för övningar, så faller herr Anderssons i Södergård resonemang platt till marken. Antingen nödgas vi omedelbart sätta in dem direkt i stridslinjen, eller få vi, som försvarsministern tänker sig, tid till övningar. I senare fallet kan man givetvis utan olägenhet låta en del årsklasser tills vidare stanna hemma, när mobiliseringen tager sin början. Detta resonemang är så enkelt och logiskt, att jag tycker, att herr Andersson i Södergård borde förstått det.

Vidare anförde:

Herr **Bergvall**: Herr talman! Jag begärde ordet för att understryka betydelsen av ett par synpunkter, som jag framförde i mitt första anförande, och för att giva ett par repliker åt olika håll.

Det föreliggande personella beredskapsproblemet sönderfaller i tre med varandra nära sammanhängande men ändå från varandra särskilda spörsmål. För det första gäller det frågan om den direkta försvarsberedskapen, som med herr Bagges terminologi kallas för vakthållningen. För det andra ha vi frågan om de övningar, som måste hållas för att bringa stridsberedskapen hos de årsklasser, vilka utbildats efter 1925 års försvarsordning, upp till ungefär samma nivå, som deras, vilka utbildats efter det 1936 års försvarsbeslut trätt i kraft. Det tredje problemet är det egentliga övningstidsproblemet.

När de kungl. propositionerna — det var ju flera propositioner, som behandlade dessa frågor — kommo, så måste jag för min del konstatera, att jag icke var beredd att ifråga om det tredje problemet, det egentliga övningstidsproblemet, gå längre än vad som föreslagits. Det föreslogs ju dock införandet av skyldighet för de värnpliktiga att delta i en extra beredskapsövning om 30 dagar före utgången av det fjärde året efter inskrivningsåret. Genom de ändringar i värnpliktslagen, som vi måste förutsätta komma att beslutas av riksdagen, har Kungl. Maj:t erhållit möjlighet att förlänga övningstiden med 30 dagar, för så vitt den nuvarande utrikespolitiska situationen skulle fortsätta att existera. I viss mån har man sålunda tillgodosett deras synpunkter, som krävt en ökning av utbildningstiden.

Vad den första frågan beträffar, frågan om den egentliga försvarsberedskapen, »vakthållningen», så har den, såvitt jag kan se, lösts på ett relativt tillfredsställande sätt. Jag kan i stort sett acceptera vad som föreslagits, även om jag går ut ifrån försvarsmyndigheternas yrkanden, och även om jag anser behov föreligga av vissa kompletteringar. På sätt utskottet framhållit har Kungl. Maj:t inkallat 1935 års årsklass för tjänstgöring under innevarande budgetår, varjämte förutsatts, att inkallelse av 1936 års årsklass skall äga rum under första halvåret 1940. För min del har jag ansett, att den viktigaste komplettering, som Kungl. Maj:ts förslag behöver undergå, gäller inkallandet av även andra äldre årsklasser för tjänstgöring. Jag har, såsom jag i ett tidigare anförande i dag framhållit, jämte några partikamrater väckt en motion, i vilken vi icke gått längre än att vi yrkat på att ökad utbildning skall beredas 1932, 1933 och 1934 års klasser. När vi föreslagit, att Kungl. Maj:t skulle bemyndigas inkalla dessa årsklasser till extra beredskapsövning, så har det skett i fullt medvetande om att regeringen, därest den nuvarande utrikespolitiska situationen även i fortsättningen skulle komma att föreligga,

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

med samma motivering, som använts för inkallande av 1935 års klass, har möjlighet att låta inkalla även äldre årsklasser. Vi hava med vår motion avsett, att riksdagen skulle understryka önskvärdheten av att förutnämnda tre årsklasser, för såvitt det icke sker någon sannerligen icke väntad avsevärd förbättring i den utrikespolitiska situationen, verkligen inkallas för utbildning. Utskottet har under angivna förutsättning förordat inkallelse av 1934 års klass.

Jag har ingen anledning att närmare giva mig in på en diskussion om det tillmötesgående, utskottet sålunda visat gentemot motionärerna, bör kallas för ett stort eller ett litet tillmötesgående. Utskottet har i varje fall gjort ett uttalande i den av oss önskade riktningen. Jag tycker, att diskussionen kom på avvägar, då herr Magnusson talade om folkpartiets kapitulation, vid vilken vi fått behålla uniformen, men nödgats lägga ifrån oss vapnen. Mig vederligt har icke folkpartiet väckt någon motion. Det är enskilda motionärer, som motionerat. Herr Magnussons argumentation måste leda till underliga konsekvenser för alla de partier, vilkas enskilda medlemmar väckt motioner, som till äventyrs icke ens som den nu ifrågakvarande delvis tillstyrkts utan helt avslagits. Samma replik kan jag rikta till herr Bagge, som sade att folkpartiet gått med på en kompromiss mellan ingenting och mindre än ingenting. Anmärkningen borde, om den överhuvud taget skall framställas, icke riktats mot folkpartiet utan mot mig och mina medmotionärer. Alldeles oavsett detta så tycker jag, att det skulle varit oriktigt av oss att envist hålla fast vid krav på bemyndigande för Kungl. Maj:t att låta utbilda tre årsklasser och kasta bort möjligheten att förmå statsutskottet att understryka önskvärdheten av inkallande av en ytterligare årsklass.

Jag är icke ett ögonblick blind för att, som nästan samtliga talare framhållit, om den politiska horisonten mörknar mer och mer, det kan bli nödvändigt att inkalla åtskilligt flera årsklasser, kanske flera än det största antal, som ifrågasatts i denna debatt, men det är ju icke om sådana situationer, som vi här närmast resonera, utan vi resonera väl närmast från den utgångspunkt, som vi hava i det läge, som nu existerar. Blir läget värre och värre, och kommer det till sist till ett krigsutbrott, är det ju självklart, att vi måste gå åtskilligt längre. Man kan hoppas, att en sådan situation icke skall inträffa, man kan vara mer eller mindre optimistisk i sitt bedömande av läget, men ingen av oss vet, vad framtiden bär i sitt sköte.

Under detta anförande hade herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Ehuru jag har det intrycket, att denna debatt har pågått onödigt länge och att det förekommit många upprepningar, har jag icke velat underlåta att vid debattens slut säga ett par ord.

Jag har med stort intresse lyssnat till vad som här anförts ifrån högerhåll, men jag måste bekänna, att jag fortfarande har lika liten klarhet om, vart högern egentligen vill komma, som vid debattens början. Under debatten i första kammaren i dag lät jag mig angeläget vara att på ett tidigt stadium av debatten uttala som min uppfattning, att de skiljaktigheter, som här föreliggas, icke skäligen motivera någon strid. Jag vet mycket väl, att det alltid blir det som skiljer, som skjutes i förgrunden, men här hava vi ju allesammans ett betydande intresse av att uppträda så, att man både inom vårt eget folk och utomlands märker, att det övervägande flertalet av det svenska folket är

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

enigt, när det gäller vår försvarsberedskap och vår beslutsamhet att hävda vår frihet och vårt oberoende. Framför allt gäller det att övertyga utlandet härom. Jag trodde därför, att även högern skulle vara angelägen om att på det kraftigaste understryka, att vi äro eniga i det väsentliga. I högerreservationen har ju icke kommit till uttryck någon opposition mot vad som här föreslagits, utan den skiljaktighet, som framträder mellan högern och riksdagens övriga partier, består däri, att högern på vissa punkter önskar gå längre än vad regeringen, statsutskottets majoritet, första kammarens majoritet, och sannolikt även andra kammarens majoritet vill gå.

Från högerhåll har man ju heller icke gått så långt, att man förklarat, att de beredskapsåtgärder, som vidtagits på olika områden, äro värdelösa. Det enda högern invänt har varit, att regeringen bort gå längre än den gjort — i varje fall lika långt som de militära cheferna föreslagit. Jag vidhåller fortfarande, att skillnaden icke är tillräckligt stor för att utåt giva intryck av att det föreligger en betydande oenighet. Men när jag konstaterat detta, så frågar jag mig fortfarande: vad är det högern egentligen vill? Regeringen har från högerhåll fått mottaga förebråelser för att regeringen icke inlett förhandlingar om samförstånd. Jag skall icke upprepa, att, som jag tidigare mer än en gång framhållit, arbetet i regeringen ofta är av den brådskande art, att man icke har mycken tid att på förhand överlägga med utomstående. Jag skall icke heller nu taga upp till bemötande de beskyllningar, som understundom riktats mot oss för att vi skulle försökt avgöra frågorna, innan utskotten och riksdagen haft tillfälle att ägna dem den vederbörliga sakliga prövningen. Jag skall i stället fästa uppmärksamheten därpå, att, om man skall komma till ett samförstånd, och om förhandlingar skola bliva fruktbarande, så måste det förutsättas, att parterna befinna sig i sådana positioner, att det är tänkbart, att man kan vinna ett resultat.

Vad som inträffat har, som försvarsministern tidigare framhållit, varit, att till regeringen inkommit infordrade förslag från försvarsgrenscheferna och chefen för försvarsstaben, att dessa förslag hava varit föremål för en mycket grundlig bearbetning i försvarsdepartementet, och att slutligen regeringen tagit den ställning, som framgår av regeringspropositionen. Jag behöver väl icke upprepa, att därvid inga politiska hänsyn spelat in. Det har varit en rent saklig prövning. Skulle politiska hänsyn hava spelat in, är det möjligt, att vi skulle hava gått längre. Ingen kan ju undgå att observera, att högern befinner sig i en förtjusande position. Högern behöver bara begära mer och mer. Den som det gör blir säkerligen i dessa tider mer populär än den som försöker hålla huvudet kallt och som har modet att i vissa fall säga nej. Men regeringen har föredragit en saklig prövning och intagit en sakligt motiverad ståndpunkt.

Därefter uppstod frågan: fanns det i högerns ståndpunkt något, som kunde tyda på ett närmande. I allmänhet anser jag, att man, om man kommit till en övertygelse, icke utan sakliga skäl skall låta sig rubbas i sitt ståndpunktstagande bara för att förnöja andra. Men vad är det nu högern säger här i dag? Jo, högern dekretarar: ingenting mindre än vad de militära cheferna hava föreslagit, alltså ingenting mindre än högerns egen linje. Man har dock förklarat, att det skulle hava funnits möjligheter till ett närmande. Det måste betyda att man icke var så absolut i sitt krav på att de militära chefernas förslag skulle godtagas. Men har man varit beredd att giva avkall på kravet, att de militära chefernas förslag skall följas, faller den mest bärande grunden för högerns hela uppträdande i dag, eftersom högern motiverat sitt avståndstagande framför allt med att högern vill följa sakkunskapen. Jag

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

har icke kunnat annat än få det intrycket, att det skulle varit ganska litet bevänt med att gå till förhandlingar. Det har ju också under ärendets behandling i statsutskottet visat sig, att ej heller där kunnat komma fram något uppslag, som möjliggjort för högern att komma över på en linje, kring vilken de tre andra partiernas representanter i utskottet kunnat förena sig. Jag tror sålunda icke, att det skulle ha blivit så mycket bevänt med dessa förhandlingar. Men så länge ärendet låg under behandling i utskottet funnos fortfarande utvägar. Regeringen har aldrig betecknat sitt förslag såsom ett ultimatum. Vi ha varit beredda att diskutera, men jag tycker, att det är att driva anspråken väl långt, om man begär, att *vi* skola föreslå avvikelser från de förslag, som motsvara vår sakliga prövning och vår övertygelse.

Herr Lundqvist myntade ordet — det gamla ordet för resten — att vi borde ha lyft frågan över partilinjerna. Vi ha lyft frågan över det socialdemokratiska partiets och bondeförbundets linjer till folkpartiets linjer. Man kan väl inte gärna säga, att ett förslag, som omfattas av båda regeringspartierna och dessutom av ett av oppositionspartierna är något typiskt partipolitiskt förslag. Jag kan alltså icke draga någon annan slutsats av herr Lundqvists resonemang än den: att lyfta en fråga över partilinjerna är att ställa sig på högerns linje. Det är vad man i detta fall skulle ha velat. Även med risk att jag fortfarande anses mindre statsmannamässig, måste jag deklarera, att det är icke det samförstånd, som förespeglat mig.

Jag återkommer till vad jag sade i första kammaren. Det är icke något fel på enigheten i och för sig, om det till sist skulle befinnas, att några enskilda, en grupp eller ett parti, icke kunna förena sig med den stora majoriteten. Det är ett fel i en allvarlig tid, om detta väcker verklig strid, men det kan icke vara något fel, om man, som jag redan poängterat, är ense i det väsentliga. Nu har jag åtminstone fått det intrycket av diskussionen i dag, att högern till varje pris vill markera skillnaden. Hela denna organiserade, jag vill icke säga välorganiserade, uppmarsch av högertalare, som vi här ha fått bevittna, tyder på, att man vill riktigt inpränta, att här finnes en skillnad, som är värd en strid. Jag vet också, att högern gått så långt, att den utfärdat kvittningsförbud. Det har kanske litet var av partierna varit med om, när det har gällt ett avgörande, där det hänger på några röster. I förevarande fall kan detta endast ytterligare markera, att högern önskar, att det utåt skall så starkt som möjligt framstå, att här råder icke enighet. Jag tror, att det är ganska olyckligt för högern själv att isolera sig på det sättet, och det har ocke varit nödvändigt. Vi kunde ha diskuterat det där, som skiljer, med den grundtonen att vi ändå i så mycket väsentligt stå på samma ståndpunkt.

Sedan är det en annan sak, att kritiken blivit på sina håll ganska förvirrad. Herr Thorell kunde icke klara ut, hur mycket lyckligare det skulle vara, om man nu tog in folk till övning. Han trodde nämligen, att man sedan kunde slippa ta in dem. Försvarsministerns mening kan icke gärna ha varit någon annan än den, att när läget blir så allvarligt, att vi måste sätta en del av vårt folk på krigsfot, inkallelse skall ske redan på en tidpunkt, då vi ha tillfälle att giva de sålunda inkallade utbildning. Det måste också vara klart, att man då icke kan undgå att inkalla även de årsklasser, som det här närmast varit fråga om att man skulle giva extra utbildning. Herr Thorell får alltså lära sig detta, att enligt högerns förslag skulle man inkalla dessa årsklasser nu men även inkalla dem vid mobilisering. Herr Thorell har kanske inte uppmärksammat, att motiveringen för att inkalla dem nu är, att de också skola vara beredda att rycka in vid mobilisering.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Det var en annan punkt i herr Thorells anförande, som jag fäste mig vid. Jag skall icke bry mig om hans exempel från 1914, beträffande vilket det gjordes den riktiga erinran, att då hade högern suttit i årtionden vid styret. Vad som intresserade mig var, att han ställde allvarliga frågor till regeringsbanken, bl. a. om vi hade tillräckligt med materiel av olika slag. Högerns argumentering i dag har annars gått ut på, att nu är materielbehovet så väl tillgodosett, att nu böra vi framför allt ägna omtanke åt den personella beredskapen. Detta och mycket annat gör, att man har suttit med en stilla undran, om icke högern, om den skall överspela ett sådant här uppträdande, borde göra det med vederbörliga repetitioner, så att framträdandet icke företer den sortens luckor.

Herr Lundqvist kom för resten med en, låt mig säga, för honom mycket typisk agitatorisk liten passus. Den handlade om det socialdemokratiska ungdomsförbundet. Som vi veta har detta förbund trätt i förbindelse med olika organisationer, bl. a. med representanter för de militära kårerna, för att dels centralt här i Stockholm och dels efter hand på olika orter avvägbringa konferenser, som man rubricerat »Folk och försvar». Det är meningen, att representanter för folket, och i detta fall i mycket hög grad för den yngre arbetarklassen, skola få tillfälle att höra synpunkter från militärt håll. Men det är också meningen att bereda dem tillfälle att diskutera dessa frågor med militärerna under förhoppning, att dessa icke bara skola vara givare utan också mottagare, så att de i utbyte mot de militära lärdomar, som de giva, skola inhämta vissa folkliga lärdomar, som kunna för dem vara nyttiga, och som framför allt äro nyttiga för detta förenande av folk och försvar, som vi åstunda. Herr Lundqvist trodde, att anordnandet av dessa konferenser berodde på att de unga socialdemokraterna voro missnöjda med oss gamla, att de börjat tvivla så mycket på vår ledning, att de ville söka sig andra rådgivare. Jag kan meddela herr Lundqvist, att innan hela denna plan sattes i verket, hade ledningen för det socialdemokratiska ungdomsförbundet en konferens med statsministern och försvarsministern. Därvid genomdiskuterades förhållandena, och vi tillrådde dem livligt att såsom ett led i det beredelsearbete, som regeringen företräder, inordna dessa konferenser. Allt detta har således icke skett av någon misstänksamhet utan i fullt samförstånd. Om herr Lundqvist, som jag hoppas, deltagit i dessa konferenser, kan kanske till och med han lära sig något av de unga arbetarnas verkliga försvarsintresse utanför alla partipolitiska spekulationer.

Men dessa konferenser visa också någonting annat. De visa nämligen, att försvarsintresset har blivit allmänligt, verkligt nationellt. Vi stå här och tvista, om vi skola ha en längre övningstid, och om vi skola inkalla så och så många av de äldre årsklasserna. Det har, som redan påpekats här i dag, oändligt litet att betyda i jämförelse med det faktum, att försvarsviljan nu är levande hos allt folket, och att det är detta förhållande, som möjliggjort för oss att bereda oss så, som vi gjort. Skulle jag rikta en maning till högern vid slutet av denna debatt, är det denna: Far varliga fram, gå icke i de gamla hjulspåren, och far inte fram så, att ni kanske till sist skada det som enligt eder egen förklaring är er kärast, den försvarsvilja, som nu finnes hos vårt folk, och som är det mest trösterika, om faran skulle komma på!

Herr Bagge erhöll ordet för kort gennäle och yttrade: Herr talman! När herr statsministern säger, att vi från högerhåll icke på något sätt understrukit, vad vi ha enats om ifråga om försvaret, visar detta, att han icke, i varje fall icke med uppmärksamhet, åhört det anförande jag höll i morse. Jag sökte där just på allt sätt stryka under vår tillfredsställelse med de olika punk-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

ter i förslaget, där vi verkligen äro fullständigt ense, och jag tror, att jag gjorde det på tillbörligt liberalt sätt. De punkter emellertid, där vi äro oense, äro punkter av en, som vi se det, så avgörande vikt, att det icke finnes någon möjlighet för oss att icke säga ifrån. Anledningen härtill har jag redan angivit. Jag skall därför icke vidare gå in på den saken. De avvikelser, som gjorts från de sakkunnigas förslag, förefalla oss vara ytterst betänkliga.

Det finnes ju — det vill jag säga — andra vägar, som hade varit tänkbara. Hur kan statsministern för övrigt överhuvud taget veta, att det icke fanns någon möjlighet till samförstånd, exempelvis under gemensamt samarbete med de sakkunniga instanserna, när han överhuvud taget aldrig försökt något sådant utan tvärtom avvisat detta? Det kan ju hända, att hans uppfattning härutinnan beror på det, som han här har sagt, nämligen att det skulle vara för mycket begärt, att regeringen skulle göra någon avvikelse från sin ståndpunkt. Har man den uppfattningen, är det uppenbart, att det är nödigt med alla förhandlingar. Då tjäna sådana ingenting till. Jag har gjort vad jag kunnat för att få förhandlingar till stånd, men förrän man har förhandlingsmöjligheter, kan man, som statsministern, med den erfarenhet han har, säkert vet, icke komma med förslag, om man icke vet, i vad mån det finnes möjlighet att komma varandra närmare. Jag har icke kunnat antichambra mera hos honom än jag faktiskt gjort.

Till sist vill jag säga, att när statsministern säger, att han lyft försvarsfrågan över partierna upp till folkpartiets nivå, ja, då har han sannerligen icke förlyft sig!

Härpå anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Den sista repliken var ju mindre kvick än billig. Den omständigheten, att man har kunnat ena tre stora partier, är naturligtvis icke bara en tillfällighet, utan bakom detta ligger ett ganska tråget arbete på att lyfta försvarsfrågan över partierna, i vilket arbete jag anser mig ha en mycket betydande del.

Herr Bagge har understundom litet svårt att fatta. Jag har naturligtvis aldrig sagt något sådant, som att det är för mycket begärt, att vi skulle ändra vår ståndpunkt. Vad jag sagt är, att det varit för mycket begärt, att vi skulle föreslå högern de ändringar i vår ståndpunkt, som högern möjligen skulle kunna gå med på. För den, som vill ha ändringar till stånd, finnes det möjligheter att ge förslag.

Jag har kanske litet andra begrepp än herr Bagge om energi. Så som han framställt saken här, vill det synas, som om han ideligen skulle klappat på min dörr för att komma till tals med mig. Saken är mycket enklare. Jag träffade herr Bagge här ute, och han frågade då: hur skulle det vara med ett särskilt utskott? Jag sade, att jag kunde icke se, att man skulle behöva ett särskilt utskott för dessa frågor. Jag tror tvärtom, att det varit rätt olämpligt, ty under ett särskilt utskott skulle då indragas alla materielanslagen, som ju redan delvis äro behandlade i statsutskottet. Jag sade honom mycket uppriktigt, att jag kunde icke finna att det var en god utväg, men att jag trots detta skulle underställa frågan min riksdagsgrupp, som hade sammanträde samma eftermiddag. Jag tog därvid upp det förslag, som herr Bagge framställt till mig, men gruppen hade också den uppfattningen, att ett särskilt utskott i detta fall icke skulle vara en lämplig form för behandling av frågorna. Jag skulle nästan tro, att det stora flertalet i denna kammare delar den uppfattningen. Jag svarade vidare herr Bagge, att vi ju finge tillfälle att träffas för överläggningar rörande finansieringen av de ökade kostnaderna, och då kunde möjligen saken tagas

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

upp, eftersom det där kunde uppstå frågor om, hur man eventuellt skulle finansiera längre gående framställningar än regeringens. Dessa överläggningar kommo tyvärr till stånd först på ett mycket sent stadium, så att det kanske inte blivit mycket tillfälle att där resonera om andra ting.

Jag återkommer emellertid till detta: herr Bagge har varit fullkomligt oförhindrad att till regeringen, till det socialdemokratiska partiet, till bondeförbundet eller folkpartiet inkomma med de förslag till överenskommelser, som han möjligen tänkt på. Vad jag sade här i dag var, att när jag hört högerns argumentation, så förstod jag, att det skulle vara mycket litet utsikter till att sådana av högern önskade förhandlingar skulle givit något resultat.

Herr Bagge, som ånyo erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Herr statsministern missminner sig, när han säger, att jag bara talat om ett särskilt utskott. Jag frågade, om det överhuvud taget fanns några former för att kunna komma till förhandlingar vid detta tillfälle. Jag kunde, som sagt, icke antichambra hos regeringen, innan propositionen kom fram. Dessförinnan måste det ankomma på regeringen att taga initiativ till överläggningar.

Det är mycket riktigt, att statsministern när vi träffades sade, att det blir tillfälle att resonera, när det blir fråga om finansieringen. Men när kom detta tillfälle? Jo, sedan frågan faktiskt var avgjord. Det är också en sorts förhandlingsvillighet. Slutligen vill jag ännu en gång framlägga såsom min mening, att jag icke kan förstå, hur förslag kunna framläggas, innan man kommit till förhandlingar med varandra.

Statsministern menade, att jag skulle ha svårt att fatta, och det är möjligt; vi ha ju alltid svårt att bedöma det egna förståndet. Jag kan ju å min sida finna det vara en egendomlig uppfattning, när statsministern påstod, att jag skulle ha kommit med förslag, innan jag överhuvud taget fått tillfälle att göra det. Man måste väl först veta, att vederbörande motpart är förhandlingsvillig, innan man kommer fram med förslag.

Härefter anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag har en gång för alla förklarat för herr Bagge, att jag i alla frågor är förhandlingsvillig. Han vet var jag har mitt ämbetsrum, och vi träffas ju här i riksdagen. Vill han komma med förslag, är han alltid välkommen.

Till detta vill jag endast lägga den upplysningen, att anledningen till att överläggningarna beträffande finansieringen kommo så pass sent var den, att det gjordes en hemställan från en av högerrepresentanterna, som skulle delta i förhandlingarna, att man skulle skjuta på dem några dagar.

Herr **Lundberg**: Herr talman! Då jag har haft förmånen få delta i det förberedande arbetet i statsutskottet i denna fråga, kanske det må tillåtas mig, trots att jag är högerman, att här säga några ord.

Jag ber då att få anknyta till ett yttrande, som herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet fällde i förmiddags. Han yttrade, att han icke kunde tillerkänna de militära myndigheterna särskilt vitsord, när det gällde att bedöma det utrikespolitiska läget. »Det ankommer på den ansvariga regeringen att göra detta», sade han. Detta är förvisso riktigt, men de militära myndigheterna ha att taga hänsyn till det militärpolitiska läget, som i sin tur är beroende av det allmänna utrikespolitiska läget, och vi äro ju alla överens om, att det utrikespolitiska läget för närvarande är farofyllt. En följd därav är också den, att de militära myndigheterna med hänsyn till det militärpolitiska läget måste anpassa sina förberedelser för krigsberedskap. Jag

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

finner det därför svårt att förstå, att försvarsministern kan underkänna chefens för armén inställning till den personella beredskapen, och ännu mindre förstår jag det klander, som riktats mot högern för att den tagit upp chefens för armén förslag som sitt. Det är ju en rent saklig ståndpunkt. Någon politisk inställning, åtminstone från min sida, förekommer härvidlag inte alls.

Detta förslag går som bekant ut på inkallande av vissa äldre årsklasser för efterutbildning och en något förlängd första utbildning av de första årsklasserna samt ianspråktagande av ersättningsreserven. Man kan givetvis ha delade meningar om värdet av inkallandet av de äldsta årsklasserna. Man kan ifrågasätta — enligt min mening med visst fog — om de militära fördelarna motsvaras av de uppoffringar, som de enskilda få göra. Den som erinrar sig inkallandet hos oss av de äldre årsklasserna i början av världskriget och hade att medverka vid efterutbildningen av dessa ställer sig nog ganska tvekande. Men man kan givetvis invända, att förhållandena i dag äro helt annorlunda än då, och när de ansvariga militära myndigheterna föreslå detta, är det tillräckligt skäl.

Vad jag emellertid anser vara av största vikt är att få till stånd en förlängd första övningstid för de allra yngsta årsklasserna. Jag anser nämligen, att det ur social synpunkt spelar en ofantligt mycket mindre roll, om en yngling på några och tjugu år får göra en månad längre militärtjänstgöring i sträck, än om man tar en äldre värnpliktig ur hans förvärvsarbete för att fullgöra en månads beredskapsövning. Genom att förlänga övningstiden, såsom arméchefen föreslagit, stärkes icke blott arméns krigsduglighet utan även beredskapen genom att vi få folk i våra kaserner längre tid än eljest. Det kanske kan ifrågasättas, om icke därigenom en viss lättnad för de allra äldsta årsklasserna skulle kunna åstadkommas. Jag hörde visserligen, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet anser frågan icke fullt utredd, och jag förmodar väl, att de ansvariga militära myndigheterna ha räknat med de möjligheter, som krävas för att en sådan förlängd övningstid skulle kunna genomföras.

Jag kommer så till frågan om ersättningsreserven. Det är ju ett faktum, att vi i dag ha i vårt land cirka 100,000 man i värnpliktsåldern, som ej fått någon som helst militär utbildning. Visserligen kommer ersättningsreserven att med åren minskas, och det är visserligen sant, att avsikten nu är att ta en del av denna reserv i anspråk. Dock är det ofrånkomligt, att vi under de närmaste åren, närmare bestämt 1940—1946, ha ytterligare cirka 30,000 man, som ej få militär utbildning. Nog synes det mig finnas starka skäl för att dessa män också tas i anspråk för landets försvar.

Innan jag slutar kan jag ej underlåta att i anslutning till ett yttrande av herr Bagge i förmiddags efterlysa en generalplan för icke blott arméns personella beredskap utan hela landets personella beredskap. Hur ha vi sörjt för att nödvändig arbetskraft i händelse av mobilisering står vårt näringsliv, jordbruk och industri m. m., till förfogande? En sådan generalplan är lika viktig som den fråga vi i dag behandla.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Här i kammaren lyssna vi städse med glädje till vår vän Algot Törnkvist i Karlskrona. Det står ju alltid något av friska vinder omkring honom, något av det saltstänk som höves en representant för amiralitetsstaden i Blekinge. Men när jag säger detta, kan jag inte underlåta att samtidigt göra en visserligen mycket stillsam men icke desto mindre bestämd erinran emot ett avsnitt av herr Törnkvists anförande

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

tidigare i dag, nämligen den del av hans anförande, där han gjorde det påstående, att högern i sitt försvarsarbete väsentligen har armén i tankarna och ingenting annat än armén. Han utvecklade ytterligare och gav tillkänna mycket bestämt, att vårt intresse för den försvarsgren, nämligen flottan, som av helt naturliga skäl ligger honom mest om hjärtat, var mycket obetydligt.

Jag kan inte underlåta att vända mig emot detta herr Törnkvists uttalande. Jag vill erinra om vad som förevar i försvarsutskottet 1936, då högern ganska ensam fick kämpa för flottan. Jag kan inte underlåta att erinra om vad som från auktoritativt högerhåll sades under försvarsdebatten 1936, då man beklagade, att flottan inte fått mer än vad den fick, och att inom den då beslutade kostnadsramen inte en förskjutning kunde ske till förmån för flottan.

Jag vill också erinra herr Törnkvist om de komplex av framställningar, som under de därpå följande riksdagarna ha framförts från högerhåll just med avseende på flottan. Herr Törnkvist har såsom ledamot av statsutskottets första avdelning väl kännedom om dessa ting. Jag kan påminna om våra framställningar 1937, de 15 miljonerna till materialanskaffning för flottan och vår motion beträffande ett relativt nytt vapen, nämligen motortorpedbåtarna, en motion, som naturligtvis avsågs, men vilken ju kom tillbaka i form av en kungl. proposition nästa år och då bifölls av riksdagen. Jag kan erinra om liknande framställningar förra året, och herr Törnkvist känner slutligen väl till de högerinitiativ till förmån för flottan, som nu ha behandlats i statsutskottets första avdelning, avseende en ytterligare utbyggnad av motortorpedbåtsvapnet, avseende minsvepare, avseende u-båtar, avseende ritningar till kryssare och avseende slutligen ett ersättningsfartyg för det nu omoderna u-båtsmoderfartyget Svea. Beträffande den sistnämnda framställningen, som ju avgavs i januari, inträffade det för oss utomordentligt glädjande, att denna framställning sedermera, ett par månader efteråt, tog gestalt i en kunglig proposition, som väl nu är tillstyrkt av statsutskottet, tänker jag mig.

Jag har bara med denna korta uppräkningsvelat i någon mån tillrättalägga vad den ärade ordföranden på första avdelningen här har framhållit. Jag har ju för mig, att han i grund och botten är villig medge, att han här något har överdrivit. Jag tror, att han fångades av sitt en smula livliga blekingska temperament, då han gjorde detta kategoriska uttalande.

Herr Törnkvist erhöi ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det kan hända, att det sista delvis var riktigt. Den älskvärda ton, som herr Hagberg använder, gör, att jag vill vara lika älskvärd tillbaka. Det sker därigenom, att jag meddelar, att om inte herr Hagberg begärt ordet, så hade jag överhuvud inte svarat på de föregående erinringarna i samma ämne.

Jag vill bara säga beträffande allt vad som sagts ifråga om högerns motioner, att ingenting av detta är okänt för mig. Tiden är kort, och mitt svar kan således icke bli uttömmande. Men jag vill göra ett påpekande. Jag tänker inte på det löpande propagandaarbete eller till 50 procent propagandaarbete och slikt, som förekommer, utan jag tänker på de stunder då man verkligen avväger de olika försvarsgrenarnas tilldelning av de summor, riksdagen är beredd att ge. Då avgöres, hur man ser på vad som är Sveriges första, andra eller sista försvarslinje. I alla dessa fejder, mina herrar, har högern utan undantag i första hand ställt sig på lantförsvarets sida. Jag hävdar, att vårt försvar i första hand har en sjöterritoriell betydelse. Det är detta jag avsett. Det är detta avvägande, som är det väsentliga, och inte högerns i övrigt mycket vällovliga arbete att stärka flottan. Det kommer i efterhand på det sättet, vilket herrarna väl torde observerat.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Härefter anförde

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! Efter det tal, som statsministern nyss har hållit, förstår jag, att det föreligger en viss svårighet att få säga sin mening här i kammaren. Omedelbart efteråt sändes det nämligen ut ett meddelande, att nu är det tillfälle att avfolka kammaren, och omedelbart därefter ha också flera hemställanden gjorts till mig och andra, att man inte skall tala längre. Jag förstår inte riktigt vad man menar med dels komma och tala om, att när statsministern haft ordet skall kammaren avfolkas, och dels att man därefter gör vänliga hemställanden från skilda håll, att man inte skall få säga sin mening. Jag tycker inte, att detta har så synnerligen mycket med demokrati att skaffa. Här bruka vi offra en hel dag på några 10.000-tal kronor till en gödselvårdsanläggning eller kanske en halv dag på några arrendatorer nere i Skåne. Men när det gäller en av de viktigaste frågor vi ha, då tycker en del, att det är nog bara därför att statsministern har talat. Då kan man avfolka kammaren. Jag vill till protokollet ha antecknad en protest mot ett dylikt förfaringssätt här i riksdagen. Det är inte riktigt. Det är inte demokratiskt. Det är farligt i det långa loppet.

Herr talman! Jag har begärt ordet inte för att säga många ord. Men jag har väckt en motion om förbättrad dagavlöning för de värnpliktiga. Den väcktes också vid fjolårets riksdag, och den har väckts tidigare här i kammaren. Såväl denna motion som andra frågor av rent personell art tycks man inte vilja behandla i den diskussion, som har pågått. Här talas om en försvarsberedskap, och att denna skall få den och den omfattningen i ekonomiskt avseende, i vad det gäller utbildningen, vad det gäller material och på annat sätt, men det folk, som skall sköta om allt detta, talar man icke om. Jag anser för mitt vidkommande, att en av de allra viktigaste frågorna är väl att se till, att de värnpliktiga få en sådan dagavlöning, att de själva ha möjlighet att klara sig och kunna få några möjligheter till egen förkovran och utbildning. Samma gäller manskapet och även underofficerskåren och kanske också i någon mån officerskåren. Men alla dessa spörsmål lägger man helt åt sidan. De tas aldrig upp, diskuteras inte, avfärdas med en axelryckning från statsutskottet, och så får det gå vidare. Fullföljer man en sådan politik och icke ser till det folk, som skall sköta all den materiel och handha alla de medel, som riksdagen här anslår, så komma vi förr eller senare i en sådan ställning, att det blir mer än allvarligt och farligt. Här har man i dag i det föreliggande materialet från statsutskottets sida meddelat bland annat följande: »Sedermera kommer utskottet att framlägga de förslag beträffande anslagen under fjärde huvudtiteln, som beröras av riksdagens ställningstagande till nu behandlade spörsmål.» Men vi finna också bland de utgiftssiffror, som äro redovisade här, bland annat under lantförsvaret till de värnpliktigas avlöning ett förslagsanslag av 4,175,000 kronor, vad det gäller sjöförsvaret till de värnpliktigas avlöning ett liknande anslag av 685,000 kronor och vad det gäller flyget 350,000 kronor.

Vad menar nu statsutskottet med detta? Har man icke *nu* uttalat någon mening om de värnpliktigas dagavlöning, så förmodar jag, att man icke heller kommer att göra det, då utskottet avlämnar sitt utlåtande till riksdagen om fjärde huvudtiteln, där motionerna om dessa summor skola behandlas. Här uttala vi oss således om en del utgifter, som sedermera återkomma på fjärde huvudtiteln. Men då är riksdagen redan bunden utan att ha fått ta ställning till de motioner, som ha framförts. Jag anser, att förfaringssättet ifrån statsutskottets sida i detta avseende är oriktigt, och att man redan nu hade bort uttala sig om dessa motioner. Här har man gått riksdagen i förväg, och jag

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

förstår kanske anledningen härtill ifrån statsutskottets sida, ty detta är kanske en av de mest ömtåliga punkter som vi ha, då vi behandla försvarsberedskapen här i landet.

Jag vill säga, herr talman, att jag har själv under flera år varit fast anställd och således icke lidit av någon skräck att öva mig i vapnets bruk. Men jag har också alltid haft den känslan, att den som gör det är lika mycket värd som den, som går att utföra något annat arbete i samhället, vilket arbete som helst. Under sådana förhållanden borde man också kunna ta någon hänsyn till de stamanställda och även till de värnpliktiga. Då det gäller försvarsberedskapen och särskilt att inkalla årsklasser, borde man allvarligt överväga, vad som skall utgå till dem, som skola ut och öva sig i denna försvarsberedskap. Det har man inte gjort, och det sorgliga har redan inträffat under de landstormsövningar som varit, att de inkallades familjer ha tvingats att gå till fattigvården för att kunna få sin utkomst, därför att familjeförsörjarna varit ute och fullgjort en av statsmakterna påbjuden övning. Det måste väl gå ganska långt, då man tvingas att vända sig till fattigvårdsmyndigheterna för att kunna få sin utkomst eller sin bärning, därför att familjeförsörjarna äro ute och skydda fosterlandet.

Här har talats om att kalla ut 1, 2 och ända upp till 7 årsklasser. De allra flesta av de 150,000 det gäller äro, som herr statsrådet talade om, gifta och många ha stora familjer. Hur tänker man sörja för dem? Skola de få en krona om dagen i familjebidrag, eller skola de få högst två kronor om dagen i familjebidrag under en månads tid? Många av dem bestå av skogsarbetare, lantarbetare eller andra med mycket, mycket låg inkomst, där icke den minsta lilla rubbing av deras ekonomi tillåtes. Vad blir följden för dem? Följden blir självklart, att familjerna måste vända sig till fattigvården, och tycker man icke, att det är ganska långt gånget, att den som skall ut och försvara fosterlandet, försvara vår frihet och vår demokrati, tvingas att vända sig till fattigvårdsmyndigheterna!

Detta är ett så pass allvarligt problem, herr talman, att jag, trots den sena timmen och trots talet om att kammaren här skulle avfolkas, ändå måste säga detta just nu. Vi komma tillbaka till det, och vi komma icke ifrån det. Vilja vi ha gott folk bakom kanonerna och kulsprutorna, skola vi se till, att detta folk också har sin bärning. De äro lika mycket värda som en statsminister eller försvarsminister eller vilken annan som helst. De göra samma tjänst som vilken annan som helst i samhället — det kunna vi inte komma ifrån.

Herr talman! Jag har sagt detta kanske litet upprörd, men det har varit nödvändigt att säga det därför att ingen tidigare har påpekat detta i den långa debatt som här pågått.

Ordet lämnades härefter ånyo för kort genmäle till herr **Törnkvist**, som yttrade: Herr talman! Jag vill för att intet missförstånd skall föreligga endast meddela, att här redovisas ej de värnpliktigas löner. Frågan därom kommer upp nästa lördag, då vi komma att behandla huvudtiteln. Då få vi diskutera, vad de värnpliktiga skola ha i avlöning och ersättning.

Herr **Olsson** i Stockholm, som likaledes för kort genmäle erhöi ordet, anförde: Herr talman! Jag hoppas då, att statsutskottet har tagit de synpunkter, som vid tidigare riksdagar ha framförts, ad notam och går med på att både de värnpliktiga och andra få sin bärning för den möda de utföra.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Holmgren: Herr talman! I sitt anförande för en stund sedan erinrade herr Lindberg i Stockholm därom, att flottans värnpliktiga ha fått en väsentlig ökning av sin värnpliktstid, när man nu ökar den ifrån 200 till 240 dagar. Men herr Lindberg böjde sig för det resultat, vartill utskottet kommit under sina överläggningar. Han såg emellertid frågan uteslutande ur de värnpliktigas synpunkt, och det vill jag inte alls förmena honom att göra. Men då må det också vara mig tillåtet att yttra ett par ord ur sjöförsvarets synpunkt.

Som bekant är ju utrymmet ombord på ett örlogsfartyg ytterligt knappt tillmätt. Man kan inte ta ombord mer än ett visst begränsat antal människor. Men de uppgifter, som föreligga för dessa människor att lösa, äro oerhört många. De måste lösas, och de måste lösas väl, och därför krävs det, att varje man måste behärska flera olika områden av tjänsten. Tror någon då, att man på samma tid kan lära upp besättningen ombord på ett örlogsfartyg att utföra många och svåra uppgifter, som man inom andra områden behöver för att lära upp personal för en eller ett par uppgifter. Det är klart, att detta är otänkbart. En ökning av värnpliktstiden vid flottan är ofrånkomlig, i all synnerhet som man dragit in flottans kärna, skeppsgossekåren. Man säger, att en sjöman duger till allt, utom till amma förstås. Men han kan duga mer eller mindre väl. Ombord på ett örlogsfartyg behöver man uteslutande sådana, som duga mer väl.

Herr Hagberg i Luleå! Herr talman! Statsministern förklarade för en stund sedan, att facit av riksdagsdebatten var en enig beslutsamhet att värna den nationella friheten. Jag vill icke för mitt vidkommande taga något ansvar för vad andra partier ha för mening i saken, men jag vill såsom representant för ett parti, vilket för alla framstår som det som högre än andra håller internationalismens fana, understryka, att vi kommunister för vår del obetingat hålla på värnandet av Sveriges nationella oavhängighet. Och om det finnes en sådan front, som statsministern här antydde, så räknade vi oss till densamma och kunde icke uttrycka en högre önskan än att det verkliga i vårt land skulle skapas en nationell samling kring frågan om värnet av landets oavhängighet.

För vårt vidkommande har denna fråga fått sin särskilda aktualitet på grund av vårt medvetande om den yttre frihetens omedelbara sammanhang med de inre friheterna. Vi anse, att det icke kan bestå några friheter för det arbetande folket, om man icke kan värna den nationella oavhängigheten. Men vår inställning har dessutom sin grund i att det hos oss liksom hos hela den svenska arbetareklassen finns — även om terminologien kanske icke alltid tytt därpå — en tillgivenhet för hembygden, som i dessa tider av fara tager sig mycket markerade uttryck, en sak varom ju här vittnats i dag. Jag tror också, att det på konservativt håll bland många finns en motsvarande känsla av oro för landets säkerhet och en känsla av att detta land vilja vi värna — mot vem det vara månde. Jag har med stort intresse sett det uttryck, som exempelvis den mycket högerbetonade studentföreningen Heimdal gav för en kort tid sedan om sin inställning gentemot Tyskland, och jag tolkar detta som ett uttryck för en orientering som går på djupet även inom de konservativa kretsarna och som står i rak motsättning till dessas tidigare inställning.

Vi vilja som sagt finna en positiv, gemensam linje i försvarsfrågan. Vi vilja,

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

att den önskan att värna vårt lands oavhängighet, som finnes på skilda håll, också skall kunna utformas i en gemensam praktisk linje. Detta tror jag för närvarande icke är möjligt. Det har visat sig i dagens debatt, hur meningarna skära sig både i fråga om värderingarna av vårt allmänna läge och de problem, som möta svensk försvarspolitik, och i fråga om vilka metoder man skall använda för att nå det önskade syftet. Här har t. o. m. funnits företrädare för den gamla pacifistiska åskådningen, en åskådning som verkar mera verklighetsfrämmande i dag än den gjort under åtminstone de senaste hundra åren. När jag lyssnade till herr Nilsson i Norrlångträsk, som åberopade sig på nuvarande ecklesiastikminister Engbergs s. k. vidräkning med den kommunistiska åskådningen i militärfrågan 1929 — ty det var en sådan vidräkning han försökte då — var det inte bara för kuriositetsintresset att notera inställningen hos dem, som då vände sig mot oss, därför att vi icke voro pacifister och därför att vi icke trodde på den framställning man gav av politiska problemen och uppgifterna, utan jag tänkte även, att den nyorientering, som framvingats av en hård verklighet, borde också ha nått Västerbottensbanken. Det är liksom ett vakuum mellan den nordligaste delen av Sverige och den del, som ligger söder om Piteälv och ned till Västernorrland. Från Skånebanken har en högerman här omvittnat, att där är man särskilt försvarsvänlig, därför att man känner faran och hotet hårdare än annorstädes i vårt land. Jag vet icke, om vi i översta Norrland känna hotet på samma sätt som i Skåne. Det är klart att vi anse — och jag i synnerhet och de som ha samma politiska åskådning som jag — Skåne vara i brännpunkten på grund av dess nära grannskap med den makt, som hotar Sverige. Men jag skulle tro, att denna känsla för faran även finns i Västerbotten, om också icke en enda Västerbottensrepresentant här givit uttryck åt den. Jag är övertygad om att för den händelse de som här talat från Västerbottensbanken skulle ha gått ut till Västerbottens arbetare och till dess småbondebefolkning i dag, skulle de icke ha funnit denna pacifistiska gengångaranda och icke denna uppfattning, som man bara för några år sedan kunde finna däruppe. Det är klart, att vi komma icke alla till övertygelse om faran i samma tempo. Med en viss överraskning hörde jag, att en av dem som alltid varit mest angelägna att betona farorna för vårt land ännu i februari månad 1938 hade den övertygelsen, att Europa var mycket stabiliserat och att man kunde se fram mot fred och trygga förhållanden. Jag syftar på andre vice talmannens inledande anförande här, och jag gör kammaren uppmärksam på att denna uppfattning gjorde han icke bara sig själv och sitt parti som bärare av utan även hela första avdelningen av statsutskottet. Detta tyder icke på särskilt stort förutseende. Icke för att jag vill vara efterklok på något sätt, men icke hade då jag och mitt parti vid den sena tidpunkt, som andre vice talmannen här nämnde, den uppfattningen om läget i Europa och perspektivet för de europeiska folken.

Jag lyssnade på försvarsministerns anförande och särskilt på hans försök att, som han sade, på sitt enkla sätt giva uttryck för vad han tänkte om den politiska situationen. Han fastslog, att vi icke leva i samma idyll numera som 1914. Det var ett mycket annärkningsvärt uttalande från försvarsministerns sida. Ty ingen kan väl påstå, att det var någon idyll 1914. Även för Sverige var läget mycket kritiskt och allvarligt det året, även om icke Sveriges folk drogs in i kriget. Jag tager emellertid fasta på försvarsministerns påpekande, att det icke är samma idyll nu som 1914, och jag bedömer hans uttryck ur politisk synpunkt och tager det såsom ett bevis för en övertygelse inom regeringen, att situationen är allvarligare nu än under världs-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

kriget. Försvarsministern förklarade vidare, att plötsliga neutralitetskränkningar får man vara beredd på. Redan där har han tagit ett steg tillbaka från sin första formulering. Redan där har han reducerat problemet från att vara ett problem om landets säkerhet i allmänhet till att bara vara ett problem om landets ställning i ett stormaktskrig eller i ett krig, i vilket icke landet självt deltagit men under vilket det löper vissa risker på grund av de krigförandes åtgärder.

Som vi se saken, föreligger det för vårt lands vidkommande egentligen bara två alternativ. Det ena är, att vår mäktiga södra granne söker antingen på den direkta ockupationens väg eller på indirekt väg behärska vårt land redan före stormaktskriget. Det andra är, att ett stormaktskrig kommer så hastigt, att man icke hinner slutföra en sådan politik, och att i den situationen frågan om fredens bevarande för vårt land blir aktuell. Statsrådet Sköld förklarade — det gjorde han i en indirekt polemik mot någon, som han icke nämnde vid namn, men jag kände mig i viss mån vara den han riktade sig mot — att de fördelar, som en aggressiv stormakt skulle kunna räkna på att vinna i vårt land, kan denna stormakt sannolikt mycket lättare vinna i andra länder. Här är man faktiskt inne på en realfråga i Sveriges försvarspolitik. Jag är alldeles ense med försvarsministern, när han säger, att situationen är mycket värre än den var 1914, och jag är det därför att jag anser, att de »fördelar», som försvarsministern talade om, kunna icke vinnas på annat håll. Jag vill erinra om att Tyskland under förra kriget kunde taga $\frac{3}{4}$ av sitt järnbehov från inhemska gruvor. Tyskland hade då Elsass-Lothringens järnmalmstrikedomar. Det kan i dag tillgodose ungefär $\frac{1}{5}$ av sitt järnbehov från egna gruvor, och detta med den allra största anspänning och genom åtgärder, som för vanligt sunt förnuft te sig ganska meningslösa ur ekonomisk synpunkt. Tyskland tog från Sverige före 1914 cirka 5 miljoner ton järnmalm om året. Det tager i dag 9 miljoner ton. Det tillfredsställer för närvarande praktiskt taget hälften av sitt järnbehov från Sverige. Vi mena att det är egentligen härom Sveriges utrikespolitik och Sveriges militärpolitik röra sig. Sådant kan icke frikopplas från denna fråga, även om man i den offentliga diskussionen och i Sveriges riksdag vid behandlingen av Sveriges försvarspolitik icke säger ett enda ord om saken. Nåja, man har ju den uppfattningen, att det är en ömtålig fråga. Det är jag naturligtvis också medveten om. Jag har icke framställt anspråk på att Sverige i dag under fredsförhållanden exempelvis skulle sluta att sälja malm till Tyskland. Men när man försöker göra sig en föreställning om under vilka betingelser vårt land har att lotsa sig igenom en europeisk storkonflikt, kan man icke bortse ifrån, vilka oerhörda svårigheter de förhållanden jag här erinrat om innebära.

Jag och mina partikamrater äro icke ensamma i vårt land om att icke tro på den officiella neutralitetspolitiken. Jag erinrar om att så sent som den 1 maj detta år en mycket framstående representant för den svenska landsorganisationen förklarade, att han icke alls tror på neutralitetspolitiken. Jag utgår också ifrån att det är åtskilliga i kammaren här, som visserligen för närvarande icke se någon möjlighet, och som i själ och hjärta tvivla på att den »utväg» man anvisat verkligen för vårt land kan betraktas såsom en trygg väg och såsom en väg möjlig att beträda i den svåra situation vi för närvarande stå inför. Det har också — och jag vill passa på tillfället att påpeka detta — från de mest aktivistiska kretsarna i vårt land hävdats, när man ställt upp problemet om Sveriges politik under ett stormaktskrig, att denna politik bl. a. måste innebära, att vi skola tillkämpa oss fullständig handelsfrihet, och man har därvid avsett frågan om järnmalmen. Jag vill bara säga

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

och få det till riksdagens protokoll, att om man har den uppfattningen, att en neutralitetspolitik i ett stormaktskrig skall innebära, att de svenska råvarorna skola föras in i ett krigförande lands krigsindustri och möjliggöra för detta att fortsätta sin kamp, att Sveriges militära maktmedel skola vara garanterade för att detta sker, då kallar man en faktisk krigspolitik för neutralitet. Ty den linjen leder — såsom jag ser saken — absolut till att Sverige kommer ut i krig och på en maktssida, som är det svenska folkets stora förlust för närvarande främmande. Det skadar inte, att erinra om detta, ty det har betydelse.

Försvarsministern säger, att vi känna oss i dag icke hotade därför att vi icke ha fientliga avsikter mot någon. Med tanke på de senaste årens erfarenheter måste väl var och en ändå säga sig, att om man på så lösa boliner försöker bygga upp en argumentation för en linje, blir det svårt att lita på vederbörandes argumentation i andra saker. De länder, som angripits under de senaste åren och av vilka en del förlorat sin nationella självständighet, ha ingalunda hotat angriparen. Icke ha Kina, Abessinien, Albanien, Tjeckoslovakien eller Spanien hotat angriparna, men de ha trots detta blivit angripna. Här bekräftas verkligen talet, att fred har man bara så länge ens elaka granne vill det. Det är sålunda icke bara det svenska folkets egen vilja, som är bestämmande över frågan, om vi skola få ha fred eller dragas ut i krig.

Dagens diskussionsfråga har varit, huruvida man skall söka vinna en ökad militärberedskap genom en förlängd värnpliktstid. Vi vilja icke ignorera den fasta utbildningens betydelse. Det är givet — och det har min partikamrat Senander i dag understrukt — att en god militär utbildning har mycket stor betydelse ur alla möjliga tänkbara synpunkter. Vi ha emellertid — när vi prövat skälen för och emot — ansett, att den ståndpunkt regeringen härvidlag intagit är starkare än den som man hyst på det andra hållet. Men när man diskuterar frågan om att vinna en ökad försvarsberedskap, varför slår man då icke in på en väg, som icke behöver rubba den nuvarande militära organisationen och som icke blir så dyrbar men som omedelbart kan anknytas till det positiva intresse för landets värnande, som finns i vårt land? Jag tänker på vidareutvecklingen av de frivilliga försvarsorganisationerna, varigenom man skulle möjliggöra för de breda massorna i stad och på land, i industri och i jordbruk, att aktivt medverka till att skapa ett omedelbart skydd. Vi företräda denna linje utan att därför ignorera betydelsen av att man skapar en fast militärorganisation. En sådan är naturligtvis nödvändig i en allvarlig situation. Men det ena behöver icke förskjuta det andra. På de områden jag här närmast berört har man knappast kommit ur fläcken. Frågan om det civila luftskyddet hör visserligen icke till dagens debatt, men jag vill erinra om de anmärkningar för oerhörda försummelse, som riktats mot statsmakterna i denna fråga, och jag kan säga, att samma försummelse gör sig gällande, när det varit fråga om att samla folkets breda massor i frivilliga försvarsorganisationer och möjliggöra för dem att skaffa sig den utbildning och de resurser, som äro nödvändiga. Vi mena, att en politik i den riktningen skulle vara ett led i den demokratisering, som man eftersträvar. Vi se icke demokratiseringsproblemet så enkelt, att det bara är en fråga om att göra officerskåren hundra procentigt demokratisk, utan vi se det såsom en fråga om att verkligen draga folkets breda lager in i det militära försvarsarbetet och möjliggöra, att de krafter, som finnas bland folket, komma till sin rätt, när det gäller att göra positiva insatser för landets värnande. Om denna sak har högern icke sagt ett ord. Den begränsar sin framstöt till frågan om för-

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

längning av värnpliktstiden och om inkallande av ytterligare några årsklasser till övningar.

Jag har med vad jag sagt velat markera, att vi i den allvarliga situation, i vilken vårt land i dag befinner sig, öppet deklarerar: vi äro försvarsvänner; vi vilja försvara vårt lands frihet och oavhängighet. Vi komma icke att, såsom en talare här sagt sig skola göra, nedlägga våra röster vid de viktiga voteringar, som i dag skola ske, och därmed möjliggöra, att ståndpunkter, som vi ogilla, indirekt tillföras våra röster.

Trots detta vill jag understryka, att vi icke bortse ifrån, att även om det i dag finns en viss överensstämmelse i försvarsfrågan, det dock består mycket djupa motsättningar mellan olika klasser i vårt land och mellan de partier, som äro bärare av dessa olika klassers intressen. Vi bortse icke ifrån att det kommer en dag, då Sveriges arbetareklass säger: nu får det vara slut med klassväldet; nu komma vi icke att längre tolerera storfinsansens koncentrerade maktställning; vi komma icke att godkänna detta system med rika och fattiga i ett land, som egentligen har överflöd på allt som behövs och skulle kunna bereda alla medborgare en människovärdig bärning. Det säger sig självt, att när vi ha denna uppfattning, glömma vi icke bort, även om det föreligger en viktig fråga i dag, i vilken vi söka kämpa gemensamt, att det finns olika klasser i vårt land, att skillnaden dem emellan består och att i kampen mellan dem skyddar staten de rikas intressen och att militärapparaten är dess organ. Detta har stor betydelse för bedömandet av de åtgärder, som vårt land vidtager i olika avseenden.

Här har framförts frågan, vem som skall betala de ökade kostnaderna, och därvidlag visa sig genast motsättningarna. Herr Anderson i Norrköping talade — mycket försiktigt visserligen, men dock ganska klart — om vilka vägar riksdagen enligt hans mening bör beträda. Å ena sidan skall man genomföra besparingar, å andra sidan skall man eventuellt tillskapa någon ny skatt eller göra en utbyggnad av tidigare skatter. Jag antar, att högerens inställning för närvarande är den, att skall det sparas, måste det bli på de sociala åtgärdernas område. Det har ju tidigare varit dess linje, när det gällt besparingar. Vi äro motståndare därtill liksom till att man försöker finansiera de väldiga rustningar, som genomföras, genom en ytterligare utbyggnad av den indirekta beskattningen. Den är redan mycket hög. Praktiskt taget $\frac{2}{3}$ av skatteinkomsterna tager staten in genom indirekta skatter, varigenom bördorna läggas på de breda arbetande massorna i städerna och på landet. Denna väg är inte vår.

Till slut en anmärkning. Det har av en talare i debatten sagts, att den ståndpunkt, som min partikamrat Senander framfört, är aktivistisk. Herr Senander yttrade något om att Sveriges intresse bjuder, att vi stödja de kollektiva fredssträvandena. Man är redan så långt hunnen här i vårt land, att man i dag anser sig kunna stämpla en sådan politik som aktivistisk. Men jag vill fråga: är det en mera landsbevarande politik att isolera vårt land, att ställa det ensamt och tämligen hjälplöst gentemot den eller dem av stormakterna, som hota landet, än att efter måttet av våra krafter medverka till återuppbyggandet av en kollektiv säkerhet? Vi ha under de senaste månaderna sett, hur denna politik icke hastigt utan steg för steg återigen vinner inflytande över folkens tänkande i England, i Frankrike och i andra länder. Och vi ha hälsat det med tillfredsställelse, ty situationen är ju den, att lyckas det icke folkopinionen att pressa regeringarna att skapa ett starkt militärt motstånd mot angrepp, då kommer Europa också att kastas in i krig, och i detta krig kommer vårt land liksom många andra sannolikt att dragas in. Har man denna

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

uppfattning — och jag tror, att de flesta har den — kan man icke såsom aktivism karakterisera strävandet att understödja den kollektiva fredspolitik, som ändå håller på att växa fram trots alla misslyckanden och återfall. Det är, herr talman, — och med dessa ord vill jag sluta mitt lilla anförande här — en verklig fredspolitik, en fredspolitik, som vårt land och alla europeiska länder ha intresse av att genomföra.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Min ärade namne från Norrköping hade fått på sin lott att utveckla högerns syn på finansieringsproblemet. Jag måste dock anmäla missnöja med det svar han gav på min fråga, hur högern tänkt sig att taga ut de ytterligare 25 å 30 miljoner kronor, som ett bifall till högerns förslag i försvarsfrågan skulle medföra. Talaren meddelade, att man inom hans parti noga tänkt över, vilka ekonomiska konsekvenser ett bifall till dess försvarsprojekt skulle få. Med de goda huvuden, som finnas inom högerpartiet, har väl, förmodar jag, tänkandet också lett till några resultat. Jag beklagar, att vi icke fått reda på dessa. Jag var nog djärv att i mitt första anförande ifrågasätta, att vi skulle få del av planerna, och att högern skulle i någon mån lyfta på förlåten. Emellertid bekräftade svaret mina farhågor, att man på det hållet är inne på planer om att »fördela kostnaderna på flera år», såsom det så vackert heter. Herr Anderson talade om konstanta ökningar och engångskostnader och menade, att högerns framstöt nu avsåg en engångsansträngning. Men detta kan väl icke vara en riktig analys av innebörden i högerns yrkande om en permanent förlängning av värnplikts-tiden. Den del av kostnaden, som härflyter därifrån, måste ovillkorligen räknas till de konstanta ökningar, som man måste vara beredd att täcka med ökade skattemedel år från år.

Men är det ändå icke inkonsekvent att samtidigt med att man målar ut krigsriskerna i grälla färger och förebrår oss andra för sorglöshet i försvarsfrågan vilja skjuta en del av kostnaderna för de extra försvarsbördorna över på framtiden. Jag vill stämpla det såsom ekonomisk sorglöshet att göra utgifter utan att samtidigt besluta omedelbar täckning för desamma, detta på samma gång som man tror att ett krig står för dörren. Vi hysa ju alla förhoppningar om att Sverige möjligen skall kunna hållas utanför, även om det skulle bli krig i Europa, men däremot äro vi nog alla medvetna om, att även om vi icke direkt behöva deltaga i ett krig, vi få vidkännas de statsfinansiella konsekvenser, som ett sådant tillstånd för med sig. Det kommer att ställas oerhörd stora anspråk på statskassan, även om vi som sagt lyckas bevara vår neutralitet, och det är med tanke härpå jag stämplar det såsom oförsvarligt att ens tänka på att i detta läge skjuta över några bördor på en oviss framtid.

Herr Anderson i Norrköping talade också om sitt parti såsom det som gått mot vinden i försvarsfrågan. Det heter ju, att vinden blåser vart den vill. Vi veta också, att den blåser åt olika håll. Därför går det väl så, att den som följer en rak kurs, stundom har medvind och stundom motvind. Men det finns ett slags vindar, som alltid blåsa åt samma håll, nämligen passadvindarna. En sådan vind ha vi att räkna med också här. Det är den som kommer från skatte-dragarna och som yttrar sig i ett alltid vaket motstånd mot ökade skatter. Jag vill uttala den förhoppningen, att högerns frimodighet, när det gäller att gå mot vinden, också skall räcka till för att, om det behövs, gå emot den storm, som kommer från skattedragarna, om konsekvensen av försvarsbeslutet blir, att man måste taga ut ökade skattebördor på skilda håll.

Emellertid konstaterar jag, att högern brustit i svaret på min fråga, hur man vill finansiera sina egna försvarsprojekt. Något ytterligare tillfälle att

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

ställa frågan lär väl icke komma, ty i morgon kan man ju svara, att saken icke mer är aktuell, eftersom riksdagen avslagit högerens motioner.

Herr Skoglund: Herr talman! Jag begärde ordet efter statsministerns anförande, under vilket jag gjorde några anteckningar. Statsministern föreföll angelägen om att framhålla högern såsom varande den där till varje pris ville ha en särmening i försvarsfrågan. Bland annat sade han, att högern i dag utfärdat kvittningsförbud för att ytterligare kunna markera den stora skillnaden. Jag tror, att statsministern icke var alldeles riktigt underrättad. Det kanske visar sig, att några högermän ha kvittat vid voteringen, eftersom de rest i kväll. Vi ha inom vår grupp sagt ut i dag liksom vid tidigare tillfällen, att det är önskvärt, att när en stor fråga avgöres så många som möjligt av gruppens medlemmar äro närvarande. Det vore nog icke till skada, om man framhölle detsamma även inom andra grupper, ty, herr talman, det är knappast till heder för den svenska riksdagen, att det fattas så många viktiga beslut med så få av kamrarnas ledamöter närvarande. Statsministern framhöll vidare, att högern vid olika tillfällen på ett, som han tyckte, särskilt markant sätt företrätt en annan uppfattning än regeringen. Låt så vara, att vi gjort det, men frågan är, om vi framfört en uppfattning, som är oriktig. Allt sedan låt oss säga 1925 ha vi varit vana vid att så snart försvarsfrågan kommit på tal få veta, att vi burit oss olämpligt åt, att vi skadat försvaret och sökt minska försvarsviljan hos vårt folk. Jag har här några tidingsurklipp, som jag samlat dagarna efter vi ha lämnat motioner i försvarsfrågan. Tidningsurklippen äro ur tidningen Social-Demokraten. Rubrikerna växla något men icke mycket. 1937 hette det t. ex.: »Högern utmanar». I år är rubriken: »Högern hindrar nationell samling». Vi ha dock upplevat en hel del under de år som gått. Hur ser det ut, om vi se litet bakåt i tiden? Jo, det har gått så, att nästan allt vad vi tillåtit oss framföra såsom varande nödvändigt för det svenska försvaret har dess bättre ers excellens senare varit med om att genomföra. Det ena året har det i regeringspressen hetat »Epabåt», det andra året har det i en kungl. proposition begärts anslag till »pansarbåt». Men vi skola icke märka ord. Vi skola vara glada åt att allt eftersom anletsdragen i tidens ansikte hårdnat och klimatet blivit bistrare och att medan vi gå och hoppas på en vårbrytning vi alltjämt kunna hålla ihop så långt, som det ändock varit möjligt i försvarsfrågan. Tyvärr måste vi säga oss, att det än kan komma järnnätter över Europa. Jag undrar också, om icke ers excellens, ifall det blir hårdare tider, är beredd att inom en icke alltför avlägsen framtid lägga fram ett förslag, som icke i någon högre grad skiljer sig från vad vi vågat begära i dag. Jag är säker på att när ers excellens gör detta och när den försvarsminister, som bär ansvaret, signerar något sådant, ni komma att finna, att ni ha den övervägande delen av det svenska folket bakom er.

Hans excellens herr statsministern **Hansson:** Herr talman! Till detta senare vill jag bara deklarerera, att jag kommer alltid att framlägga de förslag, som jag anser nödvändiga.

Herr Anderson i Norrköping: Herr talman! Jag skall inte inlåta mig på någon diskussion med herr Andersson i Rasjön om de politiska passadvindarna. Jag är övertygad om att han känner de politiska vindförhållandena mycket bättre än jag, och jag erkänner min oförmåga att diskutera dem med en så erfaren politiker.

Han trodde sig kunna konstatera, att han fått ett otillfredsställande svar på

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

(Forts.)

sin fråga. Jag misstänker att ur hans synpunkt hade nog vilket svar som än givits blivit otillfredsställande. Jag försökte emellertid lägga upp saken så, att man kunde diskutera den principiellt. Jag sade, att det tjänar inte mycket till att här diskutera olika skatteformer, hur mycket som skall tas på den indirekta och på den direkta beskattningens väg. Jag betonade, att den frågan varit under övervägande. Men vad jag ville understycka var detta, som herr Andersson i Rasjön tydligen missförstått, att en del av dessa utgifter äro av den natur, att de under alla förhållanden enligt vår mening liksom enligt hans måste täckas på skattebudgeten och täckas omedelbart. Det är sådana som hänföra sig till kaderökningar, bestående utbyggnader i försvarsorganisationen o. s. v. Så finns det engångskostnader, av mer eller mindre tillfällig natur. Jag sade inte som herr Andersson i Rasjön nu lät påskina, att de voro de största, men jag betonade att en stor del av de av oss föreslagna ökningarna hade den karaktären. Jag tänkte då framför allt på beredskapsövningarna. Jag talade inte ett ord om det som herr Andersson i Rasjön ensidigt fäste sig vid, nämligen ökningen av värnpliktstiden. Dessa kostnader av engångskaraktär kunna fördelas på ett flertal år under förutsättning att man sörjer för en snabb avbetalning.

Jag kan inte förstå annat än att denna rent principiella inställning även från hans synpunkter skulle kunna diskuteras. Vad sedan beträffar täckandet av de kostnader, som bli aktuella på grund av de beslut som fattas i dag och komma att fattas under de närmaste veckorna, få vi ju anledning att diskutera de konkreta skatteförslagen, när den slutliga finansieringsplanen kommer på riksdagens bord.

Herr Törnkvist: Herr talman! I anledning av herr Skoglund's anförande kan jag ju nästan ha rätt att å statsutskottets första avdelnings vägnar göra ett påpekande, som ej bör uppfattas såsom någon slags klagan från vår sida. Jag är ju gammal riksdagsman och har varit med länge, men jag har ej varit med om att det varit så svårt arbete som i år. Upp till tre propositioner ha kommit i samma frågor, och det väntas ännu en fjärde i ett fall. Var, jag kan ställa den frågan, stanna vi, när inte riksdagens ledamöter kunna låta bli att motionera i samband med varje ny proposition? Regeringen föreslår en ökning, eftersom förhållandena krävt en ökning två gånger. Nödvändigt skola motionärerna fram och bjuda högre. Jag undrar, när de ämna stanna, när regeringen efter sitt avvägande finner, att den måste bättra på sina förslag. Om motionärerna låta bli att motionera, kan regeringen stanna på en punkt, som möjliggör en mindre tyngande arbetsbörda för utskottet. Men om motionärerna skola hålla på lika länge som regeringen, var skall det sluta?

Jag ville, herr talman, bara göra detta påpekande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen först propositioner beträffande utskottets hemställan i mom. I., nämligen dels på bifall till utskottets hemställan, i vad anginge detta moment, dels ock på bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bagge begärde emellertid voting, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 162, i vad angår mom. I., röstar

Ja;

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Bagge begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgävos 138 ja och 39 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Vidare framställde herr talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan i mom. II., nämligen dels på bifall till utskottets hemställan, i vad anginge detta moment, dels ock på bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Vid härefter av herr talmannen särskilt beträffande vart och ett av mom. III. och IV. i utskottets hemställan därå givna propositioner biföll kammaren vad utskottet i dessa moment hemställt.

Härefter gav herr talmannen beträffande utskottets hemställan i mom. V. propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, i vad anginge detta moment, dels ock på bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Bagge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 162, i vad angår mom. V., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Bagge, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgävos 134 ja och 42 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna del.

Herr talmannen gav nu beträffande utskottets hemställan i mom. VI. propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i vad anginge nämnda moment, dels ock på bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Ang. vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
(Forts.)

Slutligen blev på av herr talmannen därå given proposition utskottets hemställen i mom. VII. av kammaren bifallen.

§ 2.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktierna i Ruotivare grufaktiebolag; och

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till driften av anstalter för lungtuberkulos jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond, avseende kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1939/40 m. m.; och

nr 167, om anvisande av de i regeringsformen 63 § föreskrivna kreditivsumorna; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 3 mom. och 30 § 3 mom. förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin; och

nr 23, i anledning av väckt motion om höjning av tilläggstullen å handskar m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande, memorial och betänkanden hemställt.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 168, i anledning av väckta motioner dels om vissa statökningar för Värmlands, Skaraborgs och Södermanlands regementen, dels ock i fråga om organisationen av infanteritruppförbandet i Karlstad;

nr 169, i anledning av väckta motioner om infanteriförsvaret av Vaxholms och Karlskrona fästningar;

nr 170, i anledning av väckt motion om anslag till iståndsättande och utökning av skjutbanorna vid flygkrigsskolan å Ljungbyhed;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl.: avlöningar m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till om- och tillbyggnad av posthuset i Umeå; och

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av vattenfallsstyrelsen m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; och

nr 26, i anledning av väckt motion angående tullen å knivar och gafflar; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 14, 16 och 36 §§ lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank;

nr 46, i anledning av väckt motion om beredande av tjänste- och familjepensionsrätt åt extra lantmätare;

nr 47, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om pension till förre överbibliotekarien vid riksdagsbiblioteket fil. doktorn R. G. Höckerts änka Gunhild Christina Höckert;

nr 48, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande anordnande av vissa förvaringsutrymmen för riksbanken och riksgäldskontoret;

nr 49, i anledning av väckt motion angående anordnande av ett statens emissionsinstitut med ensamrätt att i landet emittera vissa obligationer; och

nr 50, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder för undanröjande av missförhållanden inom bankverksamheten i landet m. m.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till intagningsnämnder vid vissa allmänna läroverk m. fl. läroanstalter;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisningen av vissa av försvarsväsendet, tullverket och lotsverket disponerade fastigheter m. m.;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till ersättning till statens domäners fond för upplåten mark m. m.;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till löneplaner för extra ordinarie tjänstemän m. fl. icke-ordinarie befattningshavare vid den civila statsförvaltningen m. m.;

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till kommunerna för mistad kommunal progressivskatt;

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för provinsialläkare och distriktsveterinärer;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond för anordnande av ny tvättanläggning vid centralfängelset i Norrköping;

nr 259, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om kapitalinvesteringsanslag å riksstaten för budgetåret 1939/40 till byggnadsarbeten, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ortnamnskommissionen m. m.; samt

från första lagutskottet:

nr 262, i anledning av väckt motion angående införande av möjlighet att inskriva gruvrätt i protokoll, fört av inskrivningsdomare, och därefter in-teckna samma rätt;

nr 263, i anledning av väckta motioner angående beredande av effektivare skydd för svensk konstslöjd; och

nr 264, i anledning av väckta motioner om åstadkommande av dels vissa ändringar i organisationen för behandling av utlänningsärenden, dels ock en ny invandringslag.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

	under	3 dagar	fr. o. m.	den	14 maj,
herr <i>Werner</i> i Hultsfred	under	3 dagar	fr. o. m.	den	14 maj,
› <i>Andersson</i> i Södergård	›	5	›	›	15
› <i>Nolin</i>	›	4	›	›	16
› <i>Silfwerbrand</i>	›	5	›	›	16
› <i>Lindahl</i>	›	3	›	›	14
› <i>Olovson</i> i Västerås	›	2	›	›	15
› <i>Dahlbäck</i>	›	3	›	›	17
› <i>Ericsson</i> i Kinna	›	2	›	›	15
› <i>Larsson</i> i Julita	›	5	›	›	15
› <i>Barnekow</i>	›	2	›	›	14
fru <i>Humla</i>	›	5	›	›	15
herr <i>Nilsson</i> i Steneberg	›	3	›	›	15
› <i>Eriksson</i> i Frägsta	›	5	›	›	15
› <i>Karlsson</i> i Grängesberg	›	2	›	›	15
› <i>Mäler</i>	›	2	›	›	16
› <i>Sandberg</i>	›	4	›	›	15
› <i>Jonsson</i> i Eskilstuna	›	2	›	›	14
› <i>Hansson</i> i Hönö	›	2	›	›	14
› <i>Persson</i> i Grytterud	›	2	›	›	15

herr <i>Janson</i> i Frändesta	under 2 dagar fr. o. m. den 14 maj,
› <i>Johansson</i> i Öckerö	› 2 › › › 14 ›
› <i>Aqvist</i>	› 2 › › › 14 ›
› <i>Hellberg</i>	› 2 › › › 15 ›
› <i>Brädefors</i>	› 6 › › › 14 ›
› <i>Gezelius</i>	› 3 › › › 14 ›
› <i>Hedlund</i> i Östersund	› 2 › › › 14 ›
› <i>Eklund</i>	› den 15 maj och
› <i>Lundstedt</i>	› › 16 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.41 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 16 maj.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 10 och den 12 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet Wigforss avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 298, med förslag till löneplaner för extra ordinarie tjänstemän m. fl. icke-ordinarie befattningshavare vid försvarsväsendet m. m.;

nr 299, med förslag om ändring i vissa delar av militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167);

nr 300, med förslag om ändring i vissa delar av allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936 (nr 542);

nr 301, angående anslag till bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt m. m. för budgetåret 1939/40;

nr 302, angående barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 303, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.;

nr 304, angående exploatering av Johanneshov och Kvarnängen m. fl. markområden i Stockholm m. m.;

nr 306, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

nr 307, med förslag till lag om särskilda rättsmedel, m. m.; och

nr 308, angående ytterligare anslagsmedel till extra materielanskaffning m. m. för försvarsväsendet.

Propositionen nr 306 blev genom enhälligt beslut av kammaren omedelbart hänvisad till bevillningsutskottet.

Övriga avlämnade propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 296, angående förbättring av vissa äldre tjänste- och familjepensioner m. m.; och

till bevillningsutskottet propositionen, nr 297, angående godkännande av ett tilläggsavtal till avtalet den 24 december 1936 mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräkning beträffande direkta skatter, m. m.

§ 4.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet herrar *Arnemarks* och *Lundqvists* på bordet liggande motion nr 505.

§ 5.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 168—174, bevillningsutskottets betänkanden nr 25 och 26 samt bankoutskottets utlåtanden nr 45—50.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Råstock**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att två gånger bordlagda ärenden skola uppföras i följande ordning på morgondagens föredragningslista, nämligen först bevillningsutskottets betänkande nr 24, därefter första lagutskottets utlåtande nr 27, därefter statsutskottets utlåtanden nr 168—174, och därefter övriga ärenden i den ordning, i vilken de finnas upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

jordbruksutskottets memorial:

nr 69, med överlämnande till riksdagen av förteckningar över av domänstyrelsen försålda hemman och lägenheter; och

nr 70, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1938 försålda och bortbytta tomtter och områden; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående utredning rörande försäkrandet i privata försäkringsbolag av statlig och kommunal egendom m. m.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Herr *Hagberg* i Malmö avlämnade en av honom och herr *Nylander* undertecknad motion, nr 506, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 289, med förslag till maximiprislag.

Denna motion bordlades.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Hansson</i> i Örebro	under	2 dagar	fr. o. m. den	16 maj,
› <i>Tornegård</i>	›	1	›	› 17
› <i>Nilson</i> i Eskilstuna	›	2	›	› 18
› andre vice talmannen <i>Magnusson</i>	›	3	›	› 17

herr <i>Johansson</i> i Krogstorp	under 5 dagar fr. o. m. den 20 maj,
› <i>Johansson</i> i Norrfors	› 5 › › › 19 ›
› <i>Törnkvist</i>	› den 17 maj och
fru <i>Nordgren</i>	› 5 dagar fr. o. m. den 18 maj.

§ 11.

Herr **talmannen** yttrade: Jag hemställer, att kammaren ville besluta att ajournera sina förhandlingar till kl. 5 em., då ett brådskande ärende väntas föreligga till bordläggning.

Denna hemställan bifölls, varefter förhandlingarna avbrötos kl. 4.8 e. m.

§ 12.

Då förhandlingarna kl. 5 återupptogs, anmäldes och bordlades bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.1 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Stockholm 1939. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

392143